

100 NAJBOLJIH ROMANA NA NAŠEM JEZIKU
NAJVEĆI IZBOR U REGIONU

BRJ 791 - CENA 350 DINARA
- CG 3,5 € - BIH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MK 200 DEN

Nedeljnik

13. AVGUST 2026.

350 DINARA

ODISEJA
Zašto nam
(ne) treba
novi prevod

**DOK GORI
SRBIJA**
Kako su
nam se
desili požari

DOSIJE NEDELJNIKA

Šta je
Vučić
„kupio“
posetom
i zašto
Moskva
(i dalje)
ćuti?

**ISTINA O IZVOZU
SRPSKOG ORUŽJA**

Kako je sve
počelo i ko
donosi
„svežu robu“
na front

*Ekskluzivna saznanja
Aleksandra Radića*

**LICEMERJE I
HIDRIRANJE**

Kako je
Zelenski
pomorio Ibar

*Analiza Zorana
Panovića*

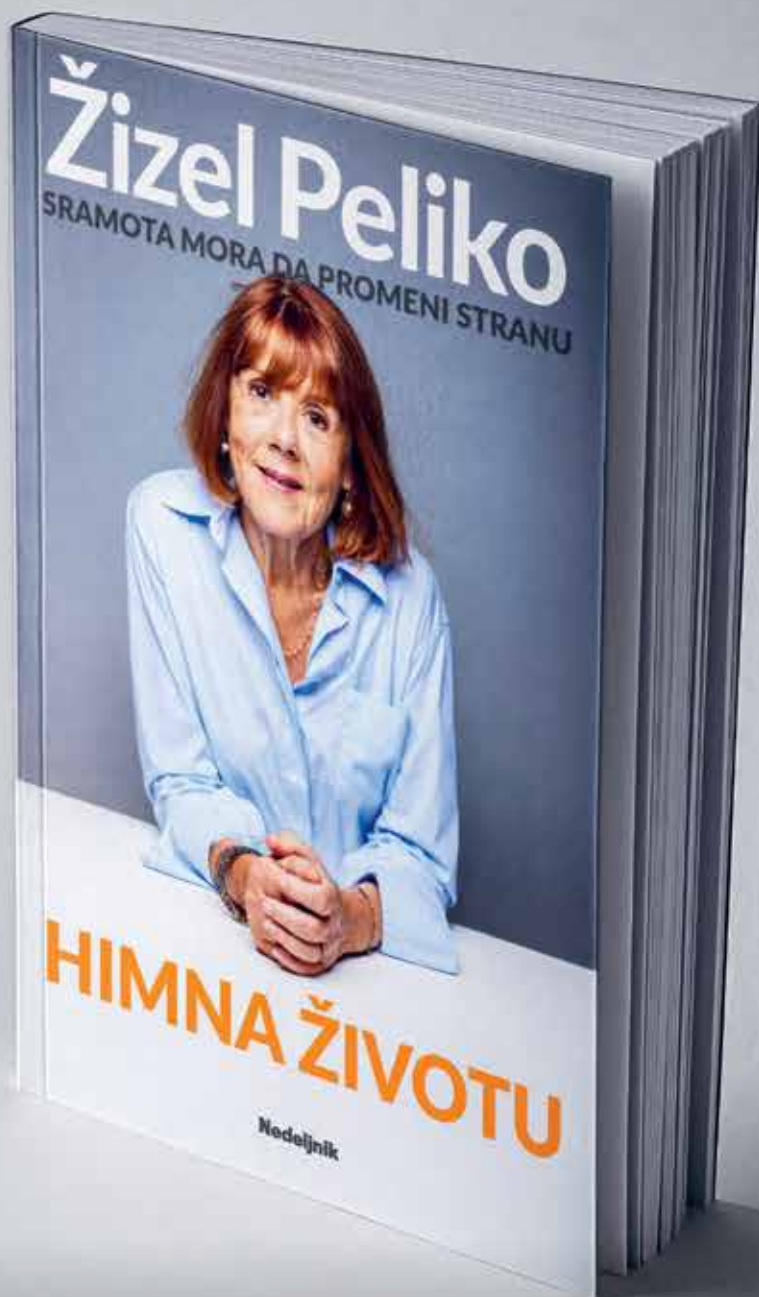
DIM NAD BEOGRADOM

**Zelenski,
zastave i zavere**

SVETSKI BESTSELER

Knjiga koja je potresla planetu.
KONAČNO I U SRBIJI

Ispovest žene koja je promenila način na koji se govori o hrabrosti i preživljavanju, o tome šta znači živeti kada je najteže, sada stiže i pred čitaoce u našoj zemlji.

U pretprodaji
na Nedeljnik.rs

Naručite svoj primerak

INSTANT NEW YORK TIMES BESTSELER

Najbolja knjiga 2026. po izboru magazina The New Yorker.

Na vrhu liste najprodavanijih naslova u 22 zemlje sveta

NARUČITE I PROČITAJTE PRVI U SRBIJI

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Dušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

Srdan Valjarević,
Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković,
Dejan Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovanić, Hana Pišćević,
Miša Brkić, Petar Komnenić

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

Politika

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Stani, stani,
Ibar vodo

5 | Lice nedelje
Anđelka

6 | Kultura
Može li biti
Sajma knjiga?

8 | Velike priče
Jergović o
Grliću i Markoviću

10 | Ijan Bremer
Trampovi
poslednji izbori

10 | Ante Tomić
Zašto volim ljeto

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

MAGA pokret
nastao je kao
svojevrsna
pobuna protiv
republikanskog
establišmenta.
Na početku im
niko nije davao
šansu za pobjedu,
ali su na kraju
uspeli da izaberu
predsednika SAD
i od manjinske
frakcije postanu
dominantna u
Republikanskoj
stranci. Američki
socijalisti veruju
da mogu da urade
istu stvar unutar
Demokratske
stranke

Dok Srbija gori

Ekstremne vrućine, ruža vetrova
i izostanak kišnih dana stvorili
su prilično povoljne uslove da se
vatra rasplamsa i umesto zelenih
površina ostavi iza sebe pustoš **32**
Piše Milana Milošević

Ko prevodi „Odiseju“

Poslednji prevod sa starogrčkog
jezika doneo je profesor
Miloš N. Đurić 1963. godine i od
tada pa do danas na njemu su
zasnovana sva nova izdanja **44**
Piše Luka Lukić

Rane sa letovanja

Nezgode na moru mogu da
izazovu ekstremno stres za dete i
roditelje ali to utiče na naše
„pamteće Ja“ koje će donositi bitne
zdravstvene odluke ceo život **50**
Piše Vladimir Borovnica

Ovih dana, kada su ulice srpskih
gradova prilično prazne – reklo bi
se da građani baš i ne veruju
(ne)nadležnima da je „srpsko more“
bolje od nekog tamo Hvara, Boke
ili Leptokarije – samo za političare,
vatrogasce i, dobro, novinare
nema predaha. U našem glavnom
tekstu razgrčemo dimnu zavesu
koja je pratila posetu ukrajinskog
predsednika Volodimira Zelenskog
Beogradu, a taj prvorazredni
događaj osvetljavamo iz ama baš
svakog ugla, uključujući i ugao
kretanja reke Ibar. Pišemo i o
onom pravom dimu, i požarima koji
su još jednom ophrvili ovu našu
lepu zemlju; a dok traje naša velika
akcija „100 najboljih romana“, bavili
smo se i starim i novim prevodima
epa o kojem se, u nekim drugim
zemljama, i dalje raspravlja na
naslovnica...

Među nama:
U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI	12.000
24 MESECA	19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Stani, stani, Ibar vodo

Pesma o društvu koje ne želi da izađe iz sopstvenog podruma

Tri godine kasnije, Beograd je bolovao od otvorenog preloma duše...

OVAKO POČINJE JEDNA OD NAJJAČIH SCENA u jednom od najjačih filmova Emira Kusturice „Podzemlje“, za koji je u četrdesetoj godini dobio drugu „Zlatnu palmu“.

Prvu je dobio sa 30 za „Oca na službenom putu“. Pa ti sad iznesi to...

ZANIMLJIVA MI JE DANAS UPRAVO TA scena.

U kojoj Lazar Ristovski lomi flašu uz „Stani, stani, Ibar vodo“ (pogledajte na YouTube-u).

DELUJE MI SVE BAŠ TAKO. OSIM što je Crni u pravom životu odlučio da postane drug Marko.

Da on bude taj koji nas ubeđuje da rat nije prošao, dok zarađuje na tome što mi, dole u podrumu, proizvodimo oružje.

TAKO MI JE IZGLEDAO SUSRET ZELEN-SKOG i Vučića.

Nikakvo „rusko njet“, zaokreti, ovo ili ono.

Mi smo za tako nešto i zakasnili.

To je ono kad pričaš, a više te niko ne čuje.

Niti pita za bilo šta.

TAKO DA NIŠTA SPECIJALNO NISAM VI-DEO na toj konferenciji za štampu osim Martensa, koji me je, priznajem, iznenađio.

Posebno što je tim pitanjem *samoubio* svoju veliku knjigu o Andriću. Šteta.

Desi se to da čovek završi kao naslov svoje knjige.

U požaru svetova...

SVE OSTALO JE KLASIČNO NAŠE. OSIM kad je Vučić krenuo da objašnjava Zelenskom zašto ni Ukrajina ni Srbija neće skoro u Evropsku uniju. I vidim da je malo ljudi to primetilo. Prvo, kakve veze ima-

ju ukrajinski i srpski put ka EU? Ukrajinu u tome zaustavljaju ruske rakete danas, ili je guraju, svejedno, dok je Srbija blokirana biračkim spiskovima, REM-om, Mrđićevim zakonima i fer izborima.

Jednom rečju, demokratijom.

A EVROPSKA KOMISIJA JE 2018. SRBIJU i Crnu Goru izdvojila kao zemlje koje bi mogle da završe pristupni proces do 2025.

Danas je 2026! I Srbija nije otvorila nijedan klastar od decembra 2021, dok je Ukrajina otvorila jedan u junu, a jedan sad u julu.

Albanija je otvorila i poslednji. Crna Gora će uskoro u EU.

I, KUDA MI TO IDEMO?

U Evropu definitivno ne.

I to makar treba iskreno reći.

OD TOGA DA SMO ZAJEDNO S Hrvatskom bili u planu 2014, pa kao predvodnici koji treba da povuku i Crnu Goru posle hrvatskog priključenja, mi sami sebe stavljamo u red zemlje koja četiri godine ra- tuje, i to sa jednom supersilom.

Kakve veze ima rat u Ukrajini s našim REM-om, to meni nije jasno.

Ali i ne gledam TV. Srećom. Osim kad mi iskoči nešto što izgleda kao drug Marko da ga je pravio.

ZELENSKI KAD DOLAZI U AMERIKU, ILI bilo gde danas, to je prva vest. On svuda gostuje, daje intervjue.

Za RTS osma vest?! Zanimljivo. A mi to plaćamo...

Svi, ovde nema ono – nisi za vlast, ne može pare na konkursu.

Jesi-nisi, moraš da platiš.

RTS!!!

NO, VUČIĆ JE GRIMASOM NA MARTEN- SOVO pitanje sve pokrio.

Sutradan je nastavio kampanju u kojoj je, sećate se, obećao da neće da učestvuje ni kao predsednik, ni sa državnim resursima.

BILA JE IPAK I ZA NJEGA nezgodna poseta. Evropa nije ništa rekla, ali reagovao je Sever!

Pa je Vučić sutradan morao da priča i kako će da zaustavi tok reke Ibar.

Stani, stani, Ibar vodo... Kao Laza. Sreća da se samo time bavio.

MI SMO SVOJ TOK ODAVNO ZAUSTAVILI.

Kad uđete u pogrešan voz, sve su stanice pogrešne.

Ali ima i ono što se manje pominje.

Kad zakasnite na voz. Nema, bre, putovanja.

Ideš kući.

IZATO JE SVE OVO NAJOBIČNIJA agonija.

Ono kad mora da se izađe iz firme, braka, vlasti.

I za Lazu, iako on to ne shvata.

U DEMOKRATSKIM ZEMLJAMA TO SE GOSPODSKI rešava poštenim izborima.

Evo, najveća svetska sila, trideset godina levo-desno.

Pa Buš, pa Obama. Pa Tramp, pa Tramp.

Ali pravac je jasan, a narativ nije svetinja.

Može i ovako i onako.

Kako vreme donosi.

OVDE SU NARATIVI NESMENJIVI!

I to je najveći problem.

Đinđić je platio glavom što je odmah udario u glavni, i to zato što ga je svet tu gurao, jer je hteo da mu pomogne.

I? KAO POSLEDNJA SCENA IZ „PODZEMLJA“.

Od tada se otkida taj komad zemlje, i luta li luta.

A muzika svira...

Sve je super.

NAJBOLJE DOBA. ZLATNO DOBA.

Zlatna palma. Za naš najbolji film.

Jer on govori o društvu koje ne želi da izađe iz sopstvenog podruma.

Dok... „Majmun ne uđe u tenak“.

Katastrofa. **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

Zahvalna sam na lekcijama koje sam pokupila od mladih ljudi u Srbiji koji su nam pokazali da to što se traži dostojanstven život nije luksuz nego potreba i pravo svih nas. Divim im se na hrabrosti i na tome što su odlučili da stoje iza onog što smatraju da im pripada.

Anđelka

GLUMICA

SAJAM DRUŠTVENO-KNJIŽEVNI SKANDAL

Kome treba Beogradski sajam knjiga (bez izdavača)

Piše Milica Rilak

Manifestacija koja traje sedam decenija prolazila je i ranije kroz veće i manje krize, izazivala kontroverze i davala brojne povode za javne polemike, ali ovoga puta čini se da je u pitanju sam opstanak Beogradskog sajma knjiga.

Posle odluke vodećih izdavačkih kuća u Srbiji, članica Udruženja izdavača i knjižara Srbije (UIKS) da ne učestvuju na 69. Beogradskom sajmu knjiga, uz ranije povlačenje članova Udruženja profesionalnih izdavača Srbije (UPIS), postaje jasno da sajam kakav poznajemo praktično više ne može da postoji.

U obaveštenju koje je Udruženje izdavača i knjižara Srbije poslalo svojim članovima nakon sednice Upravnog odbora održane 6. avgusta, navodi se da su odlazak na Sajam otkazali Laguna, Delfi, Kreativni centar, Čarobna knjiga, Partenon, Pčelica, Dereta, Finesa, IPC Media i Kontrast. Uz članove UPIS-a, poput Clija, Arhipelaga i Geopoetike, koji nisu učestvovali ni prethodne godine, najposećenija manifestacija domaće kulturne scene ostaje bez glavnih nosilaca savremene srpske i strane književnosti na domaćem tržištu.

„To nezadovoljstvo je godinama prisutno, i to iz potpuno opravdanih razloga. Sada je, uz sve ostalo što nam se dešava, naraslo i kulminiralo. Dobra stvar u svemu jeste to što je dovelo do zajedničkog i jasnog stava – da pod ovim uslovima, na ovaj način i u ovakvoj organizaciji, mi zapravo nemamo Sajam knjiga kakav izdavači i knjižari očekuju“, kaže za Nedeljnik osnivač i direktor izdavačke kuće Makart Peđa Kresojević.

Aktuelna kriza počela je posle odluke Skupštine grada Beograda da iz novog Odbora Sajma knjiga u potpunosti isključi predstavnike izdavačkih udruženja. Reagujući na taj potez, Upravni odbor Udruženja izdavača i knjižara Srbije uputio je 5. marta dopis Sekretarijatu za kulturu Grada Beograda i Beogradskom sajmu, u kome su ocenili da je posebno problematično to što izdavači o ovoj odluci nisu zvanično obavestili, niti je izdavačkoj zajednici pruženo bilo kakvo obrazloženje zbog čega su predstavnici struke u potpunosti izostavljeni iz tela koje bi, po svojoj prirodi i značaju, moralo da uključuje upravo one koji čine osnovu i sadržaj ove manifesta-

**TO
NEZADOVOLJSTVO
JE GODINAMA
PRISUTNO, I TO
IZ POTPUNO
OPRAVDANIH
RAZLOGA. SADA
JE, UZ SVE OSTALO
ŠTO NAM SE
DEŠAVA, NARASLO
I KULMINIRALO.
DOBRA STVAR U
SVEMU JESTE TO
ŠTO JE DOVELO
DO ZAJEDNIČKOG I
JASNOG STAVA**

**Peđa Kresojević,
Makart**

cije. „Smatramo da je ovakva odluka krajnje neodgovorna i neprihvatljiva. Beogradski sajam knjiga postoji i traje zahvaljujući izdavačima, autorima i čitaocima, te je potpuno nerazumno i štetno da u njegovom upravljačkom telu nema predstavnika izdavačke struke“, istakli su tada, uz poruku da će biti primorani da pozovu svoje članove da preispitaju učešće na sajmu ukoliko se ništa ne promeni.

Iako njihov stav nije mogao da bude jasniji, gradske vlasti nisu pokazale volju za dogovor, a odgovor koji im je stigao samo je produbio rov između dve strane. Gradska sekretarka za kulturu Jelena Medaković tada je, naime, izjavila da ne postoji zakonska obaveza da izdavači budu članovi Odbora, dodajući da oni mogu da učestvuju kroz direktnu komunikaciju i inicijative. Zato su izdavači i odbili poziv da početkom maja prisustvuju sastanku Odbora sajma u svojstvu posmatrača, bez prava da ravnopravno odlučuju o programu i uslovima.

Ne treba zaboraviti, takođe, da je nezadovoljstvo izdavača bilo očigledno i prošle godine, kada je u javnosti doveden u pitanje i sam termin održavanja manifestacije. Sajam organizovan 2025. godine obuhvatio je 1. novembar i godišnjicu tragedije u Novom Sadu, kada je zbog pada nadstrešnice život izgubilo 16 osoba. Zbog neslaganja sa organizacijom u takvim okolnostima, iz Odbora Sajma knjiga povukli su se akademik Dušan Kovačević i pisac Vladislav Bajac, dok je niz izdavačkih kuća otkazao učešće ili zatvorio štandove 1. novembra. Prema zvaničnim podacima organizatora, Sajam knjiga je 2024. godine imao rekordnih 203.350 posetilaca, dok je 2025. godine zabeležen pad od 34 odsto, sa ukupno 134.750 posetilaca. Ne pomažu ni najave o preseljenju Beogradskog sajma na prostor EXPO 2027 u Surčinu, što mnogi vide kao prekid tradicije i izmeštanje manifestacije iz njenog prepoznatljivog ambijenta.

Na naše pitanje da li je uopšte razmatrao mogućnost da izlaže na predstojećem Beogradskom sajmu knjiga, Peđa Kresojević odgovara da je situacija u suštini ista kao i prošle godine.

„Ništa se nije promenilo, osim što je otišlo u još negativnijem smeru. Iz istih razloga nemamo nikakvu motivaciju da učestvujemo na ovogodišnjem

Sajmu knjiga. Okolnosti su iste, ako ne i gore, i ništa nam ne daje razlog da se pojavimo“, ističe Kresojević, i dodaje da motiv više ne može da bude ni potencijalni rast prodaje tokom najposećenije kulturne manifestacije.

„Ono što smo pretpostavljali da će se desiti prošle godine i što se desilo, verujem da bi se dogodilo i ove – znatno manja posećenost. Društvena klima je potpuno jednaka i vlada negativno raspoloženje prema celoj manifestaciji i dolasku na Sajam, tako da ne postoji nikakav ekonomski razlog da se upuštamo u tako nešto.“

Tokom proteklih decenija Sajam se više puta suočavao sa teškim okolnostima i ekonomskim potrebama. Devedesetih godina, u vreme raspada Jugoslavije, manifestacija je pretrpela udarac gubitkom izlagača i publike iz nekadašnjih republika, da bi sankcije Ujedinjenih nacija i hiperinflacija odsekli domaću scenu od inostranstva. I pored toga što su se knjige prodavale u vreme teške krize, domaći izdavači tada nisu bojkotovali Sajam, jer je to bilo jedino mesto za direktan susret sa čitaocima i opstanak struke.

Neslaganja (blago rečeno) oko upravljanja pojavila su se 2003. godine, kada je Grad Beograd preuzeo osnivačka prava nad manifestacijom od nekadašnjeg Udruženja izdavača i knjižara Jugoslavije. To je upravo momenat na koji je UIKS podsetio u martovskom saopštenju, kada su naglasili da su „Sajam knjiga osmislili i decenijama negovali sami izdavači preko svog Udruženja i da je on političkom voljom pre nešto više od dve decenije oduzet od njih“.

Od tog trenutka otvorilo se pitanje da li Sajam treba posmatrati kao komercijalno izdavanje prostora ili kao događaj od javnog značaja, pa su se narednih godina vodile manje ili više žustre debate oko visokih cena zakupa i komercijalizacije, pri čemu su manji izdavači protestovali jer su atraktivni prostori u Hali 1 davani velikim lancima, dok su oni potiskivani u sporedne hale. Povremeno nezadovoljstvo dovodilo je i do organizovanja manjih, alternativnih manifestacija, poput festivala Knjiga na Trgu u organizaciji Udruženja profesionalnih izdavača Srbije ili Biblioteke XX vek u prostorima Centra za kulturnu dekontaminaciju. Sve to, međutim, nije ugrozilo „glavni“ Sajam jer su izdavači uvek nalazili način da razgovaraju sa organizatorima i pronađu kakav-takav kompromis.

Prvi zajednički otpor zabeležen je u jesen 2021. godine, kada su organizatori pokušali da održe manifestaciju tokom pandemije. Ujedinjeni stav izdavačkih udruženja da ne učestvuju pod visokim rizikom primorao je upravu da tada otkaže Sajam knjiga, što je sigurno bio prvi

**NE POMAŽU
NI NAJAVE O
PRESELJENJU
BEOGRADSKOG
SAJMA NA
PROSTOR EXPO
2027 U SURČINU,
ŠTO MNOGI VIDE
KAO PREKID
TRADICIJE I
IZMEŠTANJE
MANIFESTACIJE
IZ NJENOG
PREPOZNATLJIVOG
AMBIJENTA**

signal da bez izdavača manifestacija ne može da funkcioniše.

Ono što se dešava danas zato jeste presedan, jer do sada nije zabeležen primer da celokupna izdavačka zajednica donese odluku o potpunom bojkotu zbog neslaganja sa odlukama gradskih vlasti. Formalno posmatrano, 69. Međunarodni beogradski sajam knjiga nije otkazan i organizatori ga najavljuju od 23. do 31. oktobra, uz Tunis kao zemlju počasnog gosta. Sa druge strane, UIKS je svoje članove pozvao da do 20. avgusta, kada zvanično ističe rok za prijavljivanje izlagača, donesu konačnu odluku i zvanično potvrde svoj stav o (ne)učestvovanju na ovogodišnjoj manifestaciji.

Peđa Kresojević iz Makarta veruje da je Sajmu knjiga potreban potpuni reset.

„S tim što je Sajam knjiga samo jedna tačkica na mapi reseta koji bi morao da se desi u celom društvu“, naglašava.

„Za mene taj reset pre svega podrazumeva otvoren, konstruktivan i prijateljski dijalog u kome se razmenjuju mišljenja i o nečemu dogovara. Ovde nema dogovora – na delu je ultimatum i to je jedini način funkcionisanja. Način komunikacije se sveo na ‘hoćete – nećete?’ Ako nećete, baš nas briga, ima ko hoće. I nažalost, ili na sreću, ima dovoljno izdavača koji su na ovaj ili onaj način vezani za državu, pa im je to opravdanje“, kaže Kresojević.

Naš sagovornik, ipak, naglašava da nikoga ne osuđuje, kako god da se izjasni o (ne)učestvovanju na ovogodišnjem sajmu. **N**

KRITIKA KNJIGA I PORTAL

Igra dvojice živahnih seniora i demonstracija obrazovne moći

Rajko Grlić i Goran Marković: Jesi li snimio ovo?

Piše Miljenko Jergović

PORTAL VELIKE PRIČE JEDNO JE OD ZANIMLJIVIH mjesta na ex-jugoslavenskome kulturnom i medijskom prostoru. Nastala kao ekstenzija njuz magazina Nedeljnik, te kao neka vrsta osobnog šou projekta urednika Veljka Lalića, Velike priče su platforma za duge tekstove, intelektualna razmatranja, višemjesečne i višegodišnje eksurse nekih od najuglednijih i međunarodno najprepoznatljivijih pisaca, novinara i intelektualaca iz

Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije.

Prije dvije i pol godine urednik Lalić animirao je i nagovorio dvojicu praških đaka, filmskih redatelja i profesora filma, Gorana Markovića i Rajka Grlića, da se međusobno dopisuju preko Velikih priča i da na takav način, možda, sagrađe knjigu o sebi u vremenu.

Knjiga je nedavno, otprilike u isto vrijeme, objavljena u beogradskoj Laguni i u izdavaštvu zagrebačkog informativnog portala Telegram, te pod uredništvom Zorana Maljkovića. Skoro vršnjaci, Marković je godinu stariji, prijatelji sa studija i davni suradnici, s vrlo ozbiljnim filmskim i akademskim karijerama, obojica politički disidenti, Grlić je 1991. bio gotovo pa primoran napustiti Hrvatsku i poći u Ameriku, Marković je tih godina bio u opoziciji prema nacional-komunističkom režimu Slobodana Miloševića, e da bi u dvadesetim godinama sljedećeg stoljeća pod režimom Aleksandra Vučića bio potjeran s profesorskog posla i onemogućen u snimanju filmova, dvojica korespondenata i prijatelja zapravo su vrlo različiti karakteri.

Grlić je autoironični hedonist, Marković je depresivni introvert, prvi je društveno snalažljiv džentlmen, koji na društvo u kojemu živi umije gledati s iritantnih (po neprijatelje iritantnih) visina, a drugi je donekle tipični istočnoeuropski intelektualac u skoro cjelovitom životnom bojkotu.

I Grlić i Marković su za Jugoslavije i za socijalizma snimali uglavnom takve filmove koji se nisu mogli sviđati Partiji i ideološkim komisijama i njihovim komesarima po novinama i na televiziji. Grlić je s jednim filmom tada bio blizu neformalizirane zabrane, Marković je radio u ponešto liberalnijim uvjetima.

Nakon 1990. obojica su se od filmskih disidenata iz socijalističkih vremena premetnuli u izdajnike nacionalne stvari. No, dok je filmskim ili književnim disidentima u socijalizmu (uglavnom) bivalo dopušteno da se bave svojim poslom, sada ih se u tome trebalo onemogućiti.

Grliću je nakon petnaest godina pauze omogućeno da snima u Hrvatskoj, dok je Marković od mainstream redatelja, koji je snimao prosječno skupe filmove, postao underground autor s krpež-trpež projektima, i s tek povremenim iskakanjima u standardnu produkciju. Grlić se spašavao blagodatima američkoga Srednjeg zapada i dugim istarskim ladanjima, te prijateljskom scenaristikom s Antom Tomićem. Marković je, pak, silom prilika postao pisac. Najbolje svoje filmove u dvijetisućitim nije mogao snimati, pa ih je onda pisao kao neke neobične i neortodoksne romane. Danas, Marković je zacijelo jedan od najzanimljivijih srpskih prozaista i romanopisaca. Grlić, pak, napisao je jednu zanimljivu i zabavnu knjigu o nesnimljenim svojim filmovima.

Obojica su izvanredno dobri i zanimljivi narodni učitelji filma i filmske umjetnosti. Ako nam je dopuštena i ta šala: Grlić i Marković jedan su cijeli Vasa Pelagić. Ili po sarajevski, cijela jedna Staka Skenderova.

**VELIKE PRIČE SU
PLATFORMA ZA
DUGE TEKSTOVE,
INTELEKTUALNA
RAZMATRANJA,
VIŠEMJESEČNE
I VIŠEGODIŠNJE
EKSKURSE
NEKIH OD
NAJUGLEDNIJIH I
MEĐUNARODNO
NAJPREPOZNA-
TLJIVIJIH PISACA,
NOVINARA I
INTELEKTUALACA
IZ SRBIJE,
HRVATSKE,
SLOVENIJE,
BOSNE I
HERCEGOVINE,
MAKEDONIJE**

Dopisivali su se, dakle, godinu i pol. Započeli su u vrijeme pada nadstrešnice na željezničkom kolidvoru u Novom Sadu, a završili u vrijeme Plenkovićeve obnove svih endehaških sentimentata u Hrvatskoj, te Trumpovih ratova po svijetu. Veći dio knjige protječe u Markovićevoj nadi u pad Vučićeva režima i građansku revoluciju u Srbiji, te u Grlićevo postupno povlačenje iz Amerike, da bi se Marković još jednom postupno razočarao, a da bi Grlić od prijateljskog i europskog tješitelja postao onaj tko pripovijeda o reustašizaciji Hrvatske i o njezinim manifestacijama u svakodnevnom životu.

Dramaturški, ova knjiga pisama djeluje kao ona Escherova stubišta kojima se ljudi istodobno uspinju i silaze, ali je ispunjena nečim što je zapravo izvan i iznad jada društveno-političke svakodnevice u dvije zaostale istočnoeuropske zemlje, koje sopću pod neprosvijećenim nacionalističkim režimima. Ono čime je ispunjena i što predstavlja pravu narav dvojice ljudi radost je pripovijedanja, pričanja i nadpričavanja, nizanjanja slika, fabula i fabularnih zametaka.

Pritom, naravno, Grlić je u tom vatrometu raskošniji i opušteniji. Recimo, u jednom trenutku, negdje o američkom Danu zahvalnosti, i o skorom Božiću i Novoj godini, cijelo jedno pismo potroši na opisivanje blagdanske purice, po receptu svoje bake, koji, osim što je gastronomski raskošan, sa sobom donosi onu vrstu kulturološke i identitetske legitimacije, koju će čuvari hrvatske rasne čistoće doživjeti kao provokaciju, dok će Goran Marković naspram nje djelovati kao introvertni melankolik u fazi potpune rezignacije...

“Jesi li snimio ovo?” pametna je, živa i zabavna knjiga, četveroručni dnevnik jedne u svakom pogledu sumorne epohe, igra dvojice živahnih seniora, demonstracija obrazovne moći, preludiranje dvojice talenata... Lijepo kolovoško štivo. **N**

Tekst originalno objavljen u dodatku “Ekran” Večernjeg lista, kao i na sajtu Miljenka Jergovića “Ajfelov most”.

HRVATSKA EKOLOŠKO-POLITIČKA KRIZA

Plenković, Gospić i 37.000 tona otpada

Hrvatski premijer optužio – zvuči li poznato – opoziciju za proizvodnju „histerije“ zbog pada u anketama

VLADA HRVATSKE NIJE PALA, MAKAR NE U utorak ujutru, kako su neki u Zagrebu najavljivali – ili makar očekivali. Premijer Andrej Plenković izašao je u utorak, nakon onlajn sastanka njegovog kabineta, pred novinare, i naširoko govorio o velikoj ekološkoj i političkoj krizi.

Na pitanje da li smatra da je njegov nastup primeren situaciji, odgovorio je: „To je na vama da odlučite“

Sve je počelo po otkriću da je na lokaciji bivšeg silosa Parka prirode „Velebit“ pronađeno oko 37.000 tona mešovitog tehnogenog otpada, delom klasifikovanog kao opasan i ekotoksičan, sa povišenim koncentracijama teških metala u zemljištu.

USKOK je u ovom slučaju već hapsio 13 ljudi, među njima i bivšeg glavnog državnog inspektora osumnjičenog za korupciju. Predsednik Hrvatske Zoran Milanović slučaj je nazvao ekocidom. SDP i Most najavili su glasanje o nepoverenju Vladi, dok je HDZ-ov koalicioni partner Domovinski pokret tražio da se situacija zvanično proglasi ekološkom katastrofom.

Ipak, Plenković je najveći deo obraćanja posvetio opoziciji, koju je optužio da „širi hysteriju“ i da aferu koristi da povрати medijsku pažnju nakon pada u anketama.

Na pitanje kako je moguće da niko nije primetio šlepere sa 37.000 tona otpada koji su godinama pristizali u Gospić, i da li je reč o korupciji, Plenković je rekao: „Ne znam. To će se sve utvrditi u istrazi.“

Na pitanje oseća li ličnu odgovornost zato što je upravo on na čelo Državnog inspektorata postavio Andriju Mikulića, kog je USKOK u novembru uhapsio zbog sumnje na korupciju povezanu sa ovim slučajem, premijer je odgovorio: „Svako ko je imenovan na bilo koje mesto, imenovan je tamo da radi u skladu sa zakonom. Ko ne radi u skladu sa zakonom, odgovaraće, neko politički, a neko krivično.“

Na pitanje da li smatra da je njegov nastup primeren situaciji, odgovorio je: „To je na vama da odlučite.“

Plenković je problem podelio na tri nivoa: krivično-pravni, za koji je nadležno tužilaštvo, sanacioni, za koji je nadležan Fond za zaštitu životne sredine, i politički, koji je opisao kao „politikantski“ i pripisao isključivo opoziciji. „Taj kontekst opisuje čemu ova hysterija opozicije usred leta“, rekao je, povezujući aferu sa padom podrške opoziciji u anketama.

U istom nastupu naveo je podatke o turističkoj sezoni, usporavanju inflacije, padu cena goriva od utorka i potvrđenom kreditnom rejtingu od Fitcha.

„Sva merenja koja obavlja Hrvatski zavod za javno zdravstvo jasno ukazuju da nema nikakve ugroženosti pitke vode u Lici. Zamolili smo HZJZ da na svaka tri do četiri dana obaveštava javnost o kvalitetu vode kako bi građani bili transparentno informisani“, poručio je Plenković, dodajući da izveštaje prenosi na osnovu podataka direktora Zavoda Krunoslava Capaka, a na pitanje novinara o povišenom antimonu kratko je odgovorio da za tu informaciju ne zna.

Nezakonito dopremanje i odlaganje otpada na lokaciji bivšeg PPK „Velebit“ počelo je, prema navodima istrage, 2021. godine. Kompanija Tipos resurs, koja se formalno bavila upravljanjem i reciklažom plastičnog otpada, dobila je 2022. dozvolu Ličko-senjske županije za rad sa neopasnim otpadom. Prema sumnjama istražitelja, otpad je iz inostranstva dopreman u Hrvatsku, lažno prijavljivao kao

materijal za reciklažu, a potom nezakonito zakopavan ili odlagan na otvorenim površinama.

Afera je u javnost izbila u februaru 2025, kada je hrvatska policija, uz podršku Euro-pola, u međunarodnoj operaciji uhapsila 13 osoba, među njima preduzetnika Josipa Šinceka i njegovu suprugu Moniku, vlasnike Tipos resursa. USKOK je istragu proširio na 10 osoba i četiri kompanije. U novembru 2025. slučaj je dobio i korupcijski krak, kada je uhapšen tadašnji glavni

državni inspektor Andrija Mikulić, osumnjičen za koruptivno postupanje povezano sa nezakonitim odlaganjem otpada. Mikulić je navode negirao. Za izdavanje dozvola kompaniji bio je zadužen i Jerko Kostelac, tadašnji viši savetnik za zaštitu životne sredine u županiji i član vladajućeg HDZ-a. **N**

Poslednji Trampovi izbori

Piše Ljan Bremer

Malo je ideja koje su bliiskije samoj suštini političkog brenda Donalda Trampa od njegove stalne tvrdnje da američka levica krade izbore na njegovu štetu. Ako ih ne zaustavimo, upozorava Tramp svoje pristalice, više nećemo imati državu.

Kada je (pošteno) pobedio Hilari Clinton 2016. godine – premda nije imao većinu ukupnih glasova – insistirao je na tome da su milioni mogli da glasaju ilegalno i da je Demokratska stranka „namestila izbore na biračkim mestima“. Kada je 2020. izgubio od Džoa Bajdena, izneo je ove i mnoge druge optužbe, a potom podstakao nered na Kapitol Hilu u pokušaju da zaustavi potvrđivanje izbornih rezultata.

Godine 2024. izjavio je da su demokrate priznale njegovu pobjedu nad Kamalom Haris samo zato što je razlika bila „prevelika da bi mogla da se namesti“.

Sada je pred Trampom poslednji izazak pred birače. Njegovo ime se neće naći na glasačkom listiću ovog novembra, ali se rezultati „midtermsa“ (međuiszbor) za Kongres gotovo uvek smatraju referendumom o predsedniku i njegovom radu. To posebno važi kada, kao što je sada slučaj, njegova stranka ima većinu u oba doma zakonodavnog tela.

Izbori dolaze u trenutku kada Tramp ima izuzetno nisku popularnost. Njegov rejting u ovoj fazi mandata niži je od rejtinga bilo kog drugog američkog predsednika u drugom mandatu u poslednjih 80 godina – sa izuzetkom Ričarda Niksona uoči njegove sramne ostavke 1974. godine.

Samo, ovoga puta, makar sudeći po njegovim poslednjim potezima, deluje da Tramp ne mari mnogo za ishod izbora. Tačno je da je početkom leta iskoristio naširoko najavljivani televizijski govor da ponovo podgreje nikada nedokazane optužbe o prethodnim izborima, uključujući tvrdnje da je Kina hakovala milione fajlova o registraciji birača i manipulisala društvenim mrežama (iako pritom nije predložio nikakve konkretne političke mere protiv Kine kao odgovor). Takođe je optužio demokrate da skrivaju dokaze.

Tramp i dalje vrši pritisak na „republikanski“ Kongres da usvoji nove zakone koji bi od svih birača zahtevali pokazivanje ličnog dokumenta na biračkom mestu, što je mera kojoj se protive i mnogi njegovi stranački drugovi. Međutim, ništa od toga nije novo – a većina republikanaca koje u novembru čekaju izbori ne podgreva previše Trampove teorije zavere.

Čini se i da je predsednik rešen da još direktnije sabotira najbolje kandidate svoje stranke. Iz države u državu, on u penziju tera snažne ali nezavisne republikanske zakonodavce. Daje prednost kandidatima GOP-a koji su mu se zakleli na odanost u odnosu na one koji imaju veće šanse da odbiju natez izazivača iz Demokratske stranke.

Više puta je naneo štetu republikanskim političarima u Predstavničkom domu i Senatu pokušavajući da ih primora da zauzmu izuzetno nepopularne stavove ili usvoje zakone koji nemaju nikakve šanse da prođu. Takođe je vršio pritisak na republikanske poslanike da otkazu avgustovsku pauzu u radu Kongresa, koja predstavlja ključno vreme za vođenje kampanje u njihovim matičnim državama i okruzima.

Još važnije, Tramp posvećuje ogromnu pažnju pitanjima do kojih je njemu lično stalo – novoj svečanoj sali u Beloj kući, novim spomenicima u Vašingtonu i političkoj odmazdi protiv svojih neprijatelja – dok gotovo potpuno zanemaruje problem inflacije i skoka maloprodajnih cena koji njegov rat protiv Irana i carinska politika dodatno pogoršavaju.

No, mada deluje da Tramp ne haje previše za svoju stranku, to je zato što zna da ima male šanse za uspeh. Kada glasovi u novembru budu prebrojani, predsednik će odbiti da prihvati ishod. Poslaće imigracionu policiju da obezbeđuje biračka mesta. Oспораваće trke koje su tesne, dovesti u pitanje integritet glasačkih mašina, naročito u državama sa demokratskom većinom, i tvrditi da su tajanstveni strani agenti pomogli opoziciji.

Tramp će takođe tvrditi da bi republikanci ubedljivo pobedili samo da su uradili sve što je od njih zahtevao.

Sve ovo dodatno će narušiti poverenje američke javnosti u institucije tamošnje demokratije, ali ništa od toga neće uticati na konačan ishod izbora. Kao i na svim izborima u eri Trampa – predsedničkim 2016. 2020. i 2024. kao i midterm izborima 2018. i 2022. godine – glasački listići će biti prebrojani, a legitimni pobednici preuzeće svoja mesta.

Tramp to ne može da promeni, jer federalna vlada nema ustavnu ulogu u sprovođenju američkih izbora. O ishodima će se odlučivati u saveznom državama.

Još jednom će institucije ove nacije izdržati probu. Šta god Tramp govorio i radio u danima, nedeljama i godinama koje slede, američki sudovi će odbaciti njegove prigovore. Čak će i njegovi stranački pratioci, šta god da govore kada moraju da se izjasne o Trampovim tvrdnjama, krenuti dalje i pripremati se za mnoge političke i zakonodavne bitke koje predstoje u post-Trampovoj eri.

Tako ćemo i mi okrenuti novi list i ostaviti iza sebe Trampovo poglavlje. Potpredsednik Džej Di Vens, državni sekretar Marko Rubio i mnogi drugi započće svoje manevre kako bi se istrgli iz orbite Trampove padajuće političke zvezde. Bez predsednika koji ih je ujedinjavao, demokrate će ubrzo ući u sopstvene međusobne sukobe. Američki saveznici i rivali počće da razmatraju kako bi sledeći predsednik SAD, bio on republikanac ili demokrata, mogao da promeni političku i strategijsku putanju Amerike.

U geopolitici, dve godine predstavljaju dug period. Nove priče o Trampu tek će biti napisane, a on će nastaviti da oblikuje američku politiku i njenu ulogu u svetu koji se brzo menja i fragmentiše. Međutim, novembarski izbori označiće prekretnicu u novijoj istoriji Amerike. Sposobnost Trampa da redefiniše sve što može kako unutar svoje zemlje, tako i kada su u pitanju odnosi sa prijateljima i neprijateljima, dostigla je vrhunac. **N**

Ljan Bremer je predsednik Eurasia Group i GZERO Media. Njegova poslednja knjiga je „The Power of Crisis“

NEWPORT

80+ STANUJA SAJEX

FAZA 2 U PRODAJI
FAZA 1 USELJIVO ODMAH

**VAŠ OSMEH JE OVOG LETA
NA NOVOJ ADRESI**

www.newport.rs

Od investitora:

Ekskluzivni zastupnik prodaje:

011 42 40 222
063 40 80 50

ŽIVOT IZMEĐU BOKE KOTORSKE I JADRANA

Nova rezidencijalna oaza u naselju The Peaks, Luštica Bay

Smještena na lokaciji sa koje se pruža pogled na Jadran, zelenilo prvog šampionskog golf terena u Crnoj Gori i, sa viših kота, Bokokotorski zaliv, nova rezidencijalna kolekcija s pravom nosi epitet oaze.

Ova nova adresa u okviru najprestižnijeg naselja Luštica Bay-a koji se razvija oko svoje okosnice – golf terena sa 18 rupa, predstavlja idealan izbor za one koji traže pogled na morsko plavetnilo, privatnost i neposrednu blizinu prirode. Nalazi se na jednoj od najatraktivnijih pozicija, na ulazu u golf naselje The Peaks, i neposrednoj blizini Golf The Clubhouse-a, ušuškana u pažljivo uređeni prostor inspirisan autentičnim mediteranskim vrtovima, sa autohtonim rastinjem, kamenom popločanim stazama i vodenim površinama.

U središtu kompleksa nalazi se najveći bazen u Luštica Bay-u, površine 400 m², okružen prostranim platformama za sunčanje na dva nivoa, osmišljenim tako da pružaju ravnotežu između sunca i prirodnog hlada. Dodatni, intimniji bazen od 90 m² namijenjen je mirnijim trenucima opuštanja, dok tradicionalno crnogorsko guvno predstavlja autentičan detalj i prostor okupljanja koji apostrofira graditeljsku tradiciju.

Rezidencije inspirisane pogledom na more i pejzažem

Kolekciju čini ukupno 48 rezidencija raspoređenih u tri horizontalna stambena krila, od kojih je trenutno na tržištu dostupno svega 18 jedinica. Svaka rezidencija ima obezbijeđeno garažno parking mjesto, dok je poseban akcenat stavljen na povezanost enterijera sa baštama, balkonima i terasama.

Svi stanovi u prizemlju raspolažu privatnim baštama koje prirodno proširuju životni prostor, dok rezidencije na višim etažama s prostranim balkonima nude rijetku privilegiju pogleda na horizont Jadrana na jednoj i na jedan od najljepših zaliva svijeta na drugoj strani.

Enterijeri su osmišljeni u skladu sa prepoznatljivim dizajnerskim izrazom Luštica Bay-a, koji karakterišu otvoreni prostori, obilje prirodne svjetlosti i pažljivo odabrani materijali inspirisani mediteranskim okruženjem.

Visok standard stanovanja ogleda se u pažljivo osmišljenim open-plan enterijerima koji spajaju funkcionalnost i savremeni dizajn. Apartmani su opremljeni Nolte kuhinjama sa Miele bijelom tehnikom, ugradnim garderoberima, podnim grijanjem u kupatilima, walk-in tuševima, savremenim sistemom klimatizacije i optičkim internetom, dok svakoj stambenoj jedinici pripada i praktična ostava. Kupcima su dostupni i paketi ugradnog namještaja višeg standarda, kao i usluge uređenja enterijera. U ponudi su jednosobni apartmani površine 85–87 m² po cijenama od 665.000 €, dvosobni od 92–119 m² od 1.055.500 € i trosobni apartmani od 129–141 m² od 1.418.500 €. Dostupna je i kolekcija od četiri penthousa površine 147–178 m², s mogućnošću ugradnje privatnih plunge bazena.

Život uz prvi šampionski golf teren u Crnoj Gori

Naselje The Peaks razvija se oko prvog golf terena sa 18 rupa u Crnoj Gori, čiji dizajn potpisuje legendarni golfer Gary Player. Po završetku, teren će se svrstati u malobrojnu grupu svjetskih golf destinacija sa pogledom na more sa svake rupe.

Tri rupe golf terena su već u funkciji, a uslijed planiranog faznog razvoja, mogućnost igranja golfa na devet rupa je planirana u ovoj kalendarskoj godini, dok se završetak kompletnog šampionskog terena planira za period između 2028. i 2029. godine.

Stanovnici će imati neposredan pristup funkcionalnom The ClubHouse-u, koji se ubrzo po otvaranju pozicionirao kao idilično mjesto susreta. Nudi restoran, golf simulator, profesionalnu prodavnicu opreme i sadržaje za trening. U sklopu narednih razvojnih faza planirana je izgradnja dodatnog kluba i butik hotela, kao i posebnog golf hotela.

Luštica Bay – razvoj u harmoniji s prirodom

Nova rezidencijalna kolekcija dio je šire vizije razvoja golf naselja i novog grada na obali kojeg već danas domom smatra više od 700 porodica iz preko 50 zemalja svijeta.

Sa pet plaža, marinom, restoranima, sportskim i wellness sadržajima, Luštica Bay predstavlja jednu od najdinamičnijih i najbrže rastućih zajednica na Mediteranu. Do sada je u projekat investirano više od 775 miliona eura, dok će ukupna investicija do 2033. godine dostići približno 1,5 milijardi eura.

Po završetku razvoja, Luštica Bay će biti grad na obali sa više od 6.000 stanovnika i brojnim sadržajima: sedam hotela, dvije marine, međunarodnom školom i širokom mrežom infrastrukture i pogodnostima za kvalitetan svakodnevni život, rekreaciju i kulturu.

Posebna vrijednost projekta ostaje očuvanje životne sredine i poštovanje vizura pejzaža kroz koncept koji podrazumijeva da će više od 90% ukupne površine od 690 hektara biti sačuvano u svom prirodnom obliku.

Investicija sa dugoročnim potencijalom

Crna Gora se sve više pozicionira kao jedna od najperspektivnijih investicionih destinacija na Mediteranu. Zahvaljujući atraktivnom poreskom okruženju, rastućoj međunarodnoj povezanosti i napretku u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, a malobrojnom ponudom visoko kvalitetnih nekretnina uslijed strogih urbanističkih planova, interesovanje stranih kupaca kontinuirano raste.

U novom gradu na obali već je ostvaren prosječan godišnji rast vrijednosti nekretnina od oko 13%, dok se dodatni impuls očekuje završetkom golf terena i daljim razvojem naselja The Peaks.

Kupci ostvaruju pogodnost oslobođenja od poreza na promet nepokretnosti pri direktnoj kupovini od investitora, kao i mogućnost beskatmatne otplate do dvije

godine nakon primopredaje. Na raspolaganju je i profesionalni program iznajmljivanja nekretnina koji omogućava ostvarivanje dodatnog prihoda uz kompletnu uslugu upravljanja procesom.

Vrijednost života u The Peaks-u

Ipak, najveća vrijednost ove kolekcije ne ogleda se samo u investicionom potencijalu, već u konceptu koji je u fokus stavio kvalitet svakodnevnog života. U jutrima sa pogledom na zaliv, popodnevim provedenim između golf terena, bašta i mora, te večerima koje se produžavaju uz zalaske sunca nad Jadranom.

Kako je istakao Gary Player: „Kada bih birao kuću na bilo kojem golf terenu na svijetu, ovo bi bilo moje mjesto.“

Posljedično, The Peaks predstavlja mnogo više od adrese: to je mjesto koje poziva na sporiji ritam života, dublju povezanost s prirodom i uživanje u najfinijoj verziji primorskog načina života.

 www.lusticabay.com
 sales@lusticabay.com
 +382 67 050 550

JESI LI VIDEO OVO?

Zašto volim ljeto

Dani su beskrajni. Blaženom suncu se nigdje ne žuri i prođe nekad i čitavih dvije stotine godina prije nego zamakne iza crne borove šume. Sve je usporeno

Piše Ante Tomić

Još za života cijenjeni Petroviću, Vodio sam jednom prije mnogo, mnogo godina svog tada još malog sina na skijanje i obukao mu sve kako je njegova majka zapovjedila. Stavio sam mu duge gaće i toplu majicu uz vrat, postavljene skijaške hlače s naramenicama, debelu jaknu i visoke cipele, sve mu zapuhan i znojan navukao i čvrsto zakopčao, napravio čitavu svoju mučnu zadaću, kad me je petogodišnjak pogledao i molećivo rekao: „Tata, meni se piški.“

Svega mi, Dražo, neka je moje dijete, ja sam ga u tome trenutku htio ubiti. Sreća njegova da je imao kacigu na glavi.

Ispričam ovu zgodu uvijek kad me netko upita zašto volim ljeto. Ljeto je naprosto sve lakše. Da je ljeto i klinac ti kaže: „Tata, meni se piški“, jednostavno mu покаžeš naše plavo Jadransko more i objasniš: „Sine, zaboga, zašto ja uopće moram znati za to? Skoči i popiški se... Ne, ribe se neće buniti. Dapače, ribe to vole. Jadnice se ugriju kad mali dječaci piške po njima.“

Summertime and the living is easy, rekao bi stari Gershwin i ja tu zaista nemam ništa za dodati. Sve je u prvome stihu njegova evergreena. Sjetim ga se mnogo puta u promrzlim zimskim jutrima nazuvajući čarape.

Ne znam imaš li ti takvih problema, ali ja baš mrzim čarape. Nisam ih volio kao dijete, kad su me budili zbog škole, a i danas mi je odvratno pospan se saginjati i prtljati oko stopala. Koji put i zaspim još minutu ili dvije tako pognut, na rubu

kreveta, sa čarapom navučenom napola, vjerojatno samo da pobjegnem od čudne egzistencijalne mizerije koja me hvata prije izlaska iz tople sobe. Zakunjam da makar zakratko odgodim udarac hladnog zraka u lice, kišu, led, bljuzgu ili takvo nekakvo sranje koje me čeka s druge strane vrata.

Zanimljivo, kako idem stariji, sve me više smeta ono što nazivaju južnjačkim temperamentom i šarmom. Sve teže podnosim bučni, neodgojeni, indiskretni Mediteran i s čežnjom gledam uljudene, suzdržane sjevernjačke narode, zemlje poput Norveške i Danske, gdje nije običaj dobacivati na ulici ni ispovjedati medicinske tegobe susjedima.

Napokon, oni su i nešto bolji ljudi od nas, pouzdaniji i pošteniji. Ovdje na Sredozemlju, bez razlike, je li riječ o Hrvatima, Crnogorcima, Grcima, Talijanima, Španjalcima, Portugalcima ili Arapima, uvijek moraš biti na oprezu. Lijeni smo, aljkavi i lažljivi mi na jugu. Drago nam je zajebrati. Zar ne bi bilo sjajno, uhvatim se kako razmišljam, ne brinuti više o tome i otići u nekakvu točnu i urednu zemlju gdje možeš navijati satove po tramvaj-

Tri tjedna na Lastovu mogao bih nositi jednu majicu, premda je temperatura jednaka splitskoj. Zašto se onda u Splitu dnevno dvaput presvlačim? Stvar je vjerojatno u stresu

skom redu vožnje?

„Talin je prelijep“, kaže moja žena. „Dobro“, odgovorim joj, „idemo onda živjeti u Talin.“

I zaista to na trenutak pomislim. To je stvar koja mi se najviše sviđa s Europskom unijom, mogućnost da u svakom trenutku mogu reći: „Neka me poljube u dupe i Milanović i Plenković, i čitav HDZ i SDP, odoh ja u Estoniju.“

Ipak, to je pusta tlapnja. Zavaravam se i znam da to činim, jer ne bih zaista mogao živjeti sa šest mjeseci snijega na ulicama i čitavu godinu nositi čarape. Popizdio bih od opreznog hodanja zaleđenim trotoarima i zarobljenosti tijela pod teškom odjećom. Postao bih depresivan od hrpe kaputa na vješalici, od pregrijanih soba, zamagljenih prozora i mraka koji se već iza ručka spusti na svijet.

Tu se vraćam na priču kako je ljeto prekrasno, kako je opuštено i lako, kakav je nenadmašan gušt u sumrak sjesti na nekakav mediteranski trg, naručiti nešto osvježavajuće, s puuuno leda, a onda izuti nogu iz japanke i spustiti goli taban na još toplu kamenu ploču.

Da nije takvih savršenih trenutaka, takve potpune sreće na godišnjem, moj bi život bio mnogo bijedniji.

A ja godišnji čak i nemam u pravom smislu riječi. Ne trebam ti to, Dražo, objašnjavati, jednaka je situacija i u tebe. Ušljivi je kompjuter uvijek uz nas i u svakom trenutku neki urednički degenarik čeka nekakav tekst od nas i nazi-va da postavi nepristojno, primitivno,

seljačko, krajnje vulgarno pitanje kad ćemo biti gotovi.

Ipak, ni to mi ne kviri raspoloženje. Dosta je da sam tu, na otoku, na malom trgu omeđenom kamenim kućicama, pod oleandrom, s hladnom limunadom u ruci, da mi bude dobro.

Sve brige i strahovi tada nekako iscuru iz mene. Gotovo sam andeoski bestjelesan. Nevjerojatno, ali uopće se ne znojim. Tri tjedna na Lastovu mogao bih nositi jednu majicu, premda je temperatura jednaka splitskoj. Zašto se onda u Splitu dnevno dvaput presvlačim? Stvar je vjerojatno u stresu. Žlijezde odgovaraju na uznemirenost organizma više nego na vrućinu, podražaj na znojenje više je unutarnji nego vanjski, a u praznim ljetnim danima, što svi su nalik jedan drugome kao raskupusani kaubojski romani koje čitam na ležaljci na terasi, ja sam miran. Zvijeri u meni drijemaju.

Još od djetinjstva i školskih ferija to mi je ostalo doba čudesnog spokoja. Ljeti hodamo polugoli, raščupani i bezbrižni. Promatram dijete na plaži kako jede breskvu i kako mu se narančasti slatki sok cijedi niz bradu i prsa i skuplja se u malom jezerčiću u pupku. Očarava me sreća takvog jednostavnog života, bez salveta i mokrih maramica i krikova majke izbezumljene umrljanom majicom.

Onda se okrenem i pogledam svoju ženu i baš mi je poželjna i prekrasna sa zrcima soli u obrvama. I poželio bih da to zauvijek ostane, a priroda se, srećom, pobrinula da skoro i bude tako.

„Sine, zaboga, zašto ja uopće moram znati za to? Skoči i popiški se... Ne, ribe se neće buniti. Dapače, ribe to vole. Jadnice se ugriju kad mali dječaci piške po njima“

Dani su beskrajni. Blaženom suncu se nigdje ne žuri i prođe nekad i čitavih dvije stotine godina prije nego zamakne iza crne borove šume. Sve je usporeno. Navečer u postelji i srce mi se nekako umiri i lagano otkucava u ritmu samotnog glasanja čuka u tmini.

Zatim je tu povrće, ljetna radost koju su mnogi od nas otkrili tek u zrelijoj dobi, paradajzi, tikvice, krastavci, paprike, balancane, mahune i druga zelena čudesa što dolaze na rod u ovo doba i čine ga još neodoljivijim. Lijepo je imati komadić zemlje i vlastiti povrtnjak i s prvim mrakom iz gumenog crijeva zalijevati ispucalu zemlju oko biljaka, sve dok se ona sasvim ne razmoči i japanka ti se zaglavi u glibu, ali pomoći će i ako znaš nekoga tko ima svoj vrt, a nije srca kamenoga.

Bračni par penzionera među rijetkim su otočanima koji još obrađuju zemlju. Prodaju na štandu nedaleko mog apartmana. Ja im oko jedanaest uvijek poželim: „Dobro jutro“, a stari mi bez iznimke odgovara: „Dobar dan.“ Njegov diskretni, pasivno agresivni prijekor u nekoj bi mi drugoj situaciji smetao, ali ovdje se ne živciram.

Otrpjet ću sve uvrede od nekoga tko ima domaće povrće. Čiji paradajzi nisu one savršene biljarske kugle iz plastičnih kalupa u samoposluzi, nego krupni, teški nepravilni plodovi, u kojima je život tako žestoko tukao da je koža oko peteljke zrakasto popucala i zarasla u tvrde, sive kraste. Pokojni Guy Clark, jedan teksaški kantautor, mudar i osjećajan pjesnik, istinito je kazao u jednoj pjesmi: Samo dvije stvari novac ne može kupiti. Pravu ljubav i domaći paradajz.

Nekoliko hladnih i posoljenih kriški domaćeg paradajza, tanko narezana panceta i kruh. Ništa više od toga ne treba za savršenu ljetnu večeru. Ali, opet, grijeh bi bilo i sramota zanemariti ine darove Gospodnje.

Naša je domaćica, pisao sam ti o njoj, rodom Makedonka i na trpezu nam iznosi ajvare, pindure, tavče gravče i druge makedonske povrtna vragolije, a ja se, gledajući sve to blago ispred sebe, ljubavno ispričam okupljenima i kratko onesvijestim od sreće.

Eh, Dražo, ima li na čitavome svijetu ikoga da mu je bolje nego nama, dok večeramo u dvorištu pod strehom, prljamo čadave prste trgajući vruće bijelo meso zubataca i šampjera s gradela, viljuškama bodemo salatu iz velike plastične zdjele nasred stola i pljeskamo komarce po nogama.

Mjesečina je, zrikavci i tu i tamo grlen smijeh neke žene na jedrilici na drugom kraju uvale dođe nam preko vode, čisto odjekne preko široke zlačane površine i natjera nas da se i sami nasmiješimo... **N**

Zašto je Novo Nordisk tužio Eli Lilly: stručnjaci objašnjavaju šta stoji iza spora

Ključno pitanje tiče se odgovornosti kompanija da javne tvrdnje o svojim lekovima drže tačnim i ažurnim

Kompanija Novo Nordisk podnela je tužbu protiv kompanije Eli Lilly pred Okružnim sudom SAD za Nju Džerzi, tvrdeći da je komunikacija u javnosti o lekovima ove kompanije Zepbound i Mounjaro obmanjujuća prema korisnicima, piše BBC. Prema navodima tužbe, Eli Lilly u svojim kampanjama poredi efikasnost najviših registrovanih doza sopstvenih lekova sa nižim dozama leka Wegovy kompanije Novo Nordisk, ne uključujući najnovije dostupne naučne podatke, čime se, kako tvrdi Novo Nordisk, stvara pogrešan utisak o njihovoj superiornosti.

Slučaj je u prvi plan stavio pitanje koje je od neposrednog značaja i za lekare i za pacijente: koji je lek efikasniji u pogledu smanjenja telesne mase i koliko su kredibilni podaci koje farmaceutske kompanije koriste kada javnosti predstavljaju rezultate svojih terapija?

U Americi komunikacija lekova ka opštoj javnosti dozvoljena, u Srbiji ne

Za razliku od Srbije i većine evropskih zemalja, u SAD je dozvoljeno direktno komuniciranje svojstava lekova prema opštoj javnosti, što američkom tržištu daje nesrazmeran uticaj na globalnu sliku o ovim lekovima, koja se dalje širi putem društvenih mreža.

Važno je naglasiti da su Wegovy i Mounjaro registrovani u Srbiji i da se, kao i svi lekovi iz ove grupe, izdaju isključivo na lekarski recept.

Iz Novo Nordiska poručuju da farmaceutske kompanije imaju obavezu da javne tvrdnje o svojim proizvodima drže tačnim i ažurnim, u skladu sa najnovijim naučnim dokazima, kako bi lekari i pacijenti mogli da donose informisane odluke o lečenju.

„Kako nove i efikasnije terapijske opcije postaju dostupne, ljudi zaslužuju tačne informacije zasnovane na najnovijim nauč-

nim dokazima, na osnovu kojih mogu da donesu odluku o lečenju”, izjavio je predstavnik kompanije Novo Nordisk Džon F. Kakelman, navodeći da farmaceutske kompanije imaju odgovornost da svoje javne tvrdnje zasnivaju na aktuelnim naučnim podacima.

Iz Eli Lilly-ja, s druge strane, brane korišćenje rezultata studije na koju se oslanjaju u svojim kampanjama, ocenjujući je kao najdirektniji dostupan naučni dokaz i ističući da je sprovedena metodološki korektno.

Zašto je došlo do spora?

U središtu spora nalazi se način na koji su upoređivani rezultati dve različite terapije. Naime, kompanija Eli Lilly pozvala se na rezultate studije SURMOUNT-5, u kojoj je poređen tirzepatid, aktivna supstanca leka Mounjaro, u maksimalno tolerabilnoj dozi od 15 mg, sa semaglutidom, aktivnom supstancom leka Wegovy, u tada maksimalnoj registrovanoj dozi od 2,4 mg. U toj studiji pacijenti koji su prima-

li tirzepatid tokom 72 nedelje, izgubili su u proseku 20,2 odsto telesne mase, dok je kod pacijenata koji su primali semaglutid prosečan gubitak iznosio 13,7 odsto.

U međuvremenu, FDA je u martu 2026. godine odobrila i višu dozu Wegovy-ja od 7,2 mg, nakon čega je Novo Nordisk ovu opciju počeo da plasira na tržištu SAD. Ova doza je odobrena i u Srbiji, gde je u uputstvu za lek predviđena mogućnost primene kroz tri doze od 2,4 mg.

„Poređenja terapija moraju da uzmu u obzir sve dostupne naučne dokaze, uključujući i najnovija istraživanja. STEP UP studija pokazala je da pacijenti koji su jednom nedeljno primali višu dozu semaglutida od 7,2 mg gube u proseku 20,7 odsto telesne mase tokom 72 nedelje, što predstavlja važne nove podatke u razumevanju efikasnosti ove terapije”, poručuju iz kompanije Novo Nordisk.

Ova studija je važna ne samo zato što pokazuje da su u pitanju lekovi potpuno uporedive efikasnosti, već i zato što još

jednom potvrđuje da se rezultati različitih terapija ne mogu posmatrati van konteksta, posebno kada se porede različite doze i različiti dizajni istraživanja.

„Broj izgubljenih kilograma nije jedini kriterijum“

Prema rečima endokrinološkinje **doc. dr Milice Marjanović Petković**, načelnice Kliničkog odeljenja za endokrinologiju, dijabetes i bolesti metabolizma KBC Zvezdara, koja ima bogato iskustvo u kliničkim studijama u oblasti metaboličkih bolesti, uključujući i gojaznost, efikasnost je jedna od ključnih karakteristika lekova za lečenje gojaznosti, ali odluka o terapiji ne treba da se zasniva samo na jednoj broji.

„Kod lekova za gojaznost efikasnost, odnosno stepen smanjenja telesne mase, svakako jeste jedan od važnih parametara. Zato je razumljivo da kompanije koje razvijaju ove terapije prate najnovija naučna istraživanja i insistiraju da se poređenja zasnivaju na kompletnim i aktuelnim podacima. Posebno kada se lekovi direktno upoređuju, važno je uzeti u obzir sve relevantne

okolnosti – dozu, trajanje studije, karakteristike pacijenata i dizajn prema kojem je istraživanje sprovedeno“, kaže doc. dr Marjanović Petković.

Kako doktorka dalje objašnjava, najnoviji podaci pokazuju da su savremene terapije za lečenje gojaznosti veoma uporedive efikasnosti kada se posmatra ukupni efekat na smanjenje telesne mase.

„To lekarima omogućava da izbor terapije ne baziraju samo na procentu izgubljenih kilograma, nego prvenstveno na individualnim karakteristikama pacijenta, njegovom zdravstvenom stanju, pridruženim bolestima i ukupnom riziku. To je ono što je za pacijenta najvažnije“, navodi doc. dr Milica Marjanović Petković.

Ona dodaje da se iz komercijalnih razloga u javnosti često ističu rezultati dobijeni na najvišim dozama lekova, posebno na američkom tržištu, dok se u svakodnevnoj kliničkoj praksi najveći broj pacijenata za pravo i ne leči tim dozama.

„Pacijenti ne treba da budu opterećeni samo maksimalnim procentima izgubljene telesne mase iz kliničkih studija. Mnogo

važnije pitanje je kvalitet tog gubitka težine, da li se smanjuje količina visceralnog masnog tkiva, kakav je uticaj na rizik od kardiovaskularnih bolesti, razvoj tipa 2 dijabetesa, masnu jetru i očuvanje mišićne mase“, objašnjava doc. dr Milica Marjanović Petković.

Poređenja lekova zahtevaju pažljivo tumačenje

Sagovornici američkih medija podsećaju da ovakvi sporovi između farmaceutskih kompanija nisu neuobičajeni. Profesorka Pravnog fakulteta Univerziteta Harvard Rebeka Tušnet, specijalizovana za pitanja slobode govora i pravo oglašavanja, navela je da se Novo Nordisk u tužbi poziva na Lanham Act, američki zakon kojim se uređuju pitanja obmanjujućeg oglašavanja i nelojalne konkurencije. Prema njenim rečima, u ovakvim slučajevima često je reč o argumentu da se porede rezultati koji nisu u potpunosti uporedivi, budući da je javnosti teško da sagleda sve razlike između kliničkih studija, doza i drugih faktora koji utiču na ishod lečenja.

12.

СЕПТЕМБАР
САВА ЦЕНТАР
ПЛАВА ДВОРАНА

ЦЕБЕФ
ЦЕНТАР БЕОГРАДСКИХ БЕСИСТАВА

SC sava centar
belgrade

33.

БЕОГРАДСКИ
ЛЕТЊИ
ФЕСТИВАЛ

20.06 --
--22.09

2026.

Sa druge
strane
jastuka

Музика и стихови:
МОМЧИЛО БАЈАГИЋ БАЈАГА
Текст:
СТЕВАН КОПРИВИЦА
Режија:
ЈУГ РАДИВОЈЕВИЋ

БЕАФ

LICEMERJE I HIDRIRANJE

Kako je Zelenski pomerio Ibar

Čim je Zelenski otišao, Vučić je nastavio predizbornu kampanju bez raspisanih izbora u Novoj Varoši, Priboju i Prijepolju. Oni koji su ga dočekali nisu tražili ideološku i geopolitičku konzistentnost, pojašnjenja o poseti Zelenskog. U igru je Vučić ubacio i novog, antikurtijevskog, džokera – promena toka reke Ibar. Hoće li se pod lojalističkim šatrama zapevati „Stani, stani, Ibar vodo“?

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

Za Ukrajinu je „energetika“ sigurno bitnija tema nego što je za Crnu Goru bila „poljoprivreda“. Što se tiče odnosa sa Srbijom. Evo kako: tadašnji premijer Crne Gore Zdravko Krivokapić stigao je 2. novembra 2021. u prvu zvaničnu posetu Beogradu, ali uz „skroman“ doček bez veće medijske praćenosti na aerodromu „Nikola Tesla“ gde ga je sačekao ministar poljoprivrede Srbije Branimir Nedimović, neformalno odeven, što je izazvalo negodovanje u crnogorskoj javnosti. I simpatije u delu srpske. Nedimović je bio u farmerkama i mantilu.

Poljoprivreda nije tada bila najbitnije što je Crna Gora želela od Srbije. Nije ni energetika ono što Ukrajina danas najviše želi od Srbije. Ukrajina je u teškom ratu. Crna Gora srećom nije. Niti će biti deo paketa za prijem u EU sa Ukrajinom. Već izgleda sa Islandom. Za razliku od Krivokapića koji je novembra 2021. bio zatečen na beogradskom aerodromu, Zelenski je prošlog petka očigledno bio pripremljen ko će ga dočekati – dama u belom. Čija je haljina bez rukava pravila kontrast u odnosu sa crnom odećom ukrajinskog predsednika.

Na aerodromu ga je, suprotno ustaljenom protokolu, dočekala Dubravka Đedović Handanović, ministarka energije, a ne predsednik Aleksandar Vučić, koji je potom organizovao večeru u čast visokog gosta. Ministarkin resor, lojalistička dokazanost i uslovno prozapadna

pozicija mogli su da kompenzuju protokolarnе nedoslednosti. Bitno je da je tu bila i garda. Koja i dalje nosi uniforme Titove garde. Samo bez petokrake.

A kad je 9. jula 2023. predsednik Crne Gore Jakov Milatović doputovao u posetu Srbiji, na aerodromu „Nikola Tesla“ u

Beogradu ga je dočekaio tadašnji šef srpske diplomatije Ivica Dačić. I to je bio iskorak u odnosu na Nedimovića koji je dočekaio Krivokapića. Iako Zelenski nije baš ukrajinski Milatović, da ga je dočekaio Dačić – bilo bi bitnije da ga je dočekaio prijatelj Sergeja Lavrova nego srpski ministar policije. I da se tako nešto desilo pitanje je da li bi Dačić i dalje bio prijatelj Lavrova, a Srbija Rusije. Ovako, sa ministarkom energetike i kompletnim protokolom sve se nekako da svesti na utisak odradenosti, sve se da racionalizovati, relativizovati, zabašuriti, potisnuti u podsvest, ili ignorisati.

Znam par ljudi navučenih na emisiju „Aktuelnosti“ na TV „Hepi“ sa nacional-

nom frekvencijom. Ta emisija inače ima veliku gledanost, a kod proputinovskog dela auditorijuma i kulturni status. Emisija se bavi geopolitikom, najviše ratom u Ukrajini i populariše rusku stranu. Zelenski je česta tema. Međutim, prvi dan posete ukrajinskog predsednika Beogradu, tema „Aktuelnosti“ bio je zločin na Petrovačkoj cesti (hrvatske vojske prema izbeglima u „Oluji“), a drugi dan posete, tema je bio odnos Trampa i Republikanske partije. Oni koji su i primećili da ima nešto neobično (a neki nisu) i nakon odlaska Zelenskog ostaju verni svojoj emisiji i Putinu. Sve to ima svoje. I zašto. I neko misli o tome. Znaju to gledaoci.

la stari hit Vesne Zmijanac „Idem preko zemlje Srbije“ koji je ostao nekima u sećanju jer su reklame za taj Vesnin album i taj spot puštali besomučno na RTS u pauzama prenosa utakmica sa Mundijala u SAD 1994.

U ovakvim geopolitičkim situacijama uvek treba slušati šta kaže Aleksandar Vulin, bivši potpredsednik Vlade Srbije i osnivač stranke Pokret socijalista: „Poseta Volodimira Zelenskog Srbiji nije u skladu sa željama građana Srbije i predstavlja rezultat pritiska Brisela i ‘osvetu EU’ zbog odbijanja predsednika Srbije Aleksandra Vučića da potpiše ‘antirusku deklaraciju’ sa samita ‘Ukrajina – Jugoistočna Evropa’ održanog u julu“.

Jedan seljak tokom akcije „Student u svakom selu“ rekao je svojim mladim gostima: Zna li kako će Vučić da vas vrti ako ne budete ujedinjeni? Kako? Kao miš kočanjku

Novinski naslovi „Studenti dočekali Zelenskog“ sad bi stvarno ličili i na režimski „njuz net“. Pa su izostali. Kao što sumnjamo da je Vučić nedavno sa češkim premijerom Andrejem Babišom pričao o tome da li je „plišana revolucija“ u Pragu u stvari bila „obojena“, tako verovatno ni „obojena revolucija“ (a ukrajinska je najpoznatija) nije bila tema razgovora sa Zelenskim

Za zainteresovani deo EU poseta je dovoljno bitna jer se dogodila, dok su Rusi valjda videli koliko je sa srpske strane to sve bilo usiljeno. Tako mi bar kaže osoba koja se razume u te stvari. I dodaje, da ni EU ni Rusi trenutno nemaju pogodniji i pouzdaniji partnera od Vučića što jeste i prilično unikatna pozicija zvanične Srbije, ali i neka valjda diplomatska veština srpskog predsednika. Ujedno i rizična jer zavisi od odnosa velikih sila na koje Srbija ne može da utiče. I gde lako može, kako mi kaže sagovornik, „da ostane na samcu“. Tačnije „da izvisi“. Ali taj rizik već dugo traje. Gde se nekad ne razlikuju doktrina od konfuzije. Za nekoga je Vučić šahista, za nekoga politički pokeraš. Mediji bliski vlasti govore o Vučićevoj „umetnosti (geo)politike“, ali i nenaklonjeni mediji van Srbije tvrde da je EU promenila paradigmu i što se cinično može primetiti „ne da Vučića“ (Srbiju). Pa i na izvestan način joj je prihvatljiv srpski put ka EU „pod Vučićevim uslovima“.

I ministarka Đedović Handanović se dohvatila mikrofona sedeći u kampa-nji pored predsednika Vučića i zapeva-

izjavio je za RIA Novosti Vulin.

Iz izjave koju daje direktno jedan od najbližih Vučićevih saboraca, jasno se vidi da on ne kritikuje predsednika Srbije, dok je „osveta EU“ eufemizam za pragmatizam (nužno zlo) koji će Rusija razumeti i koji sigurno ne znači novu 1948. (A Vučić je 2019. rekao skoro zavetno – nikad više četrdeset osma), niti će Vulin biti Vučićev Sreten Žujović. Mada kako stare – Titove „nesvrstanosti“ nije bilo bez 1948, i ova „nova formula nesvrstanosti“ zahteva određene garancije sa Zapada, kao i to da projekat fabrike dronova sa Izraelcima bude održiviji i geopolitički bitniji od fabrike vakcina sa Kinezima.

Poseta Zelenskog nije u skladu sa raspoloženjem javnog mnjenja u Srbiji (bar dvotrećinski ono je za Putina), ali i (ne)reakcije javnog mnjenja pokazuju i njegovo licemerje. Oguglalost na mnogo toga, uključuje i oguglalost na pojavu „naciste“ Zelenskog i želju da se živi „zapadno“ a da Putin istovremeno do-aka tom zlom Zapadu. Nije sve ni u licemerju i pragmatizmu. Među onima koji su digli glas protiv Zelenskog bilo

je i Vučićeve „autentične desnice“. Čak se čini da je režim morao da preduzme nešto da ne ispadne da nema dovoljno reakcija. Ideološka (ne)konzistentnost nije glavni kriterijum u podršci nekoj u Srbiji. Sa strane režima, autoritarlost kalkuliše licemerje.

Proevropska opozicija se, s druge strane, uzda u proruski bunt. Licemerje javnosti Vučić kroz tehnologiju vlasti uspešno prevodi u uzajamno funkcionalne paradokse. Poseta Zelenskog je možda do sada najuspešiji primer. I još jedan dokaz kako se spektakularizacijom spoljne politike kompenzuju deficiti u unutrašnjoj. U ponedeljak, čim je Zelenski otišao, Vučić je nastavio predizbornu kampanju bez raspisanih izbora u Novoj Varoši, Priboju i Prijepolju. Oni koji su ga dočekali nisu tražili ideološku i geopolitičku konzistentnost, pojašnjenja o poseti Zelenskog. U igru je Vučić ubacio i novog, antikurtijevskog, džokeira – promena toka reke Ibar. Hoće li se pod lojalističkim šatrama zapevati „Stani, stani, Ibar vodo“?

U srpskom teatru apsurdna važna uloga igraju partijski paradoksi kao pojavna forma licemerja. Formalno proevropska, a sa „strateškim partnerstvom“ sa SAD i proamerička SNS, protivnike ima u prozapadnom delu opozicije i studentskog pokreta, a glavnu podršku u pristalicama Putina i KP Kine. Srbija je izgubila dvotrećinski evropski konsenzus koji je imala 2012. godine. Geopolitička orijentacija zemlje zavisi od interesa lične vlasti i gotovo dnevne propagandne konjunktura.

U Prištini je sa zgrade u centru grada uklonjena velika ukrajinska zastava koja je tu stajala od početka rata 2022. godine. Uklanjanje je usledilo dan nakon posete Zelenskog Beogradu i njegove izjave da Kijev poštuje teritorijalni integritet Srbije i ne menja stav o nepriznanju Kosova. Ukrajinsko nepriznavanje Kosova je temelj racionalizacije od strane vlasti posete Zelenskog, a ovim potezom vlasti na Kosovu dale su loptu na volj Vučiću koji to nije propustio. On nije okitio Beograd velikim brojem ukrajinskih zastava, ali ih je ipak postavio.

Komentarišući prištinsko uklanjanje ukrajinske zastave sa zgrade u tom gradu, srpski predsednik je rekao da je to dokaz da Priština nije Ukrajinu iskreno podržavala. Što je tačno. Kur-

ti više nije „mali Zelenski“. Rat Ukrajine i Rusije je i obrnuto proporcionalni psihološki proksi rat Srbije i Hrvatske. Svako vaga reči. Vučić je za teritorijalni integritet Ukrajine ali ne koristi termin „ruska agresija“. Plenković u Kninu kaže „agresija Rusije“, ali nema „agresije SAD i Izraela“, već samo rata na Bliskom istoku. Vučić kaže da se „Oluja“ neće ponoviti, a Plenković „Hrvatska više nikada neće biti nespremna, ni nezaštićena“.

Novinski naslovi „Studenti dočekali Zelenskog“ sad bi stvarno ličili i na režimski „njuz net“. Pa su izostali. Kao što sumnjamo da je Vučić nedavno sa češkim premijerom Andrejem Babišom pričao o tome da li je „plišana revolucija“ u Pragu u stvari bila „obojena“,

Prvi dan posete ukrajinskog predsednika Beogradu, tema „Aktuelnosti“ bio je zločin na Petrovačkoj cesti (hrvatske vojske prema izbeglima u „Oluji“), a drugi dan posete, tema je bio odnos Trampa i Republikanske partije. Oni koji su i primetili da ima nešto neobično (a neki nisu) i nakon odlaska Zelenskog ostaju verni svojoj emisiji i Putinu

tako verovatno ni „obojena revolucija“ (a ukrajinska je najpoznatija) nije bila tema razgovora sa Zelenskim.

Mislite li da će Dušan Bajatović da se u ime SPS ogradi od posete Zelenskog Beogradu? Kad nije do sad. I da će manje biti proruski orijentisan. Na poslednjoj sednici Skupštine Srbije kad se raspravljalo o podršci kabinetu Đura Macuta, Bajatović je pun samopouzdanja i Peti oktobar retroaktivno nazvao „obojenom revolucijom“, precizirajući da se on priželjkuje kao model smene vlasti. Iako je Peti oktobar bio odbrana izborne volje i revolucija samo u smislu nadoknađivanja propuštenog razvoja. Odnosno usklađivanja sa promenama u istočnoj Evropi deceniju ranije koje su dovele do rušenja realsocijalizma. Zbog nasleđa devedesetih godina koje su referentna tačka za Srbiju a ne pad Berlinskog zida, petooktobarske promene strukturalno nisu mogle da definitivno izvuku Srbiju iz gliba „prve antibirokratske revolucije“, pa nam se sada dešava i druga AB revolucija. Koja, paradoksalno, ne bi bila vitalna i uspešnija od prve da Vučić ne koristi i neke tekovine Petog oktobra bez kojih ne bi mogao da ima potrošačko društvo i veći manevar u spoljnoj politici.

Tokom skupštinskog zasedanja koje

je pokazalo i „demokratski kapacitet SNS“, kako to voli da kaže predsednica Skupštine Ana Brnabić, Bajatović je napravio i jednu frojdovsku grešku: rekao je da cela skupštinska sednica izgleda tako kao da je organizovana da bi se pomoglo opoziciji da prebaci cenzus od tri odsto. Iako upravo SPS ako bi joj Vučić dozvolio da ide sama na izbore lako može postati cenzusno rizična. A ako je takva, Vučić nema luksuz da pusti socijaliste samostalno na izbore. Najveći kapital i socijalista i opozicije koja bude izašla na izbore mimo studentske liste je da budu jezičak na vagi.

Inače, SPS sa SNS nema potpisan ni koalicioni sporazum. Realno veće bi bile šanse da aktuelni ministar prosvete Dejan Vuk Stanković sutra bude ministar policije kod „kancelara“ Vučića nego Dačić ministar prosvete. Što ne bi bio neuspeh za predsednika socijalista. Jednako je ministarstvo prosvete još jedno ministarstvo sile.

Branko Ružić zastupa stav da bi SPS trebalo da ima obrise prave socijaldemokratske partije i da rasterećena nekih ranijih vremena bude stožer okupljanja svih opcija na levom delu političkog spektra gde može uvek da se skupi 15 do 20 odsto podrške građana. Činjenica je da je SPS u svojoj ne tako kratkoj istoriji propustila sve šanse da postane „moderna“ socijaldemokratska partija ili partija demokratskih socijalista. Pre svega iz strukturalnih razloga same partije i društva. A takvih je prilika bilo u više navrata. Svaka prilika podrazumevala je neradikalnog koalicionog partnera. Pomalo neočekivano, SPS je pokazala da ima i svog jakog predsedničkog kandidata, a da nije Ivica Dačić. Bili bi zanimljivi izbori za predsednika (predsednicu) Srbije na kojima bi u drugi krug otišle dve dame koje se isto prezivaju – Snežana Paunović i Jasmina Paunović.

Ne zna se gde je veća konfuzija – na autentičnoj desnici ili autentičnoj leviци. Ili u hibridnim formama. Ako ovako nastavi, SPS na kraju može da organizuje pokajnički kongres ujedinjena sa Vučim Pokretom socijalista. Akademik Mihailo Marković pisao je prvi program SPS, a onda ljut na Dačićev revizionizam napisao program za Pokret socijalista kao autentičnu nacionalnu levicu. Taktička ostavka Rasima Ljajića na mesto predsednika stranke, podsetila je

U srpskom teatru apsurdna važnu ulogu igraju partijski paradoksi kao pojavna forma licemerja. Formalno proevropska, a sa „strateškim partnerstvom“ sa SAD i proamerička SNS, protivnike ima u prozapadnom delu opozicije i studentskog pokreta, a glavnu podršku u pristalicama Putina i KP Kine

javnost da se i njegova partija zove socijaldemokratska, ali da nije u koaliciji sa socijaldemokratama Borisa Tadića. Iako je među njima neuporedivo manja svetonazorska razlika nego između socijaldemokrata Nenada Čanka i socijaldemokrata Milorada Dodika.

Tamo oko 2012. na sceni se pojavio Pokret radnika i seljaka sa predsednikom Zoranom Dragišićem. Nije zaživeo. Danas imamo u Registar partija upisanu Radničku partiju sindikaliste Željka Veselinovića, nekada bliskog saradnika Dragana Đilasa. Čak je bilo ideja (demantovanih) da Radnička partija i pokret Mi – Snaga naroda Branimira Nestorovića naprave izbornu koaliciju.

Srpsku levicu (partiju) predvodi Radoslav Milošević Kena (nekada DS). Pravi naziv PUPS-a je Partija ujedinjenih penzionera poljoprivrednika i proletera Srbije – solidarnost i pravda. Jedno vreme dok je kratko tu bio Jovo Bakić, čulo se i za Partiju radikalne levice nastalu iz Socijaldemokratske unije (koja je nastala kao frakcija iz raskola u Građanskom savezu Srbije kada je struja sa Žarkom Koraćem napustila partiju koju je vodila Vesna Pešić, da bi se GSS posle sa Goranom Svilanovićem sjedinio sa liberalnom frakcijom DS Čedomira Jovanovića u LDP). Levica Srbije Borka Stefanovića kao frakcija DS u trendu Sirize postala je deo Stranke slobode i pravde.

Retko se danas ko seća Laburističke partije koju je vodio sindikalac Dragan Milovanović koja je bila deo DOS-a, a Milovanović ministar za rad i zapošljavanje od 2001. do 2004. Socijaldemokratska – partija koju je osnovao nekadašnji general JNA Vuk Obradović, bila je deo DOS-a. Neki njeni uticajni članovi su mi govorili da je Socijaldemokratiju simpatizirao i biznismen Bogoljub Karić koji je jedini uz biznismena Milana Panića za-

ista umeo da pokaže kakav američki stil politike i ponašanja vole Srbi.

Za razliku od devedesetih danas ne postoji fenomen „prinudnih odbora“. Neuporedivo je veća zaposlenost pa je i manje vremena za učestvovanje u demonstracijama. I represija utiče na smanjenje aktivizma, ali ne samo ona – već i izbegavanje da se izađe iz „zone komfora“. Opet, samo postojanje „zone komfora“ potvrđuje i postojanje potrošačkog društva, odnosno ukazuje da protesti u Srbiji nisu primarno socijalno generisani. Pa je i koketiranje sa radništvom često neuverljivo, jer Vučić ima najautentičniju desnicu, ali i levicu. Nacionalnu (slavsku), naravno.

Koja je najkorišćenija reč tokom ovog leta u Srbiji? Za prvo mesto se bore Vučićevo „jedinstvo“ i hidriranje zbog vrućina i saveta koji daju lekari. Političko hidriranje je neophodno da bi se izdržala Vučićeva taktika iscrpljivanja. Ako neko misli da ga politički ugrozi. Nije lako smisliti dobar slogan sa jednom rečju. Ni u politici, ni u privredi. „Pošteno“ (Đinđić-demokratska) bio je takav. Kao i „Široko“ za jednog proizvođača suhomesnatih proizvoda. To „široko“ je jedina šansa za pravljenje konkurentne alternative. Sve dok postoji sinergija. Koja je u politici ono što je gravitacija u astronomiji.

Ključ izbora nije u takozvanim neodlučnima, njih ima, ali najmanje od 2012. Ključ je u sposobnosti studentskog pokreta i političkih partija opozicije da okupe i sačuvaju antirežimske glasove. Pred istorijske i najiščekivanije izbore u Srbiji, Vučić poručuje: „Da zauvek prekinemo njihove snove kako će da sruše Srbiju.“ Obratite pažnju: „Zauvek“. Ako se nekom zauvek prekinu snovi o vlasti, to znači da onaj ko je na vlasti ostaje na njoj zauvek (doživotno). I svako ko bi zamenio vlast želi samo jedno – da sruši Srbiju. Što onda opravdava stav „Ne damo im Srbiju!“.

Nije bilo u medijima, pa evo anegdote: Jedan seljak tokom akcije „Student u svakom selu“ rekao je svojim mladim gostima: Zna li kako će Vučić da vas vrti ako ne budete ujedinjeni? Kako? Kao miš koćanjku.

Viktor Orban je bio na Saboru trubača u Guči. Da li bi bivši mađarski premijer imao više šansi da bude naš Nikola Gručevski ili naš Zdravko Mamić? **N**

DIM NAD BEOGRADOM

ZELENSKI, ZASTAVE I ZAVERA ĆUTANJA

Koji je pravi razlog ove posete i o čemu se razgovaralo iza zatvorenih vrata? • Zašto Rusija (zasad) ćuti i da li je to zloslutnije po vlast od otvorene reakcije Kremlja? • Zbog čega zapadni mediji nisu izvestili o ovoj poseti, a nije bilo ni reakcije EU? • Kome u Srbiji ne odgovara da se priča o Ukrajini i šta sve ovo može da znači za predstojeće izbore?

Piše Dušan Telesković

Da li vam ovo apsurdno zvuči: predsednik zemlje u ratu, i to u ratu od čijeg ishoda zavisi budućí svet, došao je u Beograd da prisustvuje potpisivanju poljoprivrednog i veterinarskog dogovora – Memoranduma o bezbednosti hrane i zdravlju životinja. Kad je sleteo na beogradski aerodrom, dočekaó ga je dim. Ne onaj na koji je navikao, od ruskih balističkih raketa, već onaj koji je stizao iz Deliblatske peščare, iz požara koji danima niko nije uspevao da ugasi, pa se preko Vojvodine i prestonice razvukao veo koji je grad učinio nekako filmičnim.

I kad se to tako, banalno, postavi – lider doleti usred najvažnijeg rata današnjice, udahne dim iz peščare i potpiše papir o veterinarskoj kontroli – teško da iko može da zameri svetskim redakcijama što nisu prekidale program. Niti što Vašington, Brisel ili Moskva nisu našli za shodno da prokomentarišu.

Samo što događaji od proteklog vikenda u Beogradu, naravno, nisu ni izbliza tako bezazleni.

Iza memoranduma o živini stoji najava sporazuma o slobodnoj trgovini, obnova ukrajinske infrastrukture sa srpskim firmama, energetika i železnica, dakle sve one oblasti u kojima su ruski i kineski kapital do juče imali gotovo ekskluzivno pravo prvenstva. Tu je i municija koja uz

Jedan od najvećih poznavalaca međunarodnih odnosa nezvanično će za Nedeljnik reći da je ovo „Vučićev pokušaj da obezbedi spoljno neosporavanje nadolazećih izbornih rezultata“. Reč je zapravo o tezi koja se sve češće može čuti, odnosi se na izbornu noć, a svodi na pitanje kome će se čestitati u izbornoj noći

američko posredstvo odavno putuje na istok, i jedna rečenica o Kosovu koja je u Prištini odjeknula glasnije nego sve ostalo izgovoreno tog dana.

Ćutanje, ispostavlja se, nije toliko bilo gromoglasno zbog toga što nije bilo šta da se kaže, naprotiv. Već su razlozi daleko dublji. I odnose se na geopolitičko mešanje karata, sudbinu odnosa Srbije sa Istokom i Zapadom, ali i na domaću političku, predizbornu kampanju.

U svakom slučaju, u Beograd je proteklog vikenda doleteo Volodimir Zelenski, ratni predsednik Ukrajine, zemlje pogođene ruskom agresijom, koja sa Srbijom nikada nije imala nikakav spor, a sa kojom je opet u komplikovanim odnosima.

Vest, nesumnjivo značajna i bitna, i to ne samo simbolički već i konkretno, ipak naišla je na neshvatljiv globalni zid ćutanja. Nema reakcija, polemike, analize, ocena... Ništa, baš kao da je reč o veterinarskim i poljoprivrednim stvarima.

A nije baš da je bilo tako beznačajno.

Nataša Dragojlović, jedna od najvećih ekspertkinja za međunarodne odnose i bezbednost, bivša koordinatorka Nacionalnog konventa za EU, kaže za Nedeljnik da je poseta ukrajinskog predsednika Srbije sigurno najznačajniji politički događaj ove godine, ne samo u Srbiji već i šire.

„Iz izjava oba predsednika jasno je šta su teme, koji su planovi. Veoma je značajna najava sklapanja sporazuma o slobodnoj trgovini do kraja godine, najava plana o zajedničkoj obnovi infrastrukture uz učešće srpskih kompanija i tokom rata i posle rata, kao i činjenica da je pomenuta saradnja u oblasti železničke infrastrukture, energetike, a to su oblasti u kojima je prisustvo ruskog i kineskog kapitala u Srbiji gotovo ekskluzivno. To bi valjalo promeniti“, rekla je Nataša Dragojlović.

Marko Savković, viši savetnik u ISAC fondu, vrsni poznavalac međunarodnih odnosa, kaže za Nedeljnik da ćemo tek videti šta su efekti ove posete.

„Ja bih se redom kladio na: energetiku; naoružanje i vojnu opremu; dalje razgovore oko sporazuma o slobodnoj trgovini kao načina da se sa Ukrajinom otklone prepreke na putu ka Svetskoj trgovinskoj organizaciji“, napominje on.

OKRETANJE OD RUSIJE I TIŠINA MOSKVE

Glavna poruka uoči posete Zelenskog bila je izjava neimenovanog ukrajinskog zvaničnika zapadnim medijima da „moraju da odvoje Srbe od Rusije“.

„Ne verujem u potpuno okretanje od Rusije, ali je poseta svakako signal, kako je neko lepo primetio, da Rusija ne pobeđuje u ovom ratu“, kaže Marko Savković za Nedeljnik.

Zbog tih očekivanja da se Srbija okreće od Rusije, očekivala se i burna reakcija iz Moskve. Ali nije došlo do toga. Kremlj nije nijednom rečju komentarisao posetu Zelenskog Beogradu. Ima i onih koji, doduše nezvanično, tumače da je to ćutanje Rusije zloslutnije od bilo kakve reakcije.

Ruski mediji koji su izveštavali o ovoj poseti i istakli su izjavu Vučića da se nije razgovaralo o vojnoj saradnji.

Agencija Tass dodaje da je Vučić, ipak, dopustio mogućnost takvog dijaloga nakon završetka sukoba.

RIA Novosti prenela je da je Vučić odgovorio na kritike političkih protivnika

Zbog tih očekivanja da se Srbija okreće od Rusije, očekivala se i burna reakcija iz Moskve. Ali nije došlo do toga. Kremlj nije nijednom rečju komentarisao posetu Zelenskog Beogradu. Ima i onih koji, doduše nezvanično, tumače da je to ćutanje Rusije zloslutnije od bilo kakve reakcije

zbog posete Zelenskog, rekavši da Srbija „ništa nije izgubila zbog te posete i da nije stala na stranu Ukrajine u sukobu sa Rusijom“.

Agencija je pisala i o protestu održanom tokom posete Zelenskog, ispred spomenika Nikolaju II Romanovu u centru Beograda, gde se okupilo pedesetak ljudi sa ruskim i srpskim zastavama i portretima predsednika Rusije Vladimira Putina.

Savković kaže da „udaljavanje“ Srbije od Rusije i kriza u odnosima traje već dugo.

„Pokušava se pokriti simboličnim gestovima, posetama zato što vlastima ne odgovara da oni koji ih podržavaju na jednom uvide koliko je zapravo Srbija u zoni interesa EU i Zapada. Rusiji ostaje prirodni gas, odnosno snabdevanje njim kao sredstvo pritiska, ali mislim da i u toj hipotetičkoj situaciji EU može pomoći u traženju alternativa. Uostalom diverzifikacija izvora energije jedna je od politika koje teku nesmetano, već godinama uz saradnju (i) sa Zapadom“, kaže Savković.

OKRETANJE ZAPADU

U svakom slučaju, zvanični Beograd pod Vučićevom palicom zaista deluje kao da se okreće od Rusije ka Zapadu, iako je Srbija i dalje pod čvrstom energetsom rukom Moskve. Od Putina i dalje zavisi da li će zemlja imati gas koji u procentu većem od 85% dolazi iz ove zemlje, dok je u rukama ove zemlje i jedina rafinerija nafte trenutno pod američkim sankcijama. U toj situaciji, Srbija bukvalno preživljava od meseca do meseca. Jer sporazum o gasu se produžava samo na kratki rok, a američki OFAC dodeljuje licencu za rad rafinerije na svega 30 dana. Čini se, dakle, da je zemlja između čekića i nakovnja.

S tim što postoje nagoveštaji da bi Sr-

bija mogla da se priključi Vertikalnom gasnom koridoru koji bi od grčkog terminala u Aleksandropulosu trebalo da napravi vezu snabdevanja gasom do Ukrajine. Iako je Srbija prvobitno bila isključena iz ovog projekta, sve je izvesnije da će se napraviti jedan krak do naše zemlje koji će omogućiti dobavljanje plavog energenta iz drugih izvora osim ruskih.

U tom kontekstu treba gledati i nedavni predloženi amandman u američkom Senatu koji predviđa da državni sekretar SAD može da „sklapa sporazume o saradnji u cilju podrške i unapređenja dijaloga i planiranja međunarodnih partnerstava između SAD i drugih zemalja“, među kojima je Srbija. A sve to, radi unapređenja razvoja Vertikalnog gasnog koridora, „olakšavanja izvoza energije iz SAD i podrške diverzifikaciji u odnosu na ruske izvore energije“.

Uz to treba imati u vidu da je Amerika veoma zainteresovana, pa čak i pomogla u rešavanju spora sa Rumunijom, za razvoj možda najvažnijeg infrastrukturnog strukturnog projekta u zemlji – izgradnju hidroelektrane Đerdap 3 koja bi Srbiji mogla da dugoročno pozicionira kao energetskeg lidera regiona (pre svega u balansiranju i razvoju zelene energije).

O bližim odnosima sa SAD dovoljno govori i podatak da je nedavno započeo Strateški dijalog dveju zemalja koji uključuje između ostalog pitanja energetike, ali i odbrane i eventualne kupovine američkih defanzivnih sistema. Dodatno, javnost je prošle nedelje dobila potvrdu o izvozu srpskog oružja i municije Ukrajini (više o toj saradnji u tekstu Aleksandra Radića) uz posredstvo Amerike.

Bivši američki ambasador u Beogradu Kristofer Hil otkrio je za nemački FAZ nepoznate detalje o izvozu srpske municije i oružja u Ukrajinu. Hil je rekao da je na početku njegovog mandata u Srbiji kod njega došao ukrajinski ambasador sa spiskom vojne opreme koja je Ukrajini hitno potrebna.

A ono što se uklapa u širu sliku „globalne zavere ćutanja“ jeste to da ni iz SAD nisu došle nikakve reakcije o poseti Zelenskog Srbiji.

Američki CNN, Njujork tajms i Foks njuz, dakle mediji koji o svakom potezu Zelenskog, pa čak i kad napiše nešto na Telegram kanalu, intenzivno izveštavaju, o njegovoj beogradskoj poseti nisu preneli nijednu reč. Vašington post

je samo preneo vest agencije AP o tome da je Zelenski stigao u Beograd.

Zvaničnici iz Vašingtona su odbili da komentarišu posetu. Iz Stejt departmenta su za N1 odbili da govore o poseti, poručivši da o poseti treba da govore „ukrajinska i srpska vlada“.

Reakcije nije bilo ni iz Brisela. Nijedan zvaničnik EU, barem do trenutka kada je ovaj tekst otišao u štampu, nije komentarisao posetu Zelenskog. Evropski mediji su takođe šturo izvestili o poseti i njenom značaju. Politiko, na primer, nema ni reč o ovom događaju.

Britanski Gardijan je u širem ukrajinskom brifingu preneo da je Zelenski stigao u posetu da razgovara o ekonomskim i bezbednosnim pitanjima, a da je Vučić opisao Ukrajinu kao „prijateljsku naciju“.

Francuski Mond je izvestio da je „Zelenski posetio ruskog saveznika Srbiju dok Moskva nastavlja napade na Kijev“, a Juronjuz na engleskom, inače poslovni partner srpskih vlasti u preuzimanju nezavisnih medija, da je poseta došla kao pokazatelj „žele Srbije za pridruživanjem EU“ pre istorijskih veza sa Rusijom.

Marko Savković ocenjuje za Nedeljnik da SAD pod Trampom neće ovo komentarisati, „jer je evropska priča i maslo“, dok Rusiji ništa ne znači da se sada dodatno konfrontira sa Srbijom.

„Ništa time neće dobiti, a svako nezadovoljstvo će pokriti medijska „mašina“ koja je vlastima na raspolaganju“, ocenjuje Savković.

PITANJE KOSOVA

Pitanje je šta bi mogao da bude razlog za takvo ćutanje Brisela, posebno ako se zna da se centralna tema razgovora Vučića i Zelenskog odnosila upravo na evropske integracije.

Bilo kako bilo, iz izjava oba predsednika saznali smo da su najviše vremena posvetili evropskim integracijama, da je ukrajinski predsednik optimista, srpski pesimista, kako je to ocenila Nataša Dragojlović.

„A ishod ni za jednu ni za drugu zemlju za sad ne može biti više od jedinstvenog tržišta a i to je pitanje kako i kada“, kaže ona.

Dodaje da ukrajinsko otvaranje i srpsko neotvaranje klastera zaista ne znači ništa naročito bitno u ovom trenutku.

„Suština je u strateškoj povezanosti u ključnim oblastima kao što su odbrana i energetika. U toj jednačini značajni činioци su SAD i Izrael, kao i zagrljaj dva predsednika fotografisan iz mnogo uglova. To je poruka jednako važna kao i predsednika Republike da nam je Ukrajina prijatelj i da nije priznala Kosovo, ja bih dodala, uprkos pritiscima“, rekla je ona.

Nataša Dragojlović je podsetila da teritorijalni integritet Ukrajine Srbija podržava u svim međunarodnim telima bezuslovno i bez ikakve kalkulacije a to isto i Ukrajina čini.

„Treba se podsetiti i govora predsednika Srbije u UN, na Generalnoj skupštini, oko kog se digla velika prašina a u kom je on pitao kako to da Srbija može i treba da podržava ukrajinski ali nipošto svoj teritorijalni integritet. Ovaj apsurd je teško komunicirati, ma koliko da ste proevropski ili prozapadno orijentisani“, rekla je ona.

Ako od svega što treba da urade na putu za punopravno članstvo Srbija ne uđe jer nije uvela sankcije Rusiji a Ukrajina zato što nije priznala Kosovo, a urade sve drugo, okej. Onda i srpski i ukrajinski građani mogu biti zadovoljni. Izgubiće samo EU

Nataša Dragojlović

„Ako od svega što treba da urade na putu za punopravno članstvo Srbija ne uđe jer nije uvela sankcije Rusiji a Ukrajina zato što nije priznala Kosovo, a urade sve drugo, okej. Onda i srpski i ukrajinski građani mogu biti zadovoljni. Izgubiće samo EU“, naglasila je Nataša Dragojlović.

Bitnost izjave o Kosovu i teritorijalnom integritetu ističe i drugi naš sagovornik – Marko Savković.

On ocenjuje da je važna ona poruka koja se tiče ambicije da se unaprede odnosi i poveća razmena, ali će svakako najviše odjeknuti, odnosno već je odjeknula poruka Zelenskog koja se tiče teritorijalnog integriteta Ukrajine i Srbije – da Ukrajina neće priznati Kosovo.

„Mada nije ni jednostavno (a moguće ni ispravno) ova dva slučaja dovoditi u direktnu vezu, izjava Zelenskog je za-

bolela zvaničnike u Prištini, isprovocirala reakcije koje su pokazale koliko slabo razumeju poziciju Kijeva. Mislim da se tu negde nazire i priznanje sledeće realnosti: da je u međunarodnim odnosima kudikamo važnije imati za saveznika međunarodno priznatu zemlju koja te pritom snabdeva municijom, od teritorije čija se državnost osporava i suštinski osim moralne podrške nema šta da ti ponudi“, rekao je Savković za Nedeljnik.

EVROSKEPTICIZAM PRIHVATLJIV MOSKVI

A možda izostanak reakcije iz Brisela i ostalih evropskih centara možemo gledati iz vizure Vučićevog izraženog evroskepticizma koji je tako prihvatljiv i poželjan u Moskvi nakon sastanka sa Zelenskim.

On je usmerio krivicu za izostanak na predovanja na putu ka EU ka zemljama koje su već članice Unije. Rekao je da je Srbija ispunila četiri od četiri zahteva koje je EU postavila, a da ipak klasteri nisu otvoreni. A zapravo, svi ti zahtevi su bili delimično a ne potpuno ispunjeni, dok je stanje u oblastima na kojima mnogobrojni građani Srbije i čelnici EU instiraju još gore nego što je bilo.

Da podsetimo, ti zahtevi se odnose na održavanje fer i poštenih izbora – regulaciju medijske scene koja bi trebalo da objektivno informiše birače, a ne da budu propagandno oružje u rukama Vučića, zatim samostalno tužilaštvo koje ne sprovodi politički motivisane istrage protiv neistomišljenika, nezavisno pravosuđe i možda najvažnije – biračke spiskove i izborne zakone, ključne za poverenje da nijedan glas neće biti ukraden i da izborna volja građana Srbije stvarno bude ispoštovana.

Ponašanje EU je posebno upečatljivo ako se zna da su oni direktno optuženi od bliskog Vučićevog saveznika – Aleksandra Vulina – da su „pritiskali“ Srbiju da primi Zelenskog jer je „odbio da potpiše deklaraciju u Kijevu“ pre par nedelja.

Iako Vučić govori zapadnim saveznicima da je Vulin sklonjen sa svih funkcija, svi koji poznaju dinamiku političkih odnosa u Beogradu, ukazaće na Vulinove trbuhozboračke sposobnosti da glasno govori ono što Vučić tajno misli, a ne sme da kaže.

Ima takvih primera u bliskoj prošlosti isuviše. Sada uoči srpskih izbora za

koje se očekuje da budu najneizvesniji za Vučića, Vulin navodno hoće da kao „zakleti levičar“ izađe mimo SNS-a, kao deo desne kolone, navodno nacionalno orijentisane. Pokušavajući da se predstavi kao da je suprotstavljen odlazećem predsedniku Srbije, iz Vulinove stranke stižu signali da bi na izbore mogli da izađu mimo SNS-a, u koaliciji sa Branimirom Nestorovićem, Vladimirom Gajićem i ostalim proruski nastrojenim političarima.

A ako bi došlo do situacije u kojoj bi oni prešli cenzus i ako bi, a nije neverovatno, postali jezičak na vagi formiranje buduće vlade, šta mislite gde bi oni bili – na strani Vučića ili na strani opozicije, predvođene studentima?

I da li bi se onda Rusija vratila kao ključni politički, a ne samo energetski faktor?

Šta god bilo, ipak, centralno pitanje u svemu ovom odnosi se na to kolika je iskrenost Vučića i Beograda prema Zapadu i prema Rusiji. Da li on sve ovo radi da bi se okrenuo Zapadu ili je cela pozadina u predstojećim parlamentarnim i predsedničkim izborima?

Jer puno je glasova u Beogradu koji sastanak sa Zelenskim vide u kontekstu obezbeđivanja spoljne podrške pred predstojeće izbore.

Jedan od najvećih poznavalaca međunarodnih odnosa nezvanično će za Nedeljnik reći da je ovo „Vučićev pokušaj da obezbedi spoljno neosporavanje nadolazećih izbornih rezultata“.

Reč je zapravo o tezi koja se sve češće može čuti, odnosi se na izbornu noć, a svodi na pitanje kome će se čestitati u izbornoj noći. Kad Vučić i opozicija proglase pobjedu u izbornoj noći, šta će reći Zapad? Da li će EU ili SAD reći da su izbori održani u fer i demokratskoj atmosferi, iako svi uslovi za to još nisu ispunjeni? I koliko će ih takva izjava koštati? A koliko nas?

NEZADOVOLJSTVO

Iako je poseta u simboličkom smislu značajna, interesantno je da je sastanak Zelenskog i Vučića izazvao uglavnom negativne reakcije u zemlji i regionu.

Vučićeva „tiha većina“, dakle oni njegovi glasači koji su mahom proruski orijentisani, sigurno ne gledaju blagonaklono na posetu Zelenskog. Oni glasnici Vučićevi glasači pisali su po društvenim

Iza memoranduma o živini stoji najava sporazuma o slobodnoj trgovini, obnova ukrajinske infrastrukture sa srpskim firmama, energetika i železnica, dakle sve one oblasti u kojima su ruski i kineski kapital do juče imali gotovo ekskluzivno pravo prvenstva

mrežama i Telegram kanalima da je primio u posetu „nacistu“ što je povratak na retoriku sa početka agresije na Ukrajinu kada se ruska propaganda, prilično neuverljivo, a samim tim i bezuspešno, trudila da Zelenskog i njegove saradnike predstavi kao pristalice nacizma.

Desno orijentisana opozicija ocenila je posetu Zelenskog kao štetnu „u direktnoj suprotnosti sa državnim i nacionalnim interesima“, kako je to ocenio predsednik Nove demokratske stranke Srbije (Novi DSS) Miloš Jovanović. Bilo je i drugih koji tvrde da je to „eksplicitan akt neprijateljstva prema Rusiji“.

S druge strane, i proevropska opozicija imala je zamerke, s tom bitnom razlikom što se njihova kritika ne odnosi na uspostavljanje boljih odnosa sa Ukrajinom već na spoljnu politiku Aleksandra Vučića. Takav je slučaj sa Zeleno-levim frontom (ZLF) koji je ocenio da će „nažalost Vučić i ovom pitanju pristupiti vođen pre svega dnevopolitičkim kalkulacijama, umesto da Srbija zauzme jasan i principijelan stav i uvede restriktivne mere prema Rusiji zbog agresije na Ukrajinu“.

MARTENSOVO PITANJE

A ipak, čini se da je pored svih poruka, očekivanja i razočaranja, u prvi plan došlo nešto što nisu izgovorili ni Vučić niti Zelenski, već ono što je na konferenciji za novinare upitao nemački novinar Mihael Martens, dopisnik nemačkog

Frankfurter algemajne cajtunga (FAZ).

Njegovo, (najblaže rečeno) neumesno pitanje: „kako mi Evropljani, možemo da pomognemo da se ubije više Rusa, ruskih vojnika“, izazvalo je burne reakcije.

Po onoj staroj „nije što se kockao, nego što se vadio“, Martens je kasnije, pokušavajući da se opravda, čini se, još više upetljao.

U izjavi za portal nedeljnika Vreme pokušao je da pojasni da je zapravo hteo da se referiše na Čerčilovu izjavu o „ubijanju više Nemaca“ i da nije trebalo da „nastupa kao portparol Evropljana“.

Od njegovog pitanja ogradio se matični list koji je saopštio da „urednički stav FAZ-a nije da treba ubiti što više ruskih vojnika“. Moskva se, međutim, na ovo pitanje nije suzdržala, kao po pitanju dolaska Zelenskog. Reagovala je portparolka Ministarstva spoljnih poslova Marija Zaharova koja je kritikovala Zapad što nije reagovao na ovakve „revanšističke izjave“.

Martens je inače dugogodišnji dopisnik nemačkog FAZ-a iz regiona koji je čitav niz godina nosio oreol objektivnog posmatrača balkanskih prilika. U javnosti je najpoznatiji po hvaljenoj knjizi o Ivi Andriću „U požaru svetova“. Međutim, Martens je u poslednje vreme često osporavan zbog svojih stavova koji se mogu tumačiti kao povremeni izlet iz profesionalne novinarske objektivnosti, i to na stranu aktuelne vlasti i Aleksandra Vučića.

Ima i onih koji tvrde, doduše ne nudeći bilo kakve dokaze za to, da njihove veze prevazilaze profesionalne kontakte i prelaze u domen prijateljstva, pa čak i da je Martens igrao ključnu ulogu u povezivanju Angele Merkel i odlazećeg srpskog predsednika.

Kao prilog takvim tvrdnjama, Martensovi kritičari često ističu njegove objave na X u kojima proziva studente u blokadi upravo u narativu koji koristi Aleksandar Vučić sa zapadnim sagovornicima (što je različito od njegovih napada u domaćoj javnosti gde pokušava da ih predstavi kao sprovodiocetobojne revolucije“, sa aluzijom da dolazi sa Zapada).

U svakom slučaju, Martens je novinar koji je prvi obavestio svetsku, pa i srpsku javnost o poseti Zelenskog koja je pripremana više meseci u najstrožoj tajnosti iz razumljivih bezbednosnih razloga. ■

KAKO JE SRPSKO ORUŽJE „UBIJALO RUSKE VOJNIKE“

Sveža roba preko treće strane

U Vili „Bokeljka“ smislili su pre neku godinu da se može raditi na foru, sa obe zaraćene strane. U Ukrajinu su izvozili posredno, preko trećih strana sve što se ima gotovo u fabrikama i u skladištima, a treba za front

Piše Aleksandar Radić

Kremlj pažljivo posmatra svog balkanskog saveznika Vučića (& Co.) koji vrhla između zakletvi u večno prijateljstvo i pokušaja da se dodvori nekim silama koje kada se pomene Rusija pitaju šta učiniti da se „kill more Russians“ kako reče Michael Martens iz FAZ-a.

Simbolično, to pitanje postavljeno u striktno kontrolisanom protokolu predsedniku Zelenskom u prisustvu Vučića sada je predmet analiza na ruskoj političkoj sceni. Zna se da u prisustvu „šefa“ pitanje može da postavi samo onaj ko je prethodno obavešten da će biti u toj poziciji. Jedan mig i pita se šta treba jer Zelenski je sada „prijatelj kuće“.

Nisu srećni ruski relevantni faktori, ali ni oni koji nisu u poziciji na kojoj se odlučuje, i prate šta Kremlj misli ili može da pomisli. Na T/Max kanalu Старше Эды uzvratili su na one koji tvrde da je Vučić jedno, a Srbi drugo – „Srbi su izabrali Vučića, i kada dođu mračna vremena za Srbiju – a neizbežno će doći – moramo toga da se setimo.“ Njima se čini da je Srbija, tj. Vučić, promenio stranu u ratu, i to otvoreno.

U kontroli štete nisu previše postigli proputinovski saradnici sa terena kao što je Vulin sa pokušajem da obrazloži postrojanje u čast Zelenskog Garde sa četiri ocila stavom da se moralo tako zbog stranog pritiska, ili „Novosti“ sa udarnom porukom sa naslovne strane „Nije se pričalo o vojnoj saradnji“.

U stvari, u pravu su novinari tih novina, zašto bi sada otvarali vojno-vojne veze. To jeste posleratna tema za države koje nisu deo NATO-a odnosno nisu direktno involvirane u rat. Realni interes

Zelenskog je sada nabavka naoružanja i municije, a za promet naoružanja u zvaničnim papirima kod nas se koristi poseban termin – „vojno-tehnička saradnja“.

Zvanično, od početka rata na istoku 24. februara 2022. godine do sada nije bilo izvoza iz Srbije u Ukrajinu, preciznije nije bilo direktnog izvoza kako tvrde naše vlasti (naše su šta god mislili jer – glasali smo). Problem je kako verova-

ti jer do sada su tvrdili da nisu znali da neke firme iz inostranstva preprodaju robu koju su uzele u Srbiji i tako dolazi do Ukrajine i da se radi o sredstvima proizvedenim pre rata. Kada su na snimcima viđeni projektili novije proizvodnje, prešli su preko tog i ostali tvrdo pri stavu da se ne zna otkuda to tamo na frontu.

U Vili „Bokeljka“ smislili su pre neku godinu da se može raditi na foru, sa obe zaraćene strane. U Ukrajinu su izvozili posredno, preko trećih strana sve što se ima gotovo u fabrikama i u skladištima, a treba za front. Bile su primarno rakete za višecevne lansere kalibra 122 mm, haubičke granate, u tzv. nestandardnim kalibrima 122 mm, 152 mm itd., sitni kalibri kao što su minobacačke mine od 60 mm, 81/82 mm i 120 mm i granate 30 mm i 40 mm za automatske i potcevnice bacače.

Iz Rusije su, posredno, preko treće

RUSKE VLASTI USTANOVILE SU DA NA FRONT DOLAZI SVEŽA PROIZVODNJA IZ SRBIJE, PRVO SU UKAZALI NA TO DA SE TAKO NE MOŽE POSTUPATI I POZVATI SE NA PRIJATELJSTVO. ZATIM SU SNAŽNO PRITISLI I 23. JUNA PROŠLE GODINE PREDSEDNIK ALEKSANDAR VUČIĆ JE PREKO TV UVEO NEFORMALNU, ALI VRLO ČVRSTU ZABRANU IZVOZA

strane, do Srbije prebačeni sistemi za elektronsko izviđanje i ometanje i sve što je bilo potrebno za završetak procesa modernizacije eskadrile lovaca MiG-29.

Ukrajinskoj armiji nije bilo važno odakle stiže potrošna roba, važno je da je ima. Ruske vlasti ustanovile su da na front dolazi sveža proizvodnja iz Srbije, prvo su ukazali na to da se tako ne može postupati i pozvati se na prijateljstvo. Zatim su snažno pritisli i 23. juna prošle godine predsednik Aleksandar Vučić je preko TV uveo neformalnu, ali vrlo čvrstu zabranu izvoza. U skladu sa strateškim interesima biznisa blisko povezanog sa vlastima realizovani su poslovi sa Izraelom i još neki, ali zaista se vodilo računa da ne ode ništa posrednicima koji su doturali sredstva ratne tehnike ukrajinskoj armiji.

Sada su prilike loše za domaću odbrambenu industriju kojoj treba poslova da se premosti zastoj poslovanja prouzrokovan Vučićevom zabranom. Profitirala je konkurencija koja je dobila veliku šansu da uzme udeo na tržištu koji su popunjavale firme iz Srbije. U vreme afere Krušik 2019. godine galamilo se sa vrha vlasti da su sve te priče o partijskoj interesnoj sferi u namenskoj u stvari provokacije strane obaveštajne službe,

**VUČIĆEV REŽIM NARODU JE
SERVIRAO PRIČU POZITIVNU ZA
RUSKU STVAR. PREŽVAKAVALI SU
PROREŽIMSKI „ANALITIČARI“ TEME
KAO ŠTO JE SVEMOĆ RUSKIH RAKETA
KOJE LETE DALEKO I PRECIZNO I
SVE ĆE UNIŠTITI U DAN-DVA. ZA TO
VREME RAKETE 122 MM NASTALE NA
OSNOVU VREMEŠNOG SOVJETSKOG
GRADA, ALI SA DOMETOM
POVEĆANIM SA 20 KM NA 40 KM,
PRODAVANE SU SNABDEVAČIMA
UKRAJINSKE ARMije**

i to Bugarske. Lično Vučić je to tvrdio i 2025. je prepustio susedima svoj deo na tržištu povezanom sa „onim“ ratom. Dobro su prošle i fabrike iz Federacije BiH iako su imale probleme u proizvodnji zbog blokade prometa sa Srbijom pa su ostale bez baruta.

Od 13. februara ove godine odobreno je sa najvišeg mesta da se prodaje roba u inostranstvu, ali uz posebnu meru da osim propisane procedure u kojoj je potrebna za svaki posao dozvola četiri ministarstva i BIA sada mora da se sačeka i na stav Saveta za nacionalnu bezbednost. Zašto – pa tako je odlučeno na ne-

nadležnom mestu. Posledice – mora da se duže čeka na dozvole i nakon potpunog urušavanja poverenja stranih naručilaca prilike su još gore jer neko će dobiti dozvolu, a neko ne.

Navodno, prema našim izvorima iz oblasti prometa NVO, čvrsto se drži brana prema potencijalnoj prodaji koja vodi do „onog“ fronta za većinu firmi iz zemlje i inostranstva. Glasine kažu da se to ne odnosi na uvek posebno privilegovanog Slobodana Tešića čiji su poslovi u valjda najvišem nacionalnom interesu.

Zabrana izvoza nije problem za poslove, kada biznismen ima podršku sa vrha, zar ne? Preduzeće SOFAG prema prijavi APR je vlasništvo Tešićeve kćerke Jelene Petrović. Izveštaj o poslovanju za prošlu godinu kaže da je ostvaren prihod od prodaje robe i pružanja usluga na stranom tržištu ekvivalenta 33 miliona evra. U ovu godinu firma je ušla sa avansima datim iz inostranstva od skoro 50 miliona evra. Podaci za firme sa ruske crne liste kažu da su profitabilne i ZENITPROM ima u prošloj godini prijavljene prihode od oko 15,87 miliona evra i avansno je plaćeno oko 26,84 miliona evra za poslove u ovoj godini.

Firma REYER DTI prošle godine prodala je robu za 8,42 miliona evra, ali ima avanse od 39,5 miliona evra. Poslovi idu sasvim dobro i ne može da se tvrdi da su povezani samo sa ukrajinskim programom, ali...

Sve tri firme pomenute su 28. maja 2025. godine na portalu pres-biroa Spoljne obaveštajne službe kada su izvoz iz Srbije predstavili kao „antiruska“ dejstva. Naveli su i državne firme, SNS-ov feud JUGOIMPORT-SDPR i firme u državnom vlasništvu Krušik, Sloboda i Prvi Partizan.

Za jedne reč država piše se verzalom sa razmacima, a za one koji su bliški „vlasnicima“ te države propisi se tumače u korist brze i efikasne realizacije posla. Lako se sve prikriva jer je u interesu vladajuće strukture sve poverljivo. Poslednji zvanični izveštaj namenskog odeljenja Ministarstva unutrašnje i spoljne trgovine o prometu NVO odnosi se na 2020. godinu, a ranije je praksa bila da se objavljuje središnjom tekuće godine za prethodnu.

Revnosno se dostavljaju podaci po li-niji Arms Trade Treaty ali struktura tih informacija nije informacioni resurs koji može da pokaže obim prometa jer se odnose samo na složene borbene sisteme i pešadijsko naoružanje. Doduše, podaci za 2025. pokazuju drastičan pad prodaje nekih artikala što je direktno u vezi sa jednostranim obustavljanjem izvoza. Uzmimo na primer Zastavine proizvode – izmiveno je samo 768 automatskih pušaka i 63 teška mitraljeza. Vrlo skromna količina, gotovo zanemariva u odnosu na prethodne godine. Podaci za 2024. godinu kažu da je realizovan izvoz 17.703 automatske puške i 274 teška i laka mitraljeza i puškomitraljeza.

Proizvođači su pretrpeli štete zbog nedostatka proračunate i održive politike prema temi Rusija. Pokušaj da se manevriše između interesa sila pokazao se kao nerealan plan. Izbijanje velikog konflikta predstavljalo je strateško iznenađenje. Indicija za to je da su pred desant ruskih vazdušno-jurišnih jedinica

TRI FIRME POMENUTE SU 28. MAJA 2025. GODINE NA PORTALU PRES-BIROA SPOLJNE OBAVEŠTAJNE SLUŽBE KADA SU IZVOZ IZ SRBIJE PREDSTAVILI KAO „ANTIRUSKA“ DEJSTVA. NAVELI SU I DRŽAVNE FIRME, SNS-ov FEUD JUGOIMPORT-SDPR I FIRME U DRŽAVNOM VLASNIŠTVU KRUŠIK, SLOBODA I PRVI PARTIZAN

RUSI SU USTANOVILO DA SU U KRUŠIKU IZRAĐENE RAKETE KOJE SU 30. DECEMBRA 2023. GODINE U BELGORODU UBILE 25 I RANILE 109 LJUDI. ISTI GRAD JE ISTIM RAKETAMA POGOĐEN 15. FEBRUARA 2024. GODINE I TOM PRILIKOM BILO JE SEDAM POGINULIH I 20 RANJENIH. RUSI SU POKAZALI SNIMKE KOJI SU DOKAZ DA SU RAKETE IZRAĐENE U SRBIJI

na aerodrom Gostomelj sa piste otišli avioni velike nosivosti An-124 Ruslan u Kinu da prevezu raketni sistem FK-3. Lično Vučić je par dana pred rat rekao da će u petak 25. februara da pokaže novo sredstvo naoružanja, a i četvrtak desio se rat. Od tog momenta kao da su sve procene bile ublaženo rečeno neadekvatne.

Poslovi sa Rusima nastavili su se kao da se ništa nije promenilo. Istovremeno se pregovaralo sa EU i potpuno je zanemaren stav te iste organizacije da se moraju uvesti sankcije Rusiji. Izlaz iz krize obelodanio je bivši američki ambasador Kristofer Hil kada je pre neki dan rekao za FAZ da je na početku man-

data u Srbiji, znači odmah posle početka rata u Ukrajini, predao listu potreba u municiji. Štriklirao je to kao izvršeni zadatak i javna tajna je bila da su Amerikanci zadovoljni postupanjem Vučićevog režima.

U vreme kada su izdašno na sve načine pomagali ukrajinskoj armiji da se održi na frontu, Amerikanci su obezbedili posredne kanale preko čeških i poljskih i američkih firmi koje su preuzimale sanduke pune municije i prosledivale dalje. Izvozne dozvole izdavane su na osnovu sertifikata krajnjeg korisnika koje su dale vlasti država involviranih u poslove sa transferom robe do ukrajinskog fronta. Svako ko otvori oči video je šta se radi, ali bilo je važno da se ne prizna javno.

Vučićev režim narodu je preko tabloida u papiru, portala i TV servirao priču pozitivnu za rusku stvar. Prežvakavali su prorežimski žbiri (pardon, analitičari) teme kao što

je svemoć ruskih raketa koje lete daleko i precizno i sve će uništiti u dan-dva. Za to vreme rakete 122 mm nastale na osnovu vremesnog sovjetskog Grada, ali sa dometom povećanim sa 20 km na 40 km, prodavane su (da navedeno još jednom – posredno) snabdevačima ukrajinske armije.

Rusi su ustanovili da su u Krušiku izrađene rakete koje su 30. decembra 2023. godine u Belgorodu ubile 25 i ranile 109 ljudi. Isti grad je istim raketama pogođen 15. februara 2024. godine i tom prilikom bilo je sedam poginulih i 20 ranjenih. Rusi su pokazali snimke koji su dokaz da su rakete izrađene u Srbiji. Zbog političkih i propagandnih posledica ruski izvori insistirali su na tome da su lansirane iz višcevnih lansera RM-70 Vampir koji je derivat Grada na Tatrinom kamionu. Interesantno, nedavno Vojska Srbije ima češka lansirna vozila. Zašto kada se navodno kod nas prave domaći lanseri predviđeni za module sa raketama 122 mm? Kažu Česi da su njihovi lanseri provereni u ratu. Znamo, rekli su Rusi, i to sa raketama iz Krušika. **N**

Igre oko NIS-a

ŠTA JE MOL DOBIO U PREGOVORIMA SA SRBIJOM

Zašto su Mađari frustrirani oko naftovoda
Novi Sad – Budimpešta i šta će biti s brendom NIS

Piše Miša Brkić

Zvezdani događaj. Tako bi moglo da se tumači ushićenje mađarske naftne kompanije MOL junskim Akcionarskim sporazumom s Vladom Srbije o budućem upravljanju NIS-om. Sporazum je svrstan među ključne korporativne događaje u drugom kvartalu ove godine prema Kvartalnom izveštaju koji je kompanija objavila na Berzi u Budimpešti.

Pridavanje tolike važnosti Sporazumu potvrda je zadovoljstva menadžmenta MOL-a postignutim rezultatima pregovora s Vladom Srbije koje nije bilo tako eksplicitno istaknuto pre dva meseca u korporativnom saopštenju niti u izjavi Žolta Hernadija, predsednika i generalnog di-

rektora MOL Grupe, posle potpisanog Sporazuma. Izvesna suzdržanost i pogled u moguću efikasniju budućnost bile su ključne odrednice saopštenja i izjave.

Ali je zato škrtost mađarske strane u obelodanjivanju detalja Sporazuma nadoknadila srpska strana neumerenim hvalospevima vlastitim postignućima. Javnost je tako saznala da je dogovoreno da će „Srbija odmah po potpisivanju

MOL je prihvatio, postane li kupac NIS a, da svesrdno pomogne u pronalaženju strateškog partnera za Petrohemiju

kupoprodajnog ugovora MOL-a i Gaspromnjefta i odobrenja OFAC-a kupiti pet odsto vlasništva u NIS-u, da će Rafinerija u Pančevu raditi u narednih deset godina kao što je radila pre sankcija i da neće biti poremećaja poslovanja Petrohemije“.

Ako je MOL potencirao postignuće Sporazuma u Kvartalnom izveštaju dostavljenom Berzi, onda verovatno za kompaniju junski dogovor s Vladom Srbije ima značajne pozitivne efekte. Izvor blizak pregovorima, koji je zamolio za anonimnost, tvrdi da je MOL uspeo da ispregovara neke veoma važne stavke na kojima su insistirali njegovi pregovarači i ugradi ih u konačnu verziju Sporazuma.

Jedna od najizazovnijih „bačenih rukavica“ na pregovarački sto bila je rudna renta. Aktuelna rudna renta na vađenje nafte u Srbiji je sedam odsto od prihoda kompanije. Srpska strana zahtevala je da MOL, ukoliko postane kupac većinskog vlasničkog paketa NIS-a, plaća rentu od 13 odsto. Taj predlog izazvao je burnu reakciju mađarskih pregovarača, pa je srpska strana morala da izvuče „keca iz rukava“ – argument da MOL u Mađarskoj plaća rudnu rentu 18 odsto za eksploataciju nafte. Zašto onda ne bi plaćao u Srbiji 13 odsto, insistirala je srpska strana. S obzirom na to da visina rudne rente u Mađarskoj nije javno dostupan podatak, pregovarački tim MOL-a bio je uveren da je srpska strana do ovog podatka došla zahvaljujući „šaptačkoj“ usluzi ruskih prijatelja. Na kraju je, ipak, postignut kompromis, dve strane „našle“ su se na visini rudne rente od devet odsto.

Sledeća tema pregovora bila je sudbina NIS-ovog zavisnog preduzeća Petrohemija, višegodišnje rak-rane domaće ekonomije, koji je Srbija pošto-poto nastojala da utrapi MOL-u, proglašavajući taj uslov „crvenom linijom“. MOL je rezolutno odbio zahtev zbog činjenice da je pre dve godine u Tisaujvarosu otvoren supermoderan petrohemijski kompleks Poliol, najveća investicija u istoriji kompanije.

Postrojenje je građeno šest godina (partneri TisenKrup i Evonik), u njega je uloženo 1,3 milijarde evra a godišnji kapacitet mu je 200.000 tona poliola. Taj petrohemijski kompleks godišnje doprinosi sa 150 miliona evra u prihodima MOL Grupe. Pored takvog postrojenja pančevačka Petrohemija bila bi potpuno nepotrebna poslovna avantura za MOL. Na kraju je, međutim, postignut izvestan kompromis koji je zadovoljio srpsku stranu – MOL je prihvatio, postane li kupac NIS-a, da svesrdno pomogne u pronalaženju strateškog partnera za Petrohemiju.

Treće pitanje oko koga su se „mešale karte“ za pregovaračkim stolom izazvalo je golemu frustraciju mađarske strane. Radi se o naftovodu Novi Sad – Budimpešta, koji bi ukoliko MOL kupi ruski udeo u NIS-u mogao postati važna korporativna žila kućavica. Sredinom maja ove godine (dakle, mesec dana pre pregovora s MOL-om) srpska Komisi-

ja za javne nabavke predložila je da se konzorcijumu koji predvodi kompanija MVM Južna Bačka dodeli ugovor za izgradnju naftovoda od granice Mađarske do Novog Sada. Tender je raspisalo preduzeće Transnafta AD Pančevo, a vrednost ugovora je 17,4 milijarde dinara (oko 147 miliona evra). Nije poznato da li je MOL bio zainteresovan za gradnju srpskog dela naftovoda (ili je računao da će sigurno, po „političkoj liniji“ dobiti taj posao), ali je očigledno bio nezadovoljan odlukom srpske Komisije za javne nabavke da izgradnju dela naftovoda poveri firmi MVM Južna Bačka. Kad je ta firma u pitanju, „sporan“ je deo koji se krije u delu njenog imena – MVM. Iza te skraćenice krije se mađarska držav-

na Elektroprivreda koja je u maju prošle godine od srpskog biznismena Dragoljuba Zbiljića dokupila udeo i stekla 60 odsto vlasništva u njegovim kompanijama Energotehnika – Južna Bačka i Elektromontaža Kraljevo u sklopu poslovnog plana širenja u Srbiji i regionu Zapadnog Balkana. „Kompanije su od ključnog značaja kada je reč o energetskej infrastrukturi“, rekao je Karolj Tamaš Matrai, generalni direktor kompanije MVM, i time gotovo najavio pobjedu na tenderu za izgradnju naftovoda. Da bi MOL-u ublažila „poslovne boli“, srpska pregovaračka strana predložila je (a mađarska strana prihvatila) da se MOL uključi u izgradnju naftovoda kao stručni konsultant i neformalni nadzorni or-

Iz do sada dostupnih insajderskih informacija može se zaključiti da su se prodavac i kupac saglasili sa jednim od uslova koji je postavio OFAC – da novac od prodaje bude uplaćen u jednu američku banku i tu sačeka ukidanje američkih sankcija Rusiji

jednom trenutku morali da reaguju i podsete ko je u ovom poslu investitor (i potencijalni većinski vlasnik), ko ima pravo da diktira uslove i dokle sežu prava manjinskog akcionara.

Zanimljivo je čega nema u Izveštaju MOL-a za drugi kvartal, a ima u kvartalnom Izveštaju NIS-a. Na strani 85 Izveštaja NIS-a za drugi kvartal pod tačkom 27 (Struktura Grupe) piše da je „tokom drugog kvartala 2026. godine, Odbor direktora odobrio prodaju celokupnog vlasničkog udela Grupe u NIS Petrol Rumuniji, a Grupa je zaključila sa kupcem ugovor o kupovini udela“. NIS Petrol S.R.L. je zavisna firma Naftne industrije Srbije, ima u Rumuniji 19 benzinskih pumpi pod brendom Gasprom, napravila je gubitak od 160 miliona evra a od 9. oktobra prošle godine obustavljene su (zbog sankcija) sve njene finansijske transakcije. Daleko od očiju javnosti Gasprom i država Srbija, kao suvlasnici NIS-a, pokrenuli su pre dve godine, kad su SAD i EU pojačale sankcije, prodaju zavisnih preduzeća u Rumuniji, Bugarskoj u BiH. Prema informacijama iz pouzdanih izvora, za kupovinu NIS Petrol S.R.L. bilo je zainteresovano nekoliko ozbiljnih kupaca i pregovori o akviziciji bili su značajno odmakli. Ali su nove sankcije OFAC-a zaustavile svake dalje pregovore i od tog trenutka svi pregovori su obustavljeni. I onda NIS saopštava u Kvartalnom izveštaju da je NIS Petrol S.R.L. prodat i da je s kupcem zaključen ugovor o tome. Naravno, intrigantno je ko je kupac i kako je isposlovana dozvola OFAC-a. U medijskim krugovima u Mađarskoj nagađa se da je kupac MOL, ali iz te kompanije nema ni demantija ni potvrde. Ako je MOL postao vlasnik rumunskog NIS Petrola, to bi morao da objavi na Berzi u Izveštaju za drugi kvartal (kad je ugovor sklopljen). Te informacije, međutim, nema u Kvartalnom izveštaju.

Ali zato u Izveštaju o poslovanju MOL

-a u drugom kvartalu ima drugih zanimljivih detalja. Na primer, MOL navodi da „pregovori sa prodavcem (Gasprom-njeftom) oko kupovine NIS-a i nadležnim organima napreduju ka završnoj fazi“. Iza ovako sročene tvrdnje, reklo bi se, krije se frustracija odugovlačenjem ruske strane i javnim čini pritisak na prodavca (Gaspromnjeft) da ubrza odluku o prodaji.

Iz do sada dostupnih insajderskih informacija može se zaključiti da su se prodavac i kupac saglasili sa jednim od uslova koji je postavio OFAC – da novac od prodaje bude uplaćen u jednu američku banku i tu sačeka ukidanje američkih sankcija Rusiji. U vreme postizanja tog dogovora očekivalo se da će se rat u Ukrajini brzo završiti, da će biti potpisan mir i, shodno tome, oslobođen novac od prodaje. Ali rat se odužio, pa se u pregovorima sve češće čuje ruska introspekcija „a što bismo mi uopšte prodavali NIS“. To kod MOL-a izaziva nervozu koja je pretočena u frazu da „pregovori sa prodavcem i nadležnim organima napreduju ka završnoj fazi“.

Očigledno je da sedmomesečni pregovori nisu posledica samo brojnih tehničkih i regulatornih detalja (koji su, uzgred rečeno, najvećim delom usaglašeni). Brojni primeri u svetu biznisa svedoče i da mnogo veće akvizicije traju daleko kraće ako postoji obostrani interes. Najsvežiji primer je akvizicija američkog investicionog fonda Apolo (Apollo Global Management) koji je za samo mesec dana ispregovarao kupovinu britanskog niskobudžetnog avio-prevoznika Izi džet (EasyJet Plc) za oko 7,7 milijardi dolara.

Za neki dan (28. avgust) ističe licenca MOL-u za pregovore s Gaspromnjeftom. Isto važi i za poslovanje NIS-a. S obzirom na geopolitičke okolnosti, moguće je da OFAC produži licence. Ali nikad se ne zna kako će se tog jutra probuditi američki predsednik Donald Tramp. **N**

gan a da mu za tu uslugu Srbija plati pet miliona evra.

Čini se da je najmanje pregovaračkih varnica sevalo oko naredne tačke dnevnog reda. Predstavnici MOL-a nisu previše zatezali oko predloga srpske delegacije, pa je dogovoreno da MOL, ako kupi ruski udeo, zadrži brend NIS na benzinskim pumpama i dopusti da NIS ima poseban korporativni račun.

Utisak je da je postignut značajan sporazum koji će, naravno, važiti tek kad američki OFAC dozvoli MOL-u da kupi udeo Gaspromnjefta u NIS-u. Usaglašavanje, međutim, nije išlo lako. Spominje se, na primer, da je srpska strana bila toliko nerealna i agresivna u pojedinim zahtevima da su predstavnici MOL-a u

Dok Srbija gori

Neretko zaboravljamo da šume nisu „samo“ zelene, ljudstvom slabo naseljene površine – pejzaži za fotografisanje, mesta za šetnju, odmor, rekreaciju i relaksaciju. Kada gori šuma, gori čitav ekosistem koji je stanište brojnim biljnim i životinjskim vrstama, među kojima su neke i zaštićene. Šta možemo da uradimo kako bi toga bilo manje – i zašto to ne radimo

Piše Milana Milošević

Ni ovog leta u Srbiji plamen nije zaobišao šumske predele. Ekstremne vrućine, ruža vetrova i izostanak kišnih dana stvorili su prilično povoljne uslove da se vatra rasplamsa i umesto zelenih površina ostavi iza sebe opustošeno zemljište. Ove godine, prve su na udaru našle Deliblatska peščara, inače specijalni rezervat prirode i najveća kontinentalna peščara u Evropi, kao i Žaračke planine, Stolovi, Ibarska klisura, okolina Zaječara...

Ono što neretko zaboravljamo jeste da šume nisu „samo“ zelene, ljudstvom slabo naseljene površine – pejzaži za fotografisanje, mesta za šetnju, odmor, rekreaciju i relaksaciju. Kada gori šuma, gori čitav ekosistem koji je stanište brojnim biljnim i životinjskim vrstama, među kojima su neke i zaštićene.

U šumama, takođe, mnogi meštani okolnih, naseljenih predela, imaju vikendice i placeve, u koje su godinama ne samo ulagali novac već i gradili uspomene sa porodicom, komšilukom, prijateljima. Kada bukne vatra u okolini jedne takve kuće, meštani ne žale zato što će potencijalno da se obriše ono što su finansijski utrošili, već zato što je moguće da nestane ceo jedan zajednički prostor.

Pitanje je koliko je to jasno onima na vlasti. Nakon prošlogodišnjih požara na jugu, predsednik Aleksandar Vučić je izjavio da će „najbolje proći oni kojima su izгореle kuće“. Jer, kako je rekao, „dobiće i veće i bolje kuće, i to će ih dobiti za mesec ili dva“.

Poljoprivredna gazdinstva i kuće u Topličkom okrugu, međutim, i dalje se nisu oporavili od štete koju je vatra za sobom ostavila.

Milan Matić, meštanin Dubova, kome je izгореla kuća i kome je predsednik, kako pišu Južne vesti, pred kamerama obećavao novčanu pomoć, naveo je početkom meseca za taj lokalni medij „da nije dobio ni dinar“.

„BILO JE JASNO - AKO SE JEDNA KUĆA UHVATI, SVI ĆEMO IZGORETI“

Prethodnih dana bili smo preplavljeni i fotografijama građana koji nemoćno posmatraju požar koji se približava njihovim domaćinstvima. Jedna od tih kuća u naselju Šumarak, smeštenom na ivicama Deliblatske peščare, dom je babe i dede Darka Miletića, dvadesetdevetogodišnjeg meštantina sela Gaj.

U subotu smo tri-četiri puta već se pomirili sa sudbinom da ćemo da izgorimo, ali eto, ne znam, valjda nas je Bog pogledao

Darko Miletić, meštanin sela Gaj

Miletić je za Nedeljnik ispričao da je već u petak pritrčao u pomoć svojim sugrađanima da ugase požar.

„Tad je bilo najkritičnije, petak i subota. Stiglo je do ograde, ali nije prešlo u dvorište. U subotu smo tri-četiri puta već se pomirili sa sudbinom da ćemo da izgorimo, ali eto, ne znam, valjda nas je Bog pogledao“, rekao je.

Ukazao je da taj požar traje još od 22. jula. Kako kaže, prvo je izbio između Deliblata i Šumarka, dublje u šumi.

„Povremeno se širio i na kraju je došao u petak pre podne tu do Šumarka. On je po podne buknuo bukvalno iza kuće. Vetar konstantno duva, menja

pravce, i to je problem“, objasnio je.

Ocenio je da je bilo „malo ekipa“, kao i da su helikopteri „kasno krenuli da gase požar“.

Meštani naselja u blizini Deliblatske peščare prošlog četvrtka preventivno su evakuisani. Srećom, kuće iz naselja u Šumarku, prema Miletićevim rečima, nisu oštećene.

„SLUŽBE SU ZAKAZALE“

Objasnio je i da svi imaju mnogo veći plac od toga što su branili.

„Tu iza šumicu niko nije branio jer nismo imali ni opremu, a ni ljudstvo, jer

Na nivou predela mi smo izgubili stanovništvo koje se nalazi u ruralnim područjima, a koje se bavilo ekstenzivnim stočarstvom. Ekstenzivno stočarstvo je vrlo efikasna mera jer u toku sezone ishranom životinje eliminišu akumuliranje zapravo velikog gorivog materijala iz prirodnih ekosistema

Meštani su, kako je rekao, morali nešto da preduzmu, jer, s obzirom na to da se bave poljoprivredom i stočarstvom, sve kuće u Šumarku blizu puta pune su životinja.

„U četvrtak po podne i petak pre podne najveći broj stoke evakuisan je odatle. Pa tek su posle uveče izlazili ljudi. Nama su te životinje bile tu svaki dan, nismo ih nigde sklanjali. Rekli smo, ko preživi, dobro, ko ne... Nismo imali gde da ih prebacimo. I, posle toga kad je bio taj veliki požar i dim, mi smo ih samo pustili na livadu ispred, gde nije bio požar. Kad se to završilo, samo smo ih sve vratili“, pojasnio je.

KO JE POLOŽIO TEST SOLIDARNOSTI, A KO JE PAO

Kako bi dali svoj doprinos, građani su na mrežama širili apel za prikupljanje donacija vatrogascima i meštanima koji su učestvovali u gašenju požara.

„Crveni krst je dosta prikupio. Građani, firme i restorani pravili su sendviče i donosili. Svi kafići koji imaju ledomate, donosili su led tokom celog dana. Momci koji imaju kvadrove i vozila za off-road, isto su se organizovali, donosili su nam hranu i piće ceo dan. Pošto u petak uveče nije bilo struje i u subotu, pa nam nisu radili frižideri i zamrzivači, donosili su nam hladno piće na svakih pola sata, sat“, ispričao je Miletić.

Donacije su, prema informacijama dostupnim onlajn, ali i sagovornikovim rečima, prvobitno donošene u osnovne škole. Međutim, meštani su na mrežama delili kako su izbačeni iz školskih ustanova, te da su imali manje od 24 časa da premeste sve što su građani prikupili.

Razlog za to, kako više izvora navodi,

nam ni policija nije dozvoljavala zbog vanrednog stanja da pridemo kućama. Morali smo alternativnim putevima, njivskim i ostalim, da se snalazimo da bismo dolazili do kuća. Da su dozvolili od prvog dana da mi to organizujemo, već bi verovatno požar bio ugašen. Jer nije prvi put da se dešava požar tu. Dešava se svake sezone kad su velike vrućine. Samo, ove godine je uzelo maha. Malo su se precenili, i mi, i oni. Niko nije obratio pažnju odmah“, smatra Miletić.

Kako bi ugasili požar, koristili su cisterne sa vodom, bidone, pumpe i creva. Miletić kaže je sve bilo „samoorganizovano“, te da im „niko nije dao nikakvu opremu“.

„Sve profesionalne vatrogasne ekipe bile su tamo dublje u šumi. Oni su dolazili iza kuća samo kad je bilo baš kritično. Svaka ta ekipa ima opremu, ali nemaju kamion, ni ništa veće za gašenje. Koriste opremu koju smo mi sami obezbedili. Svi mi se bavimo poljoprivredom, stočarstvom, pa imamo cisterne, traktore, prikolice...“, pojasnio je.

Miletić smatra da su „službe zakazale“.

„Nisu nam baš pomogle. Kad smo tražili pomoć, dobili smo je jedva ili nam kažu kao ‘ekipe su na terenu, doći će kod svakog’, ništa što već nismo znali. Znali smo da su ekipe na terenu“, obrazložio je.

bio je taj što su meštani odbili da obeleže donacije nalepnicama „Srbija pobeđuje“. Prikupljeni paketi su, zatim, premešteni u prostorije crkve.

UZROCI VELIKIH POŽARA

Vatrogasne i druge službe u Srbiji nisu se prvi put susrele sa velikim šumskim požarima, nastalim usled letnjih ekstremnih temperatura. O tome smo razgovarali sa profesorom Šumarskog fakulteta Slobodanom Milanovićem.

„Dug sušni period, toplotni talasi koji su sve češći i duži, a što je posledica klimatskih promena generalno, stvaraju povoljne uslove za gorenje. Kad imate povoljne uslove za gorenje, onda vam treba još jedna komponenta, a to je gorivi materijal – sve što je organskog porekla u prirodi. Kad imate izražene sušne periode, visoke temperature, sve se mnogo lakše pali“, naveo je.

Ipak, kod nas je, prema profesorovim rečima, dominantna treća komponenta – čovek koji izaziva te požare „u 95 odsto slučajeva“.

„To može da bude mreža za prenos električne energije, pa da dođe do spajanja žica jer nije dobro održavana. Može da bude železnica. Može i neka konkretna osoba koja iz neznanja, u ovo vreme kad su jako povoljni uslovi za gorenje, spaljuje neki otpad, neki materijal. Dovoljan je trenutak nepažnje da se požar otme kontroli. Takođe, utiče prilično i konfiguracija terena. Jer, ukoliko imate pristupačan teren sa gustom mrežom putnih komunikacija, tu je veća verovatnoća pojave požara, ali brže se uočavaju jer je i prisustvo ljudi mnogo veće“, objasnio je.

SISTEMI PREVENCIJE

Profesor naglašava da se u Evropi fokus pomera sa suzbijanja požara na prevenciju. Oni su, kako je naveo, shvatili da „neke požare jednostavno ne možete da ugasite“.

„Ne možemo nešto bitno da utičemo na vremenske prilike. Vreme je takvo kakvo jeste – znači, imamo jednu postavku na sceni koja doprinosi pojavi požara. Međutim, ubeđen sam da svakog dana imate nekih 500, 600 ljudi koji negde nešto pale – samo što ne dode svakog dana do 500, 600 požara jer nisu povoljni uslovi. Ali do određenog broja

Mi smo zemlja kontinentalnog tipa i ne možemo da koristimo efikasno kanadere zato što nemamo dovoljno velikih vodenih površina sa kojih bi oni mogli da uzimaju vodu. Kod nas su idealni helikopteri za direktno suzbijanje požara

Profesor Slobodan Milanović

ja ljudi te informacije, prvo, ne dopiru, a do određenog broja ljudi, čak i ako dopru, oni ih ne uzimaju uopšte u obzir. Oni rade to što su planirali“, ukazao je.

Ostaje, kako smatra profesor, da se utiče na gorivi materijal.

„Na nivou predela mi smo izgubili stanovništvo koje se nalazi u ruralnim područjima, a koje se bavilo ekstenzivnim stočarstvom. Ekstenzivno stočarstvo je vrlo efikasna mera jer u toku sezone ishranom životinje eliminišu akumuliranje zapravo velikog gorivog materijala iz prirodnih ekosistema. Da bi se spremila hrana za zimu, vi morate da kosite neke livade, pa i na taj način eliminišete povišenu akumulaciju gorivog materijala“, pojasnio je.

U nekim državama se, priča Milanović, „ide dotle da se čak ne preporučuje gašenje manjih požara koji ne ugrožavaju ljude i ključnu infrastrukturu“.

„Ukoliko u nekom području stalno gasite manje požare, doveste do toga da u jednom trenutku imate ogromnu akumulaciju gorivog materijala. I onda ćete da se suočavate sa gašenjem velikog požara koji ne možete da kontrolišete. Neke države, poput Portugala, primenjuju meru koja se naziva ‘prescribed burning’ ili ‘preventivno spaljivanje’, gde se deo gorivog materijala iz prirodnih ekosistema eliminiše spaljivanjem pre sezone požara. I onda, ukoliko u sezoni dođe do požara, imate predeo koji je ispresecan tim površinama koje su već izgorele, a požar ne može da sagori dva puta jednu tu istu površinu“, ukazao je.

Možemo, kako je dodao, i da vodimo računa o tome koje vrste drveća će se u budućnosti forsirati kao naše šumske vrste, kako bi se na duži period smanjio rizik od požara.

„To svakako neće biti borovi koji intenzivno gore, nego vrste sa debljom korom koje kod prizemnih požara neće izazvati veću štetu. Jer kora kod drve-

ta je kao nekakav izolator. Ona sprečava prenos toplotne energije. Ako se podigne temperatura tih živih ćelija, onda strada protoplazma i ta biljka umire. Ne možda odmah, ali za godinu dana ili za dva-tri, šest meseci – zavisi od intenziteta gorenja“, procenio je.

Napomenuo je da, kada se razviju ekstremni požari, koji stvaraju takozvane požarne oluje, da se oni ne mogu ugasiti.

„Ne mogu ni avioni da priđu, niti iz vazduha helikopterima možete gasiti te požare jer ne postoje uslovi za letenje. Ne možete da pridete čelu požara gde ga treba zaustaviti, ma koliko imali kapaciteta. Imali ste ovu situaciju u Bordou, u okolini Madrida, gde su se tri požara spojila u jedan i jednostavno vi te požare ne možete da kontrolišete. Možete samo da evakuišete stanovništvo, da sprečite žrtve i da na taj način štitite neku ključnu infrastrukturu“, ukazao je.

DA LI JE PIROKUMULONIMBUS OPASAN?

Veliku pažnju javnosti privukao je olujni oblak, takozvani pirokumulonimbus, koji se, kako su mediji spekulisali, formirao iznad naselja Gaj usled razbuktaglog požara. Klimatolog Vladimir Đurđević pojasnio je za Nedeljnik da je reč o oblaku koji stvara velike količine padavina i grad.

„Pirokumululus je posebna vrsta konvektivnog oblaka. Najpoznatiji od tih konvektivnih oblaka je kumulonimbus. Za sve te konvektivne oblake je karakteristično da je potrebno da je prizemlju bude velika količina toplog vazduha koji se ugrije od podloge i da sadrži veliku količinu vodene pare koja će pri podi-

zanju vazduha da se kondenzuje, i da se formira kiša kasnije iz tog oblaka. Zbog toga što je taj vazduh pregrejan i što je pun vodene pare, on počne da se kreće u vertikalnom pravcu“, ispričao je.

U slučaju pirokumulusa, kako je naveo, inicijator formiranja oblaka jeste vatra koja zagreva vazduh.

„Da bi se to desilo, površina koja je pod požarom mora da bude velika nekoliko desetina kilometara – da bi se vazduh nad tom površinom zagrejavao dovoljno da bi se to desilo“, ukazao je.

Klimatolog ocenjuje da pirokumulusi „nije ništa posebno opasniji od običnog oblaka“.

„Jedino što u slučaju tog oblaka ima velika količina izmešane vodene pare i same čađi iz vatre. Ti oblaci su obično tamniji. I, kada se formiraju padavine, sama kiša bude prljava. Ali ne postoji nikakav specijalni efekat koji dodatno narušava nešto u prirodi ili predstavlja neku opasnost“, naglasio je.

Kumulonimbuse, koji se razvijaju iz pirokumulusa, kako je ispričao, često prati olujno nevreme.

„Uz te oblake idu intenzivni pljuskovi, grmljavina i grad. Ta grmljavina može da bude inicijator za formiranje novih požara u okolini tog oblaka. Ali nije da se više struko povećava rizik“, ukazao je.

„KOD NAS SE ŠTEDE RESURSI, ALI NA KRAJU SVE SKUPLJE PLATIMO“

Kada je reč o adekvatnom odgovoru na pojavu požara, profesor Slobodan Mila-nović kaže da „ne zna da li su naše službe dobro reagovala“. U Srbiji se, kako je ocenio, vodi restriktivna politika po pitanju primene helikoptera.

„Najefikasnije je koristiti ih u početnoj fazi pojave požara – kada se suočavate sa gašenjem hektar-dva, ne veće površine. Kod nas se malo štede resursi, ali na kraju to sve skuplje platimo. Jer, kada gasite požar od 50, 100, 150, 1000 ili 2500 hektara, kolika je do sad procenjena požarna površina u Deliblatskoj peščari, onda koristite tri-četiri helikoptera koji lete čitav dan, a to je sve jako skupo“, pojasnio je.

Prema njegovom mišljenju, potrebno je „nabaviti još neka sredstva, pre svega helikoptere“.

„Mi smo zemlja kontinentalnog tipa i ne možemo da koristimo efikasno kanadere zato što nemamo dovoljno velikih vodenih površina sa kojih bi oni mogli da uzimaju vodu. Kod nas su idealni helikopteri za direktno suzbijanje požara. Naravno, i neka vozila lakša koja mogu da dopru do nepristupačnih terena, kao što smo imali situaciju ovih dana kod Ušća. Tu je fizički nemoguće prići, nema puteva ili su loši. Morali su da koriste naprtnjače, uz primenu helikoptera“, rekao je.

Čovek izaziva te požare u 95 odsto slučajeva, navodi profesor Milanović. „To može da bude mreža za prenos električne energije, pa da dođe do spajanja žica jer nije dobro održavana. Može da bude železnica. Može i neka konkretna osoba iz neznanja...“

Ukazao je i da može da se unapredi i „sistem za brzo reagovanje“.

„Mi nemamo sistem za ranu detekciju, to je osnovna stvar. Kod nas se požar gasi kad to neko prijavi Sektoru za vanredne situacije. Ako niko ne prijavi, gase moje kolege šumari. Oni su u obavezi po Zakonu o šumama da prvi reaguju, ali pre toga da obaveste Sektor za vanredne situacije, jer su oni nadležna institucija za sve rizike, pa i za rizik od požara“, ispričao je.

SANIRANJE ŠTETE

Posledice koje veliki požari mogu da ostave po prirodu, prema rečima profesora, zavise od više faktora.

„Pre svega od intenziteta gorenja. Što se razviju više temperature, a mogu da do-

stignu do 1.000 stepeni, to su štete veće. Vi se suočavate posle sa maltene sterilisanom površinom gde je potpuno stradalo zemljište. Zatim, stradali su svi članovi tog šumskog ekosistema. Ukoliko nemate toliko intenzivno gorenje, onda su posledice nešto manje. Neka stabla će da prežive, neka će biti delimično oštećena, ali većina tih stabala su na duži rok osuđena, nažalost, na smrt“, upozorio je.

Druga stvar koja utiče, kako je dodao, jeste veličina požara – „što je veća požarna površina, to se ta površina kasnije teže regeneriše“.

„Zavisi i od tipa vegetacije koja je stradala. Nije isto da li gore borove šume, da li gore hrastove ili bukove šume. Svaka od njih ima različitu otpornost na požare i različitu moć regeneracije. Kod nas se često borovi svrstavaju u tu kategoriju koja je najugroženija, što je delimično tačno i odnosi se na šume koje su stare, gde imate stabla stara do pedesetak godina“, rekao je.

Međutim, ukoliko imate starija stabla, ona takođe imaju debelu koru i to boru uopšte ne smeta. Znači, požar je prinudno prizemni ukoliko je on očišćen od grana, odnosno ukoliko nema niskih grana koje mogu taj požar sa površine tla da prenesu u krunu.

Meštani pojedinih vatrom ugroženih područja uveliko su se angažovali kako bi prikupili novac za kupovinu sadnica za obnovu šuma. Novac koji se prikupi koristiće se za pripremu obnove i buduću sadnju. Ipak, profesor kaže da su posledice „dugotrajne i da je potrebno mnogo vremena da se sanira šteta“.

„Prvo, sva stabla koja su oštećena treba do određene mere da se poseku, da se sprovedu neke mere za zaštitu od erozije, jer je vrlo bitno sačuvati i tako oštećeno tlo, odnosno zemljište, jer šuma pruža zemljištu zaštitu od erozije“, ukazao je.

Objasnio je i da, ako se posle požara „jave kiše, zemljište se spira i trajno se gubi neki ekosistem“.

„Tako da je prvo potrebno zaštititi zemljište, a kasnije se ide i na pošumljavanje i sanaciju te opožarene površine koja može da traje više godina. Potpuni oporavak može da traje i do 50–100 godina, jer ste možda tu imali šumu staru 100 godina. Prvo će se vratiti neka prizemna flora, zatim neke žbunaste vrste, pa onda neke šumske vrste, pionirske, koje mogu da opstanu na tom specifičnom staništu“, zaključio je profesor. **N**

TRAMPIZAM I SOCIJALIZAM

Zajedno su rasli, zajedno se hranili

Pozornica koja se sprema za izbore u novembru ide naruku populistima na obe strane. Tramp predvodi republikance, konzervativce i nacionaliste, Berni Sanders, i pored toga što nema formalnu ulogu lidera demokrata, otelotvoruje perfektно protivničku stranu. Dvojicu političara u devetoj deceniji spajaju populizam i odgovornost za transformaciju i radikalizaciju republikanaca i demokrata iznutra

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Demokratska stranka bi morala da bude veoma oprezna. Pre osam godina Donald Tramp bio je mnogo popularniji nego što je danas, sva istraživanja javnog mnjenja su ukazivala da će republikanci odneti ubedljivu pobjedu upravo na talasu kandidata koji su imali direktnu podršku njujorškog tajkuna. Nije se dogodilo, Trampovi „MAGA“ kandidati su se pokazali kao meki trbuh republikanaca i GOP je doživio iznenađujuće težak poraz na midterm izborima 2018.

Upravo to bi moglo da se dogodi demokratama sa previše kandidata „socijalista“ na midterm izborima u novembru, ako ne budu smirili i kanalisali radikalno levičarske impulse.

Pozornica koja se sprema za izbore u novembru ide naruku populistima na

★★★
POBEDE „SOCIJALISTIČKIH“
KANDIDATA NA LOKALNIM IZBORIMA
I ZA NOMINACIJE DEMOKRATA U
TRKAMA ZA KONGRES DALE SU
TRAMPU ONO ŠTO MU JE OČAJNIČKI
TREBALO – NEPRIJATELJA

obe strane. Tramp predvodi republikance, konzervativce i nacionaliste, Berni Sanders, i pored toga što nema formalnu ulogu lidera demokrata, otelotvoruje perfektно protivničku stranu. Dvojicu političara u devetoj deceniji spajaju populizam i odgovornost za transformaciju i radikalizaciju republikanaca i demokrata iznutra. Trumpizam i socijalizam su rasli zajedno u poslednjih deset godina i međusobno su se hranili. Svaka pobjeda MAGA pokreta jača „soci-

jalistički“ blok i obratno.

Pobjede „socijalističkih“ kandidata na lokalnim izborima i za nominacije demokrata u trkama za Kongres dale su Trampu ono što mu je očajnički trebalo – neprijatelj. Američki predsjednik ih oslovljava kao „komuniste“ jer ta definicija ima mnogo jači efekat od „socijalisti“. Trampovi spin doktori su na naklonjenim medijima i društvenim mrežama već lansirali ključnu rečenicu: „Američki san će nestati ako pobjede komunisti, jedina osoba koja deli Americu od tog ambisa je Tramp.“

Republikanska propagandna mašinerija već je počela da koristi izjave, eufemistički rečeno, problematičnih osoba bliskih DSA i kandidatima radikalne levice, poput Hasana Pikera. „Amerika je zaslužila 11. septembar“, „Krv kapitalista će teći ulicama“ i niz afirmacija koji

šire mržnju prema Zapadu, Izraelu, Jevrejima, dok veličaju Hamas, Hezbolah i relativizuju politički islam.

TRAMPOVO OBLIKOVANJE AMERIKE

Donald Tramp je pre deset godina promenio direktno politički DNK republikanaca, a sada indirektno modifikuje i strukturu demokrata, i pored toga što je njegova popularnost na istorijskom minimumu. „Make America Great Again“ ili MAGA i Demokratski socijalisti Amerike ili DSA dva su lica populizma, dva različita izraza iste isključivosti i sa istim očekivanjem od umerenog krila republikanaca i demokrata: zapušite nos i glasajte za nas, ako želite da izbegnete pobedu druge strane.

MAGA pokret je nastao kao svojevrsna pobuna protiv republikanskog establišmenta. Na početku im niko nije davao šansu za pobedu, ali su na kraju uspeali da izaberu predsednika SAD i od manjinske frakcije postanu dominantna u Republikanskoj stranci. Američki socijalisti veruju da mogu da urade istu stvar unutar Demokratske stranke.

Kao što je Tramp prepoznao nezadovoljstvo dela republikanske biračke baze stranačkim establišmentom i transformisao se u portparola tog sentimenta, tako su se i DSA u demokratskom okruženju nametnuli kao glas nezadovoljnih i zapostavljenih glasača demokrata. Tramp je iskoristio bunt radničke klase i belaca srednjeg i nižeg obrazovanja prema globalizaciji i imigrantima, DSA manipulišu sa frustracijom mladih, odnosno prvom generacijom za koju ne funkcioniše socijalni lift i ne može da uživa pogodnosti i privilegije kao njihovi očevi. Novi američki paradoks je da tamo gde su plate veće, a stanovništvo obrazovanije, pobeđuju „socijalisti“, a među radnicima, kamionistima, zemljoradnicima, ako su u pitanju demokrate, prolaze umereni kandidati, ako su republikanci, onda su listom MAGA glasači.

TRKA MRŽNJE „FAŠISTA“ I „KOMUNISTA“

Midterm izbori u novembru neće biti, kao što je to bio običaj dosada, referendum o učinku predsednika SAD, već „trka mržnje“ dve radikalizovane političke porodice. Ronald Regan i Džordž

Buš Stariji pomerili su demokrate ka centru, odnosno Klinton i Obama su shvatili da samo tako mogu da pobeđu, Tramp je demokrate gurnuo – za američki kontekst – u ruke ekstremne leve. Na jednoj strani imamo barjaktare novog tehno-kapitalizma, a na drugoj one koji bi želeli Ameriku bez kapitalizma. Paradoks je da za prve glasa radnička klasa i birači over 40, a za druge uglavnom mladi sa univerzitetskim diplomama i relativno dobrostojeći deo populacije.

MAGA POKRET NASTAO JE KAO SVOJEVRSNA POBUNA PROTIV REPUBLIKANSKOG ESTABLIŠMENTA. NA POČETKU IM NIKO NIJE DAVAO ŠANSU ZA POBEDU, ALI SU NA KRAJU USPELI DA IZABERU PREDSEDNIKA SAD I OD MANJINSKE FRAKCIJE POSTANU DOMINANTNA U REPUBLIKANSKOJ STRANCI. AMERIČKI SOCIJALISTI VERUJU DA MOGU DA URADE ISTU STVAR UNUTAR DEMOKRATSKE STRANKE

Animizitet između „fašista“ i „komunista“, kako oslovljavaju kolokvijalno jedni druge, dodatno je pojačan zbog njihove sličnosti, zajedničke averzije prema liberalno-demokratskom uređenju SAD i tendencije ka izolacionizmu i forsiranju politike „America first“, naravno na različite načine.

Centralizacija vlasti, promena Ustava, nepoverenje u pravosudne institucije, plemenski način vođenja politike, flertovanje sa diktatorskim režimima koje forsira Tramp i njegovo okruženje nisu daleko od poimanja politike i pozicioniranja Amerike od strane DSA. Američki socijalisti ozbiljno propagiraju devetnaestovekovni Marksov „Manifest komunističke partije“, idealizuju „Crne pan-

tere“, ogrću se palestinskim zastavama, a Hamas i Hezbolah smatraju oslobodilačkim pokretima.

DSA ide i dalje u demontiranju najstarije funkcionalne demokratije na svetu. Kopredsednik DSA Ašik Sidik se javno zalaže za ukidanje Senata i restauraciju Demokratske stranke koju je oblikovala, po njegovim rečima, ista klasa kriminalaca, bogataša i ratnih profitera koja stoji iza Republikanske partije. DSA i druga radikalna levičarska krila oko demokrata baziraju svoju kampanju na antikapitalizmu i dubokoj mržnji prema cionistima i Izraelu.

Tramp i „socijalisti“, ili kako ih on oslovljava „komunisti“, deluju po principu spojenih sudova. Bez Trampa u Beloj kući i bez ekstremizovanog GOP-a, socijalisti bi ostali na margini Demokratske stranke, baš kao što je to bio decenijama Sanders.

USPON AMERIČKIH SOCIJALISTA

Midterm izbori u novembru u SAD mogli bi da uđu u istoriju kao momenat kada su socijalisti stavili pod svoju kontrolu Demokratsku stranku. Berni Sanders više nije sam. Aleksandrija Okašio-Kortez je nacionalno prepoznatljiva zvezda američke politike – drugi par rukavica su njene šanse da bude kandidat demokrata na predsedničkim izborima i da zatim pobeđi u trci za Belu kuću; Zohran Mamdani, gradonačelnik Njujorka, uzor je nove leve koji se ne zaustavlja na granicama SAD, a izbor Abdula el Sajeda za kandidata demokrata u trci za Senat u Mičigenu dokaz je snage novog talasa radikalne i socijalističke leve.

Američki „socijalisti“, ili bolje rečeno članovi Demokratskih socijalista Amerike, i galaksija političara koja kruži oko njih – El Sajed, primera radi, nije član DSA – osvojili su srca pre svega mladih Amerikanaca, ispod 35 godina, i zahvaljujući upotrebi društvenih mreža mogu da nadomeste nedostatak finansijske podrške i nepoverenja među starijim glasačima.

Generacijska podela u Americi se dodaje već postojećim koje idu od ideoloških preko geografskih do svetonazorskih. Takođe, svrgnut je još jedan mit, a to je da demokrate predstavljaju etničke manjine i megalopolise. Na jednoj strani imamo Amerikance over 60 koji su odrastali u vremenima „debelih krava“

i novu generaciju ispod 40 godina koja nema iste privilegije.

Generacijskom jazu doprinosi vrto-glavi rast troškova života, od cena u supermarketima, preko troškova za obrazovanje, do sve većeg bauka veštačke inteligencije koja preti da obesmisli godine studiranja, žrtvovanja i napora generacija rođenih u poslednjoj deceniji prošlog veka. Dešava se nešto što je bilo nezamislivo doskora: diplome čak i najprestižnijih fakulteta ne daju ekonomske garancije koje su uživale sve posleratne generacije.

Drugi veliki generacijski problem jeste kupovina stanova ili kuća. U velikim gradovima za većinu mladih Amerikanaca postalo je gotovo nemoguće da kupe krov nad glavom ili da iznajme stan, o čemu svedoči i novi fenomen: život sa roditeljima i nakon 25. godine.

Prethodno rečeno objašnjava zašto je ideja socijalizma počela da pušta dublje i šire korenje u američkom društvu i zašto dve trećine Amerikanaca između 16 i 29 godina ima pozitivan stav prema socijalizmu. Na stranu što kada pitate mlade Amerikance šta je to socijalizam, dobijete najrazličitije moguće odgovore, od onih koji gravitiraju oko evropskog tipa države blagostanja do radikalnih stavova koji zagovaraju ukidanje kapitalizma.

Ta šarenolikost tumačenja pojma „socijalizam“ je velika prednost zagovornika američkog socijalizma jer obuhvata veliku ciljnu grupu, ali ima i jednu veliku manu. Među 120.000 članova DSA registruje se čak 15 različitih frakcija, što samo ukazuje koliko će biti komplikovano držati na okupu samo DSA, a kamoli Demokratsku stranku u budućnosti.

SANDERSOVA MORALNA POBEDA

Berni Sanders je dugo vremena bio jedini deklarisan socijalista na Kapitolu Hilu, ove jeseni će broj „socijalista“ znatno porasti, pre svega u Predstavničkom domu. Sanders nije uspeo da osvoji nominaciju Demokratske stranke za Belu kuću, ali mu je pošlo za rukom da uradi nešto mnogo bitnije, barem sa istorijske tačke gledišta: pomerio je fokus stranke, promenio njen narativ i uveo novi politički horizont. Naruku Sandersu išla je tzv. džentrifikacija i evolucija biračkog tela demokrata, od radničke klase ka mladim obrazovanim

SANDERS NIJE USPEO DA OSVOJI NOMINACIJU DEMOKRATSKE STRANKE ZA BELU KUĆU, ALI MU JE POŠLO ZA RUKOM DA URADI NEŠTO MNOGO BITNIJE, BAREM SA ISTORIJSKE TAČKE GLEDIŠTA: POMERIO JE FOKUS STRANKE, PROMENIO NJEN NARATIV I UVEO NOVI POLITIČKI HORIZONT

slojevima društva u veoma šarenolikim etničkim okruženjima.

Veteran u američkom Senatu transformisao se u neku vrstu gurua mladih socijalističkih „lavova“ i „lavica“ i ne šteti sebi, uprkos godinama, u direktnoj podršci, gde god je to potrebno, od Njujorka do Sijetla.

Za DSA su izbori u novembru veoma važni i zbog testiranja da li je vreme zrelo za kandidaturu Aleksandrije Okasio-Kortez za Belu kuću. Od rezultata „socijalističkih“ kandidata ili njima bliskih za Predstavnički dom i Senat zavisi da li će najharizmatičnija ličnost među američkim socijalistima krenuti u trku za predsedničku nominaciju demokrata.

Aleksandrija Okasio-Kortez i grupa socijalističkih poslanica u Predstavničkom domu kreirale su tzv. grupu „Squad“ i nametnule su nekoliko tema na nacionalnom nivou, počev od opšte zdravstvene zaštite. Povratak Trampa u Belu kuću je ojačao levo krilo demokrata i otpor trampizmu postao je zaštitni znak američkih socijalista. Sanders, Okasio-Kortez i Mamdani šire ubeđenje da porazi demokrata nisu posledica

skretanja ulevo, već nedovoljne radikalizacije borbe protiv Trampa.

Sandersov plan je da pobede na lokalnom nivou transformiše u kapital na federalnom nivou, to jest na Kapitolu Hilu. Međutim, veoma motivisane i borbene manjine mogu da imaju veliki uspeh na limitiranim i specifičnim delovima teritorije, kao što su Mamdani i El Sajed, ali kada njihove ideje treba proveriti na nacionalnom nivou, doživljavaju debakl ili, u najboljem slučaju, samo parcijalni uspeh.

AMERIČKE PODELE

Amerika je podeljena na više nivoa, ali je nepomirljivo zakucana na priobalnu (isključujući Floridu) i kontinentalnu (uključujući i Teksas). Na istočnoj i zapadnoj obali su usvojili minimalistički pristup, odbacujući imperijalnu dimenziju Amerike s tendencijom da izbrišu ili žigošu delove američke istorije koji im se ne sviđaju ili koji bude osećanje krivice, što se vidi kroz forsiranje „vook“ i „kensel“ kulture.

U tradicionalističkoj Americi raste bes kako prema sunarodnicima na obalama Atlantskog i Tihog okeana koji se stide zajedničke prošlosti, evropskim saveznicima koji bi i dalje da besplatno ili za malo novca koriste američki bezbednosni kišobran i, pre svega, prema imigrantima i strancima koji odbijaju da se asimiluju i postanu Amerikanci.

„Priobalna Amerika“ bi da živi od ekonomije, u blagostanju, ekološkoj tranziciji, orijentisana na jačanje individualnih prava. I pored toga što je imperija, „Priobalna Amerika“ bi želela da se SAD ponašaju kao bilo koji klijent sa druge strane severnog Atlantika. Ta Amerika glasa za kandidate DSA i zagovara, uslovno rečeno, socijalističke ideje.

„Unutrašnja Amerika“ vezana pupčanom vrpcom za tradicionalne američke vrednosti, raspolućena između sentimenta ugroženosti i endemskog poriva ka izolacionizmu, negira klimatske promene, pravo na abortus, a zaustavljanje ilegalnih migracija smatra prioritetom. Ta Amerika glasa za Trampa i u potrazi je za još radikalnijim liderima. Sentiment koji prepoznaju tribuni poput Takeru Karlsona ili potpredsednika Džej Di Vensa i žele da ga iskoriste.

„Priobalna Amerika“ ima osećaj krivice i odgovornosti prema ostatku sveta

i zato bi da spase planetu, „unutrašnja Amerika“ je uverena da je spasla svet barem nekoliko puta i da je naišla samo na nerazumevanje, neprijateljstvo i zato treba da „kazni“ nezahvalne.

AMERIČKI SOCIJALIZAM

Američki „socijalisti“ su uvek imali obrnuto proporcionalni odnos brojnosti i uticaja. I pored skromnih rezultata – najdalje je otišao Judžin Debs koji je na predsedničkim izborima 1912. godine osvojio šest odsto glasova – njihova kulturna hegemonija se i te kako osećala, pogotovo ako ste se kretali u univerzitetskom ambijentu, intelektualnim krugovima u megalopolisima na obalama dva okeana, imali prijatelje među novinarima, piscima, naučnicima ili ste bili deo okruženja holivudskih i muzičkih zvezda. Ipak, svaki pokušaj transformisanja Demokratske stranke u socijalističku ili socijaldemokratsku je mizerno propao, dosad.

Zvanične pozicije DSA o otvorenim granicama, nekontrolisanim migracijama, kampanja protiv policije i potcepljivanje tzv. sitnog kriminala, forsiranje tzv. vauk kulture i plaćanja odštete rasnim i etničkim manjinama, predstavlja veliki hendikep jer sa takvim stavovima se osvajaju nominacije u velikim gradovima i obalskim državama, ali se gube izbori, pogotovo u tzv. državama klackalicama gde odlučuje par hiljada ili desetina hiljada glasova.

Demokratska stranka se nalazi između čekića i nakovnja. Bez DSA i radikalne levice ne može da pobedi republikance na izborima, ali sa jačim skretanjem ulevo u susret zahtevima i stavovima DSA smanjuje drastično šanse da osvoji oba doma Kongresa i Belu kuću.

Među demokratama je na snazi opredeljenje da se „ratne sekire“ iz kampanje za nominaciju odmah zakopaju i da se pruži bezrezervna podrška pobjedniku, a on ili ona da pruži ruku poraženima i usvoji pomirljiviji vokabular. To se najbolje videlo u slučaju Abdula el Sajeda koji ima ambiciju da postane prvi senator musliman u istoriji SAD.

El Saged je u roku od par dana promenio sud o svojoj protivnici Hejli Stivensoj od „najnesposobnije političarke u SAD“ do osobe koja je „među najangažovanijima u borbi za bolju Ameriku“. Sti-

vensova je uzvratila javnom podrškom El Sagedu i obećanjem da će učestvovati u njegovoj kampanji za mesto u Senatu. Međutim, nisu svi spremni da slede tu direktivu u Demokratskoj stranci. Veliki broj kongresmena je upozorio da će napustiti stranku ukoliko pobedi radikalna levica.

El Saged priča jedno, a radi drugo, pokušavajući da pomiri život po Kuranu i američke slobode i prava. Zato je pun kontradiktornosti i servira se kao na tacni republikanskoj propagandi da potencira njegove problematične stavove, izjave i ponašanja. Nije slučajno da su odmah u protivničkom taboru počeli da pišu u medijima i na društvenim mrežama njegovo puno ime Abdulrahman Muhamed el Saged, a Tramp je njegovu pobjedu definisao kao odličnu vest za GOP.

PROPAGIRANJE ZDRAVSTVENOG SISTEMA PO EVROPSKOM MODELU, DRASTIČNO POVEĆANJE POREZA NA BOGATSTVO, ZAUSTAVLJANJE FINANSIRANJA IZRAELA, NAVIJANJE ZA PALESTINU, SMANJIVANJE SREDSTAVA ZA POLICIJU, UKIDANJE ICE, NAJAVA REFORME ZATVORSKOG SISTEMA I NOVA AMBICIOZNA EKOLOŠKA POLITIKA, TEŠKO MOGU DA OTVORE VRATA KA VLASTI U SAD

Problem El Sajeda je što nije uspeo da pridobije za sebe većinu Afroamerikanaca, odnosno nije uspeo da ublaži rasnu mržnju između Afroamerikanaca i Amerikanaca arapskog porekla. Detalj koji može da bude presudan na izborima za Senat, budući da je odlazeći senator Gari Piters, pripadnik umerene struje, na poslednjim izborima 2020. osvojio 90.000 glasova više od republikanskog kandidata Džona Džejmsa, dok je Tramp na predsedničkim izborima pre dve godine dobio 80.000 glasova više od Kamale Harris.

AHILOVA PETA AMERIČKIH SOCIJALISTA

Kandidati DSA mogu da pobjede na preliminarnim izborima, u pojedinim izbornim jedinicama će proći i za Pred-

stavnički dom i možda Senat, ali malo je verovatno da će postati većina, još teže će ići sa osvajanjem Bele kuće. Propagiranje zdravstvenog sistema po evropskom modelu, drastično povećanje poreza na bogatstvo, zaustavljanje finansiranja Izraela, navijanje za Palestinu, smanjivanje sredstava za policiju, ukidanje ICE, najava reforme zatvorskog sistema i nova ambiciozna ekološka politika, teško mogu da otvore vrata ka vlasti u SAD.

Demokrate moraju da osvoje najmanje četiri republikanska senatorska mesta i da zadrže svoja da bi stigli do većine. Pobjede su potrebne u Ohaju, Severnoj Karolini, Mejnu, pogotovo posle skandala (SS tetovaže i optužbe za seksualno nasilje) Grejama Platnera čiju je kampanju radio Mamdanijev tim, a Sanders ga je lično podržao. Važno je odbraniti Džordžiju i Nju Hempšir i napraviti iznenađenje u Teksasu, Aljasci i Ajovi.

Pobjeda El Sajeda u Mičigenu dodatno komplikuje stvari jer ne samo da demokrate rizikuju da izgube to mesto u Senatu već bi mogli da budu izloženi kolateralnoj šteti gubitka glasova u drugim izbornim jedinicama, budući da je El Saged savršena meta za negativnu kampanju republikanaca.

Pobjeda demokrata za Predstavnički dom je izvesnija budući da su, za razliku od Senata, u igri svih 435 mesta, a u aktuelnom sazivu je odnos 218 prema 212 za republikance. Pre osam godina, tokom prvog mandata Trampa u Beloj kući, demokratama je trebalo dodatnih 25 mesta za većinu, osvojili su 40, 15 više nego što je trebalo.

Velika nepoznanica na sledećim izborima je kako će umereni glasači republikanaca i demokrata glasati u sredinama gde na njihovoj strani bude ekstremista, a na drugoj umereni političar: da li će zapušiti nos ostajući verni partijskom glasanju ili će prevagnuti njihova odgovornost i politička svest da je umereni demokrat bolji od MAGA političara, baš kao što je i umereni republikanac bolji od socijaliste.

U svakom slučaju, američki socijalisti su uvereni da je došao njihov trenutak da osvoje vlast u SAD, pitanje je da li Amerikanci veruju da je vreme „socijalista“ došlo, jer, kako reče Margaret Tacher: socijalizam je odličan sve dok ima neko ko će da plaća njegove troškove. **N**

VELIKA KNJIŽEVNA DEBATA 100 NAJBOLJIH ROMANA

ZNAMO ŠTA STE ČITALI OVOG LETA

Naš izbor 100 najboljih romana mnogima je prerastao u naviku. To je samo prva od mnogo dobrih vesti

Sećate li se onog starog, toliko-lošeg-da-je-dobar, tinejdžerskog horora iz devedesetih „Znam šta si radio prošlog leta“? U njemu, ako dobro pamtimo, grupu naočitih tinejdžera proganja jedan greh iz prošlosti.

Nadamo se da naslov ovog teksta neće uplašiti naše čitaoce, ali stvarno znamo šta ste čitali ovog leta, jer su nam to rekle brojke: svakog jutra oko osam časova, izbor novog člana žirija za „100 najboljih romana“ probije se do vrha najčitanijih tekstova, i tu ostane do narednog dana.

Tako je naš izbor prerastao u naviku, koja se dešava samo u ponekim hororima. A priznaćete da je bolje imati naviku čitanja nego krvavog ubijanja...

I kao što ljudi žele da čitaju knjige – stvarno, ima li lepšeg godišnjeg doba od leta, bilo da ste na plaži, u divljini ili ste zamračili sobu i pojačali klimu? – tako, shvatili smo, žele i da čitaju liste o knjigama.

Da ne otkrivamo previše, ali najpopularniji tekstovi nisu nužno oni koje „nose“ najpoznatija imena, već oni sa neočekivanim ili drugačijim izborima. Možda i zbog blage kontroverze, ili tog elementa ličnog koji zapravo odvaja ovaj izbor od nekih drugih, mnogo, hm, uštogljenijih.

Na zvanične mejlove i privatne poruke i dalje nam stižu saveti koga treba da zovemo, a koga nikako ne smemo da zaboravimo; još jednom onda, valja naglasiti, da s nekim članovima žirija tek kontaktiramo, iz organizacionih i sezonskih razloga; to posebno važi za onaj „akademijski“ krug koji nismo hteli previše da uznemiravamo tokom jula.

I da provučemo, za one koji su dovde stigli, i jednu malu ekskluzivu: spremamo vrlo zanimljivi i krajnje interaktivni deo akcije u kojem će učestvovati i čitaoci.

Do tada, pozabavimo se malo poslednjim objavama na Velikim pričama.

Muharem Bazdulj pročitao je, veli,

pregršt prethodnih lista, vrlo često sastavljenih od ljudi koje lično poznaje, i primetio nešto što se primeti tek kada se liste čitaju jedna za drugom.

„Učinilo mi se da se ljudi, što je u neku ruku prirodno, ne drže samo sopstvenog senzibiliteta i vlastite estetske valorizacije, nego ponešto i kalkulišu, koliko muških, koliko ženskih, koliko živih, koliko mrtvih, koliko Srba, koliko Hrvata, ne daj nijednom piscu više od jedne stavke. Pokušao sam (biće, samo pokušao) da to izbegnem“, napisao je Bazdulj.

Na njegovoj listi Andrić se pojavljuje tri puta, Kiš dvaput, a svaki naslov prati i obrazloženje. O „Travničkoj hronici“, romanu velikog pisca o gradu u kojem je Bazdulj rođen, ovaj književnik piše:

„Prvo je bila sentimentalnost: roman velikog pisca o mom malom gradu. Posle je bila svest, ovo je nešto čudesno. Posle valjda i desetak čitanja u rasponu od više od trideset pet godina, remek-delo u koje je stala i istorija i politika i ljubav i istočno-zapadni civili-

Iva Draškić Vićanović

Profesorka i dekanica Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu

1. Travnička hronika
Ivo Andrić, 1945.
2. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
3. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
4. Nečista krv
Bora Stanković, 1910.
5. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
6. Usta puna zemlje
Branimir Šćepanović, 1974.
7. Vreme smrti
Dobrica Ćosić, 1972.
8. Pop Ćira i pop Spira
Stevan Sremac, 1898.
9. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
10. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.

Milčo Mančevski

Reditelj, scenarista, pisac i fotograf

1. Hazarski rečnik
Milorad Pavić, 1984.
2. Mamac
David Albahari, 1996.
3. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
4. Grobnica za Borisa Davidovića
Danilo Kiš, 1976.
5. Pirej
Petre M. Andreevski, 1980.
6. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
7. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.
8. Foliranti
Momo Kapor, 1975.

Muharem Bazdulj

Pisac, novinar i prevodilac

1. Travnička hronika
Ivo Andrić, 1945.
2. Grobnica za Borisa Davidovića
Danilo Kiš, 1976.
3. Zastave
Miroslav Krleža, 1969.
4. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
5. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
6. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
7. Porodični cirkus
Danilo Kiš, 1972.
8. Kod Hiperborejaca
Miloš Crnjanski, 1966.
9. Za crnom devojkom
Aleksandar Tišma, 1969.
10. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.

zacijski tenzijski kompleks i ars poetika i još stotinu stvari koje ovde nema mesta da se nabroje.“

Za „Zastave“ je ponudio poređenje: „Ako je Andrić napisao 'Ćupriju' kao nelečeni Jugosloven, da je Jugoslavi-ja alkohol, Krleža bi sa 'Zastavama' bio njen Džon Čiver. Nema ničeg lepšeg, a da to tako uništava ljude i njihove snove, tako Krleža i Čiver doživljavaju svoju temu.“

Jurica Pavičić, pisac i filmski kritičar iz Splita, čije osvrte možete naći na Velikim pričama, krenuo je od spiska odsutnih.

„Obrazloženje mog izbora deset najprimjerenije je početi onim čega na popisu nema. Nema Krleže, jer romani nisu njegova najbolja djela. Nema Marinkovića, jer mi, iako moj Dalmatinac, nikad nije bio blizak“, napisao je.

Pojavljuju se, premijerno, i „Picokare“ Đure Vilovića, „roman koji je pao kao žrtva autorovog političkog idiotizma“.

Pavičić žali: „Šteta, jer je to moćna knjiga o jednoj stvarnijoj, tegobnoj, nimalo polinezijskoj Dalmaciji.“ Tu je i „Adio kauboju“ Olje Savičević Ivančević, članice našeg žirija čiju ste listu već čitali, i „Ciganin, ali najljepši“ Kristiana Novaka, koji se jako često pojavljuje u top 10.

Tanja Stupar Trifunović, pesnikinja i romansijerka nagrađena Evropskom nagradom za književnost, priznala je da smo i nju „bacili na muke“.

„Ideja je lijepa i zavodljiva i pomalo opasna“, napisala je. „Suštinski je ovo jedan pomalo nemoguć izbor, preostalo mi je samo naći neki lični ugao, a to su u ovom slučaju, sa svega nekoliko izuzetaka, bili kratki romani za koje imam posebnu ljubav.“

Kratki roman je kod nas pomalo potcenjen format, ali se među njima nalaze velika dela: kod Tanje Stupar su tu „Dnevnik o Čarnojeviću“, „Crveni petao leti prema nebu“ Miodraga Bulatovića i „Usta puna zemlje“ Branimira Šćepanovića.

Tanja Stupar Trifunović

Književnica i pesnikinja

1. Dnevnik o Čarnojeviću
Miloš Crnjanski, 1920.
2. Crveni petao leti prema nebu
Miodrag Bulatović, 1959.
3. Grobnica za Borisa Davidovića
Danilo Kiš, 1976.
4. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
5. Usta puna zemlje
Branimir Šćepanović, 1974.
6. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
7. Ljudi govore
Rastko Petrović, 1931.
8. Nečista krv
Borisav Stanković, 1910.
9. Lisica
Dubravka Ugrešić, 2017.
10. Mramorna koža
Slavenka Drakulić, 1989.

Gordana P. Crnković

Profesorka slavističke i svjetske književnosti na univerzitetu države Washington

1. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
2. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
3. Lelejska gora
Mihailo Lalić, 1957.
4. Ljepši kraj
Bekim Sejranović, 2010.
5. Magareće godine
Branko Ćopić, 1960.
6. Marina ili o biografiji
Irena Vrkljan, 1986.
7. Na rubu pameti
Miroslav Krleža, 1938.
8. Nada
Ante Tomić, 2024.
9. Pjesma
Oskar Davičo, 1952.
10. Slučaj vlastite pogibelji
Kristian Novak, 2023.

Vladeta Janković

Filolog, profesor, književnik, diplomata

- Vukadin
• **Stevan Sremac, 1903.**
- Nečista krv
• **Borisav Stanković, 1910.**
- Na Drini ćuprija
• **Ivo Andrić, 1945.**
- Travnička hronika“
• **Ivo Andrić, 1945.**
- Druga knjiga Seoba
• **Miloš Crnjanski, 1962.**
- Kad su cvetale tikve
• **Dragoslav Mihailović, 1968.**
- Sudbine
• **Miroslav Popović, 1984.**
- Zlatno runo
• **Borislav Pekić, 1986.**
- Užice s vranama
• **Ljubomir Simović, 1996.**
- Deca
• **Milena Marković, 2021.**

Drago nam je što smo ovih dana ponovo imali gosta iz Makedonije. Milčo Mančevski, reditelj filma „Pre kiše“, čiji će novi dokumentarac „Dobri ljudi“ biti prikazan na Sarajevo film festivalu, „pomešao je lično i objektivno“ ne bi li nam poslao listu od osam – ne deset, dakle, ali napravićemo izuzetak – svojih romana.

Kao što ljudi žele da čitaju knjige – stvarno, ima li lepšeg godišnjeg doba od leta, bilo da ste na plaži, u divljini ili ste zamračili sobu i pojačali klimu? – tako, shvatili smo, žele i da čitaju liste o knjigama

I to je sasvim u redu, propozicije naše akcije prilično su lagodne, pa tako trpimo i liste bez obrazloženja, i top 10, i evo, i top 8.

Mančevski je na svoju listu uvrstio „Pirej“ Petreta M. Andreevskog, jedan od najvećih makedonskih romana, i još

jedan koji su pojedini članovi redakcije stavili na svoju „wishlistu“.

Niste to videli, jer se trudimo da utegnemo i ujednačimo izgled, ali bilo nam je simpatično kada je Ivan Lalić, direktor Mikser festivala, poslao listu ispisanu ovako: „Tikve, Dragoslav“, „Derviš i smrt, Meša“, „Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji, Bora“.

Možda, kada nekog zovete po imenu, dalja obrazloženja i nisu potrebna?

Snježana Banović, rediteljka i profesorka zagrebačke Akademije dramske umjetnosti, poslala nam je izbor pod radnim naslovom „deset domaćih romana kojima se stalno vraćam“.

„U svima je toliko toga jedinstveno: od stila preko vječnih tema i motiva koje govore o nama, našim povijestima, onim velikim, zajedničkim, često i onim ‘malima’, osobnima.“

Na listi su „Zastave“, „Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji“ Bore Ćosića, „Doba mjedi“ Slobodana Šnajdera, „Vrijeme koje se udaljava“ Mirka Kovača, „Proljeća Ivana Galeba“ Vladana Desnice...

Snježana Banović je nabrojala i sve što nije stalo na listu, kao Krležin „Povratak Filipa Latinovicza“, Begovićevu „Dunju u kovčegu“, Fabrijevo „Vježbanje života“, „Leica format“ Daše Drndić, „Holograme straha“ Slavenke Drakulić, „Ovdje počinje šuma“ Monike Herceg, „Sunčanik“ Damira Karakaša...

Ima ih stvarno mnogo, i stvarno svi zaslužuju mesto na vašoj polici, stolu, ležaljci, ligeštulu, Kindleu. Ili, drugačije rečeno, znamo šta ćete raditi i narednog leta... **N**

 Raiffeisen
Premium Banking

Svet bankarskih privilegija. Stvarno može.

- Lični bankar
- Video sastanci
- Planiranje ličnih finansija
- Digitalne usluge
- Specijalne cene

Otkrijte svet
Raiffeisen premium
bankarstva!

DŽONI (NI)JE BIO U PRAVU

Da li nam treba novi prevod „Odiseje“?

Novi prevodi Homerovih epova česta su pojava na engleskom govornom području i po nekom nepisanom pravilu objavljuju se na svakih nekoliko godina. Na prostorima bivše Jugoslavije, međutim, situacija je potpuno suprotna. Poslednji prevod sa starogrčkog jezika doneo je profesor Miloš N. Đurić 1963. godine i od tada pa do danas na njemu su zasnovana sva nova izdanja... uključujući i prepev Džonija Štulića

Piše Luka Lukić

Filmski spektakl „Odiseja“, koji ovog leta puni bioskope širom sveta (imali oni IMAX ili ne), moderan je prikaz Homerovog drevnog epa, prenet na platno kroz vizuru Kristofera Nolana. Takav je i prevod koji je Nolana u ovom slučaju inspirisao, napisan tako da odgovara savremenom društvu. U pitanju je prevod iz 2018. godine, koji potpisuje Emily Vilson, profesorica klasičnih nauka na Univerzitetu u Pensilvaniji (njoj se Nolanov film nimalo nije dopao, ali to je neka druga priča).

Kada je birao između izdanja kojima će pristupiti, Nolan je imao prilično veliki izbor, s obzirom na to da je Vilsonova samo jedna u nizu autora koji su u 21. veku „Odiseju“ preveli na engleski jezik.

Novi prevodi Homerovih epova česta su pojava na engleskom govornom području i po nekom nepisanom pravilu objavljuju se na svakih nekoliko godina. Na prostorima bivše Jugoslavije, međutim, situacija je potpuno suprotna. Poslednji

prevod sa starogrčkog jezika doneo je profesor Miloš N. Đurić 1963. godine i od tada pa do danas na njemu su zasnovana sva nova izdanja.

Postavlja se pitanje da li se jezik promenio za 63 godine i treba li ga možda osavremeniti nekim novim prevodom. Profesor klasičnih nauka na Filozofskom fakultetu u Beogradu Vojin Nedeljković za Nedeljnik kaže da je Đurićev prevod dobar i autentičan, kao i da ga ne treba po svaku cenu prilagođavati potrebama savremenog čitaoca.

„Kad razmišljamo o prevodima, treba da imamo na umu da su prevodi deo naše nacionalne književnosti. Da li treba sad uzeti ‘Travničku hroniku’ pa napraviti jedno ‘dajdžest izdanje’ za modernog čitaoca? To je Bogdan Popović rekao: ‘Kad se sudare glave i knjiga, pa nešto odjekne šuplje, to nije uvek do knjige.’ Kad govorimo o prevodima, treba da imamo na umu tu pouku“, kaže Nedeljković.

Nedeljković dodaje da novi prevodi nisu neophodni, ali to

ne znači da nisu dobrodošli.

„Jedino što zahtev za njima, premisa mora da bude pravičnija, a to je da treba opet pokušati da se postigne nešto što nije postignuto ranije“, objašnjava ovaj profesor.

Iako, prema Nedeljkovićevom mišljenju, ne postoji preka potreba za novim prevodima Homerovih epova, uvek su potrebna nova izdanja, uz nove fusnote, objašnjenja i tumačenja.

„Najjednostavnije je pobrinuti se za prava i onda odštampati kako je to dao Miloš Đurić. Kod nas se to tako radi. Štaviše, reklamira se kao nova knjiga. Stari prevodi, razume se, zahtevaju nekakvu obradu. Tome služi filologija“, smatra Nedeljković.

MARETIĆ ILI ĐURIĆ?

Hrvatski filolog Tomo Maretić prvi je na ovim prostorima 1882. godine preveo Homerove epove u stihu. Maretićev prevod dugo je bio neprikosnoven na srpsko-hrvatskom govornom području, a u naučnim krugovima se i dalje smatra vrlo dobrim.

„Veliki filolog je bio Maretić. Prvo u nacionalnoj filologiji.

Maretić je sve što je radio, radio sa ambicijom jednog velikog vukovca, jezičkog čistunca i znalca. Pa tako je i Homera prevodio da bude u tom idiomu, kako sam spominjao, naše herojske poezije“, kaže profesor Nedeljković.

Međutim, izdanje Maretićevog prevoda koje se danas može naći u knjižarama ili bibliotekama najčešće je u mnogo čemu drugačije od onog prvobitnog. Nedeljkovićev kolega Orsat Ligorio, takođe profesor klasičnih nauka, kaže da je razlika nastala kada je jedan drugi hrvatski filolog – Stjepan Ivšić „pročistio“ Maretićev prevod od turcizama.

„Ivšić nije samo čačkao po akcentima, nego je uzeo da očisti Maretićev prevod od stvari koje mu se nisu činile da treba da budu u tekstu. Recimo, kod Maretića je bio veliki broj turcizama. Može da bude ovaj predmet rasprave da li je to bila dobra ili loša odluka, ali taj tekst nije isti“, objašnjava Ligorio.

Prevod koji je sastavio Tomo Maretić dugo je važio za najbolji, a onda je Miloš N. Đurić isporučio u najmanju ruku jednako dobro rešenje. Ako je Maretićev prevod tako dobar da se i danas dobro drži, pitanje je zašto je profesor Đurić na sebe preuzeo da nanovo prevede Homerove epove. Nedeljković smatra da je jedan od motiva mogla da bude i „prevodilačka oholost, kada ste ubedeni da možete da uradite bolji posao od nekoga drugog“.

Ligorio naglašava da se većina prevodilačkih rešenja koja je Maretić dao nalaze i kod Đurića.

„U pitanju su neke tipične fraze koje je teško prevesti. Recimo, ima jedno homersko mesto, jedan čudan prilog, koji je Maretić dobro preveo kao ‘sastaviti zube sa zemljom’. A to ostaje tako kod svih sledećih prevodilaca“, kaže Ligorio.

Ipak, Ligorio dodaje da prevod Miloša N. Đurića ima lepih

detalja koji su Maretiću promakli.

„Primeru radi, ima sporadično ijekavizama u inače ekavskom prevodu. Pitao sam se zbog čega je to tako i došao sam do zaključka da je možda svesna i namerna Đurićeva odluka da imitira jednu pojavu koja se inače javlja u Homerovom jeziku, a to je mešanje dijalekata“, objašnjava Ligorio.

Teško bi bilo da se izmeri koji je od dva prevoda bolji, budući da oba imaju svojih prednosti. Na kraju ipak mora da se done-se odluka koja verzija će da se nađe u čitanci. Ligorio smatra da je, bez obzira na prevod, važno da se zadrži suština teksta.

„Ono što se često dešava u srednjoškolskom čitanju, to je da se taj tekst čita nemetrički. Svaki stih ima šest akcenatskih celina. Ogroman trud i sa Maretićeve i sa Đurićeve strane uložen je upravo da bi se to postiglo. Ako se tako čita, tekst se složi u harmoniju. Mislim da je to kod oba ova prevoda jedna od najvećih vrlina. Samo oni sa boljim sluhom inače dođu do tog zaključka. Profesori to retko kažu“, kaže profesor Ligorio.

ILI... DŽONI ŠTULIĆ?

Novi prepev Homerovih epova stigao je 2010. godine iz pera Branimira Džonija Štulića, nekadašnjeg frontmena jugoslovenske rok grupe Azra. Džonijev prepev ne privlači veliku pažnju u naučnim krugovima, budući da tekst nije prevodio sa izvornog starogrčkog, nego se najviše oslanjao na savremene engleske prevode.

Štulić je u intervjuima za regionalne medije nakon objavljivanja svog izdanja „Ilijade“ i „Odiseje“ govorio da su Đurićev i Maretićev prevod nečitljivi, pa je zato smatrao da mora da uzme stvari u svoje ruke.

Prepev koji je napisao Džoni Štulić odlikuju prevodilačka rešenja i izrazi koji se primetno razlikuju od tradicionalnih prevoda. Tako su „drugovi“ postali „jarani“, a tamo gde su kod Đurića

„bezzjaci“, a kod Maretića „ludaci“, kod Džonija su „budale“.

Profesor Ligorio navodi jedan primer u kom je, kako kaže „paradoksalno Džonijev prevod bolji od Đurićevog i od Maretićevog“.

„Na početku ‘Odiseje’, u jednom stihu se javlja reč ‘psyche’. ‘Psyche’ je kasnije obična reč u značenju ‘duša’, i ovde se zaista i kod Đurića i kod Maretića javlja u prevodu ‘duša’. Ali ako pogledate malo bolje u grčki rečnik, videćete da je to značenje ‘duša’ relativno pozno. I ono je retko kod Homera. Starije značenje te reči je ‘život’. Kod Džonija to glasi ‘za život se boreć svoj’“, navodi Orsat Ligorio.

Profesor Nedeljković kaže da se Štulićev prepev može svrstati u red „ekscentričnih prevoda“, koji prema njegovom mišljenju treba da postoje, ali ne bi trebalo da budu jedini.

„Ekscentrični prevodi su jedan luksuz. To može da bude dobar znak jedne književne sredine koja ima mesta i interesovanja i za to. Kad bismo razgovarali o situaciji u kojoj je jedini

prevod Homera onaj Džonija Štulića, onda bismo zaista bili u nevolji. Ali to nije slučaj, nego postoje dva kompetentna i merodavna prevoda“, kaže Vojin Nedeljković.

Štulićev slučaj je podsetio profesora Nedeljkovića na Lazu Kostića i njegove prevode Šekspira.

„Za ove stvari vraćam se na Bogdana Popovića. On je konkretnim povodima dao dva vrlo važna načelna programska članka. Jedan se zove ‘Prevod u stihu’ i pisan je još početkom 20. veka, onda kad je Laza Kostić objavio svoj prevod Šekspirovog ‘Hamleta’ i kada je nastala izvesna polemika na tu temu. To je ovo što kažem, ako to treba da nam bude glavni prevod Šekspira, to ne može. Kad imamo prevod upotrebljiviji Šekspira, onda taj Laza ispadne simpatičan. Džonijev prepev potpada pod tu istu demonstraciju“, kaže Nedeljković.

DA LI HOMERA TREBA DA PREVODE PESNICI ILI PROFESORI?

Delove „Ilijade“ i „Odiseje“ pre Đurića i Maretića prevodili su slavni srpski književnici i pesnici. Među njima su bili Petar II Petrović Njegoš, Jovan Hadžić i već spomenuti Laza Kostić.

Laza Kostić se prihvatio prevođenja Homerovih epova na molbu Matice srpske. Nikada nije dovršio posao, ali je deo prevoda „Ilijade“ objavljen 1858. godine.

Njegoš je deo „Ilijade“ preveo sa ruskog jezika, prilagodivši ga narodnom desetercu. Profesor Orsat Ligorio kaže da „naš deseterac traži ovakav tekst“.

„Ovde bi moglo da se postavi pitanje, pošto se očevito radi o tipu narodne književnosti, da li bismo mi možda mogli da upodobimo ‘Ilijadu’ i ‘Odiseju’ našem desetercu. Deseterac mi se čini nezgodan za heksametar, pošto je ili predug ili prekratak za originalni stih, ali, ako se ne varam, mislim da postoji nekoliko pevanja iz ‘Odiseje’ koja su početkom veka tako prevedena. I jedan od naših studenata najavio mi je da će da pokuša da prevede već sad jedno pevanje na taj način“, kaže Ligorio.

Pre nego što su Homerove epove preveli filolozi i profesori, njima su se uglavnom bavili pesnici, koji su tim prevodima davali pečat sopstvenog stvaralaštva. Postavlja se pitanje da li bi takve epove trebalo da prevode profesori koji ih proučavaju ili pesnici koji i sami stvaraju poeziju.

„Proizvod jednog metričkog prevoda homerskih epova mora da bude nekakvo umetničko delo. A da li je umetnik još pre toga izašao na glas kao pesnik ili ne daj bože kao profesor, to je svejedno, važno je šta je uspeo. Kad to rade profesori, a to je slučaj i kod Toma Maretića i kod Miloša Đurića, onda tu poezija pre svega mora da zadobije jednu formu na kojoj oni insistiraju“, objašnjava Nedeljković.

Nedeljković ukazuje na to da je daktilski heksametar u Maretićevom i Đurićevom prevodu „imitacija klasičnog herojskog stiha“.

„I sam metrički sistem klasične poezije je sasvim drugačiji nego moderni sistemi. Kažem, to je jedna imitacija, jedna sugestija nečeg što je u klasičnoj poeziji klasični herojski stih, takozvani daktilski heksametar. Maretić i Đurić nisu to prvi u srpskom izvodili. To su još naši pesnici klasičisti iz 19. veka uveliko radili, a na izvestan slobodniji način je heksametar naročito uspešno promovisao Vojislav Ilić“, kaže Nedeljković.

PRIMERI POČETKA PRVOG PEVANJA

Maretić – Ivšić:

O junaku mi kazuj, o Muzo, o prometnom onom,
Koji se mnogo naluto razorivši presvetu Troju;
Gradove ljudi mnogih on vidje i čud im spozna,
I mnoge na moru jade pretrpje u srcu svojem
Za dušu svoju se boreć i povratak svojih drugova.
Ali ni tako drugova on ne spase, ako i želje,
Jer smrt nadoše sami zbog svojega drskoga gr'jeha
Jesti idući stado, ludaci, Hiperiona
Helija, koji je dan za povratak uzeo njima.
I nama, Zeusova kćeri, pripovijedi o tome svemu!

Na početku ‘Odiseje’, u jednom stihu se javlja reč ‘psyche’. ‘Psyche’ je kasnije obična reč u značenju ‘duša’, i ovde se zaista i kod Đurića i kod Maretića javlja u prevodu ‘duša’. Ali ako pogledate malo bolje u grčki rečnik, videćete da je to značenje ‘duša’ relativno pozno. I ono je retko kod Homera. Starije značenje te reči je ‘život’. Kod Džonija to glasi ‘za život se boreć svoj’

Orsat Ligorio, profesor klasičnih nauka

Miloš N. Đurić:

Pevaj mi, Muzo, junaka dovitljivca onoga štono
trojanski sveti razori grad, pa se naluta mnogo,
gradove mnogijeh ljudi on vide i pozna im čudi,
i mnoge na moru muke u svojem premuči srcu
boreć' se za dušu svoju i povratak svojih drugova.
Ali ne spase ovih ni tako, mada željaše.
Život izgubiše sami zbog drskoga svoga zločinstva,
jeli su, bezjaci, goveda Helija Hiperiona,
zato im ovaj oduze dan za povratak domu.
O tome svemu reci i nama, Divova ćerko!

Branimir Džoni Štulić:

Kazuj mi, Muzo, priču dosjetljivog čovjeka onog,
što svetu razori Troju, grozno se napativ potom;
mnoge je gradove i ljude vidio, čud im spoznao,
i brojne na moru jade tužeć u srcu pretrpio,
za život se boreć svoj i povratak drugova svojih.
No jarane spasit nije mogao, ako je i htio,
jer smrt nadoše sami zbog svojega drskoga grijeha,
izjedoše, budale, goveda sunčanom bogu sjajnom
Hiperionu, te on njima dan povratka uskrati.
O svemu tome nam, boginjo, Divova kćeri, sad reci,
molim, slatkom ti pjesmom odnekud u trenu poteci.

HOMERSKO PITANJE MEĐU DUBROVČANIMA

Interesovanje za Homerove epove prvi put su u svojim delima pokazali Dubrovčani. U jednom od izdanja Maretićevog prevoda „Odiseje“ dr Milivoj Sironić spominje Ignjata Đurđevića, dubrovačkog baroknog pesnika i prevodioca, koji se među prvim u svetu, još u prvoj polovini 18. veka, bavio tzv. „Homerskim pitanjem“.

„Homersko pitanje je jedan problem koji se istovremeno tiče filologije kao nauke o stanju teksta, predaji teksta i naravno tumačenju teksta. Homer je za filologiju komplikovan zato što je to jedna ogromna masa poezije koja je u najmanju ruku usmenog porekla. I o tome kako su homerski epovi zadobili svoju finalnu formu filologija ima mnogo pitanja i nešto manje odgovora. To je veliko pitanje i za književnu istoriju, koja se potom zanima za usmenu književnost kao fenomen i naročito se zanima za to u kojim uslovima je moguće da se usmena književnost razvije u jednu tako ogromnu formu kao što su homerski epovi“, objašnjava Vojin Nedeljković.

Nedeljković dodaje da su Dubrovčani imali udela u razvoju „Homerskog pitanja“.

„Kad se govori o Homeru, i o 'Homerskom pitanju', koristimo jedan izraz 'homerski epovi'. Kad se kaže homerski epovi, to su dva epa koji se pripisuju licu zvanom Homer, a to lice je možda i nestvarno, možda mitsko ili legendarno. Ima i onih koji su još od starine verovali da je 'Ilijada' Homerova, a da 'Odiseja' nije. Ili onih koji veruju da je Homer to stvarao u dve vrlo različite faze života i da je 'Ilijada' delo mladog čoveka, a 'Odiseja' delo starca“, dodaje Nedeljković.

Dubrovčani nisu samo teoretisali o tome da li je Homer postojao ili ne, nego su i prevodili njegova dela na latinski, koji je tada bio glavni međunarodni jezik u Evropi. „Ilijadu“ je preveo Rajmund Kunić 1776. godine, dok je prevod „Odiseje“ stigao iz pera Bernarda Zamanja godinu dana kasnije.

„Kad govorimo o dubrovačkim prevodima 'Ilijade' i 'Odiseje', ponajpre se pomisli na dva znamenita latinska prevoda. Ja sam čitao samo jedan od njih i to je 'Ilijada' Rajmunda Kunića. U pitanju je jedan vrlo vešt, a uostalom i vrlo preten-

ciozan prevod u vergilijevskom maniru. Čovek je manje-više znao napamet 'Eneidu' i umeo da versifikuje na latinskom kao od šale, pa je onda i dao jedan vrlo izdašan i zanimljiv prevod Homera“, kaže profesor Vojin Nedeljković.

PREVOD U STIHU ILI U PROZI?

Godinu dana pre nego što je Maretić objavio svoj cenjeni prevod Homerovih epova, posthumno je objavljen prozni prevod Panajota Papakostopulosa. Stojan Novaković je sa mesta predsednika Odbora Čupičeve zadužbine pisao da je prevod „u prozi bez označenja dokle dopire stih i ritam“.

Novaković je tada napisao da je „jezik dosta dobar“, ali da „zamera samo turskim rečima koje se, uostalom, nalaze i u narodnim pesmama“.

Profesor Nedeljković kaže da je Papakostopulosoov prozni prevod „inferioran u odnosu na Đurićev i Maretićev, koji su stihovani“.

„To je opet vrlo široka tema, kakav prevod treba da bude. Jedan način razmišljanja je da malo pogledamo šta drugi rade i uverićemo se da ne samo homerske epove nego i drugu antičku poeziju moderni evropski narodi često prevode u prozi. Kod nas više ima starijih nego mladih primera za to. Jedan primer je Papakostopulosa 'Odiseja'. Drugi primer je Nikole Vulića prevod 'Eneide', isto prozni prevod sa početka 20. veka“, navodi Nedeljković.

Papakostopulosoov prozni prevod takođe je ponovo postao aktuelan. Nova izdanja štampana su 2014. i 2019. godine, što znači da čitalačka publika u Srbiji i dalje pokazuje interesovanje za ovaj stariji prozni prevod.

Čitaoci na ovim prostorima moraće da se zadovolje nekim od ovih prevoda, birajući da li im je draži onaj koji je napisan pre više od 60 ili u drugom slučaju 140 godina. Stručnjaci smatraju da su ti prevodi veoma dobri, a boljih od njih svakako nema. Nema sumnje da su Tomo Maretić i Miloš N. Đurić uradili izvanredan posao, ali postoje primeri koji u određenim detaljima pokazuju nedostatke oba ova prevoda, a možda bi neki novi, savremeni prevod mogao da ih usavrši. **N**

Najveći umetnički događaj u mom životu

Grci su verovali kako posmatranje dramskih predstava blagotvorno utiče na mentalno i fizičko zdravlje pacijenata. U mom slučaju to je bila živa istina

Piše Goran Marković

Epidauros, avgust 2019.
Na vrhuncu šenlučenja, u kome je dakako glavnu reč vodila srpska strana, uspeo sam da se neopaženo izvučem sa svadbe i odem do obale okeana, to jest do puste plaže koja nije bila udaljena više od dvadesetak minuta hoda. Tu me je najednom zapljusnuo zvuk ogromnih talasa koji su se valjali ka meni dolazeći iz mraka i pretvarali se u svetlucau penu pod mojim nogama. Mogao sam na miru da razmišljam o KRALJU EDIPU.

Ono čega sam se odmah setio bila je predstava tog komada u Epidauros-u koju sam video 2019. godine i koja je na mene ostavila takav utisak da sam u jednom času pomislio kako prisustvujem najvećem umetničkom događaju u svom životu.

Možda zato što uopšte nisam bio spreman na to. Naime, Ljiljin brat Ljubomir, u ovom slučaju mladin otac, te je godine letovao sa nama na Peloponezu i, kao svaki Amerikanac, radoznao i željan da vidi što više stvari za kratko vreme boravka u kolevci civilizacije, kupio je preko interneta za sve nas karte u najslavnijem antičkom pozorištu. Nije tačno znao šta je te večeri na repertoaru ali ideja je bila da se vidi ta čudesna građevina.

Ono što sam kao profesor režije odrani je znao, to je da pozorište u Epidauros-u poseduje neverovatnu akustiku, poznatu po tome što se čak i šapat ili zvuk lomljenja šibice sa centra pozornice (orkestre) bez ikakvog ozvučenja jasno čuje u najvišim redovima. Izgrađeno je u četvrtom veku pre nove ere i prima oko 14.000 gledalaca!

Nalazilo se u sklopu Asklepijevog svetilišta, antičkog medicinskog centra. Grci su, naime, verovali kako posmatranje dramskih predstava blagotvorno utiče na mentalno i fizičko zdravlje pacijenata. U mom slučaju to je bila živa istina.

Pre predstave smo seli da večeramo u kafanici prekoputa pozorišta. U jednom trenutku sam na zidu pored kuhinje ugledao plakat na kome je bilo ispisano Ο'ΙΔΙΠΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ (bez znanja grčkog jezika shvatio sam da piše KRALJ EDIP), a ispod naslova je malim slovima pisalo Robert Wilson!

Bio sam zapanjen – idem na predstavu najvećeg pozorišnog reditelja i vizuelnog umetnika našeg vremena, osnivača „pozorišta slika“, gde su svetlo, pokret i vizuelna kompozicija podjednako važni, ako ne i važniji od samog teksta.

Imao sam sreću da na 10. Bitefu 1976. vidim njegovu operu nastalu u saradnji sa kompozitorom Filipom Glasom (Philip Glass) **AJNŠTAJN NA PLAŽI** (Einstein on the Beach) koja me je bukvalno toliko potresla da cele noći nisam mogao da zaspim pokušavajući da zauvek zapamtim ono što sam video i doživeo na sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Sada, kada sam skinuo pogled sa plakata, za kafanskim stolom prekoputa ugledao sam samog Boba Vilsona u društvu dve mlade i lepe crkinje! To je bilo za mene isuviše. Ušao sam u pozorište pod posebnom temperaturom.

Predstava je u stvari predstavljala seriju takozvanih „živih slika“ (tableau vivant). Pokreti glumaca bili su spori, stilizovani i ritualni. Prva stvar koja me je oborila s nogu bilo je rešenje hora. On je fizički bio predstavljen u obliku postojeće, divne borove šume iza skene (Κονιόρδου).

Predstava je u stvari predstavljala seriju takozvanih „živih slika“ (tableau vivant). Pokreti glumaca bili su spori, stilizovani i ritualni. Prva stvar koja me je oborila s nogu bilo je rešenje hor

Vekovima stari borovi bili su osvetljeni stotinama malih i velikih, raznobojnih reflektora koji su od njih pravili žive ljude koji se „pokreću“ u skladu sa tekstom koji je izgovarao pripovedač. Ti prividni pokreti biljaka nisu bili formalni već su imali značenje reči koje je izgovarala naratorica, proslavljena grčka glumica Lidija Konijordu (Λυδία Κονιόρδου), koja je sve vreme bila prisutna na sceni i, menjajući stalno izgled, vo-

dila publiku kroz hronološku priču o Edipovom životu.

Upotreba svetla u otvorenom prostoru (predstava je počela u sumrak koji se ubrzo pretvorio u noć) stvarala je magičnu, gotovo religioznu atmosferu za koju sam negde pročitao da predstavlja tipično vilsonovski „budni san“.

Centralni deo predstave je „paganski svadbeni ples“ Edipa i Jokaste. Scena je okupana specifičnim Vilsonovim osvetljenjem, gde se likovi kreću kao siluete ili totemi, pretvarajući venčanje u bezvremeni ritual, a ne u realističan događaj. Na ChatGPT, koja pruža niz informacija o ovom epohalnom delu, piše kako se koreografija bazira na tradicionalnom plesu Aboridžina. Ovo svakako daje predstavi taj paganski, iskonski ton, spajajući antički mit sa dalekim, drevnim kulturama. **N**

NASTAVAK BESTSELERA
MILANA DAMJANCA
„Još ovo ti fali za sreću“
**JOŠ OVO TI FALI
ZA LJUBAV**

Obezbedi svoj primerak na nstore.rs

Nemojte lagati decu da neće da boli

Nezgode na moru mogu da izazovu ekstreman stres za dete i roditelje ali to utiče na naše „pamteće Ja“ koje će donositi bitne zdravstvene odluke ceo život

Piše Vladimir Borovnica

Bolna i lična okolnost me inspiriše na ovu priču, no verujem da je značaj teme daleko univerzalniji. Naime, tokom izlaska iz mora sin nam se isekao na stenu, dugačka i duboka rana. Zna se šta sledi, ušivanje, bol, ekstreman stres i za dete a i za roditelje. Zaista ekstreman, barem što se mene tiče.

Komplikacija broj jedan: jedva uspevamo da nademo zdravstveni centar koji radi i u kojem mogu da zašiju ranu (uspevamo iz trećeg pokušaja, polako ulazimo u noć). Nakon čekanja od tri

sata konačno smo primljeni na intervenciju (da ne grešimo dušu, na trijažu i privremeno previjanje bili smo primljeni u roku od tri minuta).

Komplikacija broj dva: ni lekar ni tehničari ne razumeju ni reč engleskog (što ih ne sprečava da pričaju na ubrzanom italijanskom). Srećom u gostima smo

Nemojte lagati decu. Ako će nešto da boli, recite im to pošteno. Ako ih već bola ne možete poštediti, barem sačuvajte poverenje

kod prijateljice koja sve vreme prevodi. Molimo doktora za anesteziju, ali ne, on objašnjava zašto ne može da da anesteziju, te kako ne bi ni pomogla...

Nažalost, nismo uspeali da ga razuverimo, a traganje za drugom zdravstvenom ustanovom gde bi možda dali anesteziju (ako imamo sreće) nije opcija. Elem, ne ulazim u to da li su zaista postojali medicinski razlozi za nekorišćenje anestezije, ali sa stanovišta duševnog bola (a i ChatGPT-a) to je sve samo ne opravdano (dete nije alergično, nema izražene infekcije...!)

Relativno slične, samo ekstremnije okolnosti inspirisale su i Dana Arijelija da se posveti iracionalnostima ljudskog uma (u pitanju je izraelski psiholog, široj javnosti poznat pre svega po knjizi „Predvidljivo iracionalni“). Arijeli je sa 18 godina doživeo tešku nesreću pripremajući vatromet – više od 70% njegovog tela bilo je prekriveno opekotinama III stepena. Naredne tri godine je gotovo sve vreme proveo u bolnici. Najbolniji deo tog iskustva bila su svakodnevna previjanja.

Tu dolazi do raskoraka u tome kako proceduru treba sprovesti u delo. Medicinske sestre insistiraju na brzom uklanjanju gaze (poput depilacije), što bi rezultiralo intenzivnim pikovima bola kraćeg trajanja. Arijeli je bio suprotnog mišljenja. Prestravljen iščekivanjem ovakvih svakodnevnih procedura pokušavao je da ubedi sestre da promene pristup – da gaze skidaju polako, što bi produžilo proceduru, ali bi rezultiralo smanjenim pikovima bola. Na njegovu ličnu nesreću, a na sreću nas ostalih, nije uspeo u tom ubeđivanju.

Po njegovim rečima upravo ovo iskustvo ga je inspirisalo da karijeru posveti empirijskom istraživanju ponašanja koje uključuje i testiranje uvreženih mišljenja. Od srca preporučujem njegov rad svakome ko voli da proučava dovrtljive i često duhovite eksperimente vezane za ljudsko ponašanje.

No, vratimo se na temu bola i teorijski okvir koji nam pomaže da bolje razumemo o čemu se tu radi. Drugi izraelski psiholog, ovaj put nobelovac, Danijel Kaneman uvodi razliku koja objašnjava puno toga, razliku između „iskustvenog“ i „pamtećeg“ Ja.

Da bih objasnio razliku i njen značaj, osvrnuo bih se na primer kolonoskopije. Zamislite da dve osobe rade kolonoskopiju bez anestezije. Procedura npr. traje 15 minuta. Oba pacijenta imaju zadatak da se svakih 5 sekundi izjašnjavaju na skali od 1 do 10 koliko bol osećaju. To je mera bola koji oseća „iskustveno Ja“. Sada dolazi komplikacija. Zamislite da se za prvog pacijenta procedura produži još minut, ali na način koji nije mnogo bolan (npr. za ocenu 2-3). Obratite pažnju, prvi pacijent je ukupno doživeo nešto više bola i prošao je kroz proceduru koja traje nešto duže. I sada na scenu stupa „pamteće Ja“. Pitajte paci-

jente za nedelju dana koliko je bila bolna procedura i kolike su šanse da bi se ponovo podvrgli njoj. Tu stupa na scenu raskorak između pamtećeg i iskustvenog Ja. Paradoksalno, o proceduri će se povoljnije izjasniti prvi pacijent koji je prošao kroz dužu proceduru i koji je tokom nje iskusio veću ukupnu količinu bola (prvi deo procedure je isti za obojicu, samo je prvom pacijentu procedura dodatno produžena za relativno bezbolan minut).

Puno istraživanja govori u prilog tome da je za „pamteće Ja“ od većeg značaja pik iskustva (tj. koliki je najintenzivniji bol koji je neko osetio) i sam kraj iskustva (da li je bol naglo prestao što čini da onaj vrhunac bola deluje još jače), dok je samo trajanje iskustva manje važno. Drugim rečima, naše sećanje nije prosečna vrednost doživljaja, već je pre sažetak koji u prvi plan ističe vrhunac i kraj iskustva, a zaboravlja na trajanje cele epizode. Navedeno pravilo važi i

Ne treba da brinemo samo o tome koliko će neko patiti, već i kako će to iskustvo pamtit. Jer iskustveno Ja živi trenutak, ali pamteće Ja odlučuje da li ćemo sutra ponovo ući u ordinaciju, otići na pregled ili odlagati lečenje

za negativna, ali i za pozitivna iskustva (poput godišnjeg odmora), a razumevanje toga je od posebnog značaja zato što je „pamteće Ja“ to koje donosi odluke.

Neko će se ovde setiti još jedne letnje teme – depilacije. Zar nije bolje povući odjednom? Čini se da je taj primer ipak različit. Naime sporim povlačenjem bi ukupna količina bola znatno porasla, dok bi vrhunac bola bio tek neznatno manji. Kod depilacije se ne smanjuje vrhunac bola dovoljno da bi se isplatilo ekstremno produžavanje stimulacije.

Koje su praktične implikacije navedene zakonitosti? Sa stanovišta duševnog bola (i pamtećeg Ja koje će donositi buduće zdravstvene odluke) anesteziju treba dati uvek. Nije pitanje da li ima potrebe ili ne, već samo da li postoje jasne medicinske kontraindikacije, psihološke indikacije postoje, makar bila i jedna jedina kopča, makar to tra-

jalo „sekund“.

Što je manji pik bola u takvoj situaciji dete će imati povoljnije pamćenje na navedenu proceduru. Skidajte zavoje polako, što je sporije moguće. Neka traje i tri puta duže, samo probajte da vrhunac bola bude što je moguće niži (podrazumeva se da sve ovo važi isključivo ukoliko ne postoje medicinski razlozi koji nalažu suprotno).

Nemojte lagati decu. Ako će nešto da boli, recite im to pošteno. Ako ih već bola ne možete poštediti, barem sačuvajte poverenje. Ovo pravilo se takođe može primeniti na brojne druge okolnosti, poput bolesti i/ili smrti u porodici. Možda deluje beznačajno, ali sve to utiče na naše „pamteće Ja“ koje će donositi bitne zdravstvene odluke ceo život – npr. da li ćemo ići na sistematske preglede. A preventivni pregledi su svakako jedan od ključnih faktora koji su pod našom kontrolom i koji mogu doprineti produžavanju životnog veka.

Ipak sve ovo pišem sa mora, iz plažnog bara, s obzirom na to da je lekar rekao da nema kupanja sedam dana.

Osvrnuo bih se i na primenu navedenih zakonitosti na pozitivna iskustva poput godišnjih odmora. Za naše pamteće Ja najvažniji je pik i kraj iskustva, trajanje je daleko manje važno. Jedna od praktičnih implikacija bi bila da je bolje ići na više kraćih odmora nego na jedan duži – pod uslovom da možete relativno brzo da se opustite i uđete u „mod uživanja“.

Nastojite da sebi obezbedite nova iskustva koja će obogatiti vaše iskustvo (tj. pamteće Ja), kao i da odmor završite najlepšim aktivnostima. Ako planirate da obidete dva grada, prvo idite u onaj od kojeg manje očekujete, bolji ostavite za kraj. Sve to pomaže da pamteće Ja u lepšem svetlu pamti odmore. A to sećanje može pomoći da povрати smisao u radnoj/školskoj godini koja nailazi.

Konačno, mislim da valja zapamtiti da pamteće Ja nije isto što i iskustveno, te da je ono to koje donosi odluke u budućnosti. Ne treba da brinemo samo o tome koliko će neko patiti, već i kako će to iskustvo pamtit. Jer „iskustveno Ja“ živi trenutak, ali „pamteće Ja“ odlučuje da li ćemo sutra ponovo ući u ordinaciju, otići na pregled ili odlagati lečenje. **N**

Detinjstvo je onaj unutrašnji džep

Važno je podsećati se da smo i mi, i ljudi koje volimo, nekad bili deca, a mnogi od nas tu decu i dalje vuku sa sobom. Mislim da sam ja tu malo zapela i da detinjstvo doživljavam kao neku zemlju koju sam morala da napustim i koju nikako da prebolim ma koliko godina imala

**Razgovarao Branko Rosić
Fotografija Nebojša Babić**

U romanu „Igračka-plačka“ autorka Hana Piščević bavi se temom odrastanja, ženskih prijateljstava i koliko je njihova „armatura“ izdržljiva nakon godina i izazova. Ta armatura koja se izliva u ranoj mladosti tiče se ne samo prijateljstva već i afiniteta i svega što se kasnije lepi na nas.

Na promociji ove knjige u CZKD-u video sam koliko je tema univerzalna i da

svako ima te rikverce u detinjstvo samo što je ovde, na promociji, bio spreman da to kaže i glasno i tako bude isprovociran i ohrabren ovom knjigom da to i uradi.

Od dana kada smo sedeli u Kafeteriji u kraju, kada si me upoznala sa prvom rukom knjige, pa do sada, toliko toga se promenilo. Kao da nisi imala brži život od te kafe ili soka do sada. Kao da nika-da nije bio brži život u tvom životu?

Sve mi se u isto vreme i ubrzalo i usporilo. Kao onaj lenjivac što po zemlji ide dva na sat a onda u vodi jurca. Ali počela sam mnogo da pišem i to me jako raduje. Do pre koju godinu je pisanje poslednje dolazilo na red prosto jer od toga nisam mogla ili umela da zarađujem. Pisala sam između poslova, iz puke potrebe, iz neizdrža. A sad se to promenilo, zahvaljujući kolumnama, romanu i naravno ljudima koji čitaju. I dalje nisam sigurno.

Želela sam da vidim šta može da se desi kada u istu kuću staviš dve osobe istih godina, istog pola i sličnih interesovanja ali im daš sasvim drugačije porodice. Koliko smo često u toj startnoj poziciji osuđeni na različitost, a koliko težimo ka jednakosti, i s one i s ove strane

Gošća, zapravo učesnica na tvojoj promociji profesorka Irena Ristić u navijanju za Savinu ili Luću određuje se za onu koja nije tokom odrastanja iz redova „povlašćenih“. Da li si ti imala nameru da i te „klasne“ ili društvene razlike istakneš ili si pustila da normalno prate roman?

Nisam imala nameru ili plan da o nekoj temi posebno pišem, ali sam pretpostavila da će one teme koje su mi važne izroniti iz teksta. Kad pišem, odlazim od sebe ali nikad predaleko.

Jako me interesuje taj prostor koji je neko imao, ili nije imao, da razvije određene osobine. Želela sam da vidim šta može da se desi kada u istu kuću staviš dve osobe istih godina, istog pola i sličnih interesovanja ali im daš sasvim drugačije porodice. Koliko smo često u toj startnoj poziciji osuđeni na različitost, a koliko težimo ka jednakosti, i s one i s ove strane.

„Kada se osnovna škola bližila kraju, kada su krenule pripreme za prijemni, kao da sam preko noći morala da odrastem“, rečenica je iz romana. Da li si poslednjih meseci dobila tu „naredbu za brzim odrastanjem“? I do kada se odrasta i do kada se živi u detinjstvu iako za mnoge od nas detinjstvo nije oročeno i nosimo ga makar i krišom zauvek?

Mislim da odrastanje nikad ne prestaje, možda čak u nekom trenutku krene i unazad. Kada sam bila mlađa, mislila sam da to ima veze s godinama, ali sada shvatam da je to pitanje mentaliteta i životnih okolnosti. Što se tiče nošenja detinjstva, za mene je to kao onaj unutrašnji džep na jakni ili prsluku. Ne držim ga tu da bih ga sakrila već kako bi mi uvek bio pri ruci kao nekakav podsetnik. Glas koji kaže: „Ej, i ti si Hana dete!“ Onda kad postanem suviše ozbiljna, kad na svom čelu ugledam onu boru mrštilicu, ili kada deca oko mene urade nešto blesavo ili zabranjeno.

Važno je podsećati se da smo i mi,

i ljudi koje volimo, nekad bili deca, a mnogi od nas tu decu i dalje vuku sa sobom. Čak i ako uloge u jednoj porodici ostanu nepromenjene, ono što one za nas predstavljaju s vremenom se menja. Majka, na primer, nema isto značenje kada imamo pet godina i kada imamo dvadeset i pet. Mislim da sam ja tu malo zapela i da detinjstvo doživljavam kao neku zemlju koju sam morala da napustim i koju nikako da prebolim ma koliko godina imala.

Isticala si u intervjuima važnost porodice. Ja u prijateljstvu ističem važnost tvoga oca, s kojim se ne vidim često ali uvek se odlično ispričamo. Pa i o muzici. Da li je uticao muzički na tebe?

Ja čak i kad pokušam da ne pišem o porodici, na kraju nekako opet pišem o porodici. I mama i tata su značajno uticali na mene, i dan-danas utiču, samo što je sada taj uticaj uzajaman. Tako i kada je muzika u pitanju, mislim da su se njih dvoje kroz ljubav prema muzici i zavoleli kao devetnaestogodišnji klinčci. Tata ima tačnu pesmu za svako svoje sećanje i poznat je u društvu po tome što prepozna stvar već po prvom akordu. Neko je rekao da je on Shazam pre Shazama.

U našoj kući se oduvek dosta slušala muzika, mnogo se igralo, i dalje se igra, moji roditelji su ozbiljno vešti s kukovima. Kuda god smo putovali, išli smo kolima i vreme bismo skraćivali dobrim muzičkim repertoarom. Diskovi su se samo smenjivali. Od Idola, Divljana, Haustora, Josipe Lisac, Prljavog kazališta do Dženis Džoplin, Džoni Mičel, Dilana, Van Morisona, Koena, Kridensa, Rolingstonsa, Hendriksa, Boba Marlija...

I ako bismo stigli na destinaciju dok pesma još uvek traje, sedeli bismo u autu sve dok se ne završi. Jer dobra stvar ne sme da se prekida. Eto, mogla bih sad prethodno pitanje da povežem s ovim... Nije mi mnogo trebalo. **N**

na kako da od pisanja zapravo živim ali makar sam naučila da živim dok pišem.

Za svakog pisca je važna i zanimljiva percepcija čitalaca, tačnije njihovo prepoznavanje kroz književne junake i njihove priče. Kod tebe se desilo da su ljudi tražili kroz odrastanje tvojih junakinja kopče sa svojom adolescencijom?

Toliko sam dugo bila sama u tom procesu pisanja da mi se u nekom trenutku učinilo da kopam rupu pod zemljom i da jedino ja mogu da vidim u tom mraku. I onda kad je knjiga konačno izašla, kad su devojke i žene pa onda i muškarci počeli da mi pišu kako se pronalaze u mojim likovima i priči, shvatila sam da ipak nisam pod zemljom. Ili da barem nisam sama.

Mislim da što smo iskreniji dok stvaramo, čak i kada pišemo iz najuže lične perspektive, to više ljudi u tome uspe da pronađe sebe i svoj svet. Zato što se na kraju dana mi ne prepoznamo toliko u okolnostima, koliko u osećanjima.

Verovatno zato i možemo tako lako da se poistovetimo sa Melvilovim kitolovcem iz devetnaestog veka iako ništa slično nismo doživeli.

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
Моб: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; Моб: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
Моб: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
Моб: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; Моб: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
Моб: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; Моб: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
Моб: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

Sve je vredno priče

O stvarima koje čine naš svet. ♡ Laguna

O PREMIJERI SVOG FILMA NA SARAJEVO FILM FESTIVALU

PREDRAG LIČINA

Virus patološke dobrote

Razgovarao Branko Rosić

Da li postavljanje radnje filma „Virus patološke dobrote“ kao povratka iz budućnosti u jugoslovensku 1983. još više podvlači grozotu svega i apsurdnost svega što se dešavalo s ratovima devedesetih godina? Glavnoj junakinji filma se sve što joj priča povratnik iz budućnosti (Nikola Đuričko) čini apsurdno i smešno, čak i nerealno, iako sve to postaje tragično?

Glavnoj junakinji je prilično apsurdno iz perspektive njezine sadašnjosti, 1983, da u 2031. godini još uvek imamo trolej-buse, a nemamo leteće automobile, da su Češka i Poljska u budućnosti razvijenije zemlje od nas, ili da na svijetu postoji nešto što se zove 'reality show', gdje ljudi gledaju ljude.

Njoj zapravo i nije toliko tragično koliko nama jer mi, kao gledaoci, znamo da čovek iz budućnosti govori istinu – mi ćemo zaista da se pokoljemo sedam godina kasnije, dok u njezinoj 1983. tvrdnje vremenskog putnika više izazivaju potrebu da pozove kola hitne pomoći kako bi tog čoveka bolničari odvezli u ludnicu.

„Tvoja budućnost deluje kao srednji vek“ – to je rečenica koju izgovara glavna junakinja filma (Hristina Popović). Da li su novi talas, filmovi, stripovi i te osamdesete anestetizirale čitave generacije pa su mislili da je život toliko veseo a onda su ih osvestile grozote?

Iz njene perspektive osamdesetih godina, kada je naše društvo bilo urbanije i mentalno slobodnije, budućnost, koja je naša sadašnjost, zaista izgleda kao srednji vek. To ti je, otprilike, kao da nama, u ovom našem vremenu, dođe vremenski putnik iz 2071. godine i krene nam pričati kako u njegovom vremenu u svijetu postoje tri teokratske države – Pravoslavna Republika Srbija, Islamska Republika Bosna i Katolička Re-

publika Hrvatska. Zvuči apsurdno i smešno, ali kako smo krenuli – nije isključeno.

Film je duhovit i komedija ali daje te odlične paralele kao komšija Novak koji živi ispod glavne junakinje u doba osamdesetih i važan je član partije a onda je devedesetih izbacuje iz stana kao član verovatno HDZ-a, baš kao što je bilo tih godina? Ti mikrodetalji komični su i opori i tačni.

S obzirom da je najveći broj članova HDZ-a početkom 90-ih došao iz redova SK i da su ti dojučerašnji čuvari bratstva i jedinstva bukvalno preko noći počeli izbacivati Srbe iz stanova u urbanim sredinama (Zagreb, Split, Osijek), ljude koji nisu imali nikakve veze sa srpskom pobunom u ruralnim krajevima Hrvatske, onda se slažem s tobom – to je veoma tačno. Na početku i piše: prema istinitom događaju.

Kolike su šanse da Virus patološke dobrote makar malo zahvati naše krajeve? I koliko si ideja dobio u kovid pandemiji?

Upravo u kovid pandemiji mi je ideja za Virus patološke dobrote pala na pamet kada sam, po ko zna koji put, reprizirao film „12 majmuna“. Kada u sceni Brad Pitt objašnjava Bruceu Willisu kako su liki koji je u 19. stoljeću tvrdio da su uzročnici naših bolesti nevidljiva bića i da zato treba da peremo ruke proglasili ludim, tada sam se duboko zamislio.

U filmu glavna junakinja ima poster Davida Bowieja na zidu, sin će joj se zvati Ziggy, spominje se koncert Bowieja na Maksimiru 1990. Da li si ti bio na tom koncertu?

Da, srećom bio sam na zapadnoj tribini. Padala je kiša i na travi se stvorilo abnormalno blato. Čuo sam poslije da je jedan lik zagazio u blato i nepovratno izgubio cipelu. Prije koncerta vidio sam Milana i Magi kako stoje sa svojom ekipom. Iz današnje perspektive taj mi je koncert kao neki sci-fi film, a još su i prve tri pjesme bile „Space Oddity“, „Life on Mars“, i „Starman“. **N**

Povratak u knjižaru „Morisaki“

NASTAVAK BESTSELERA KOJI JE OSVOJIO SVET

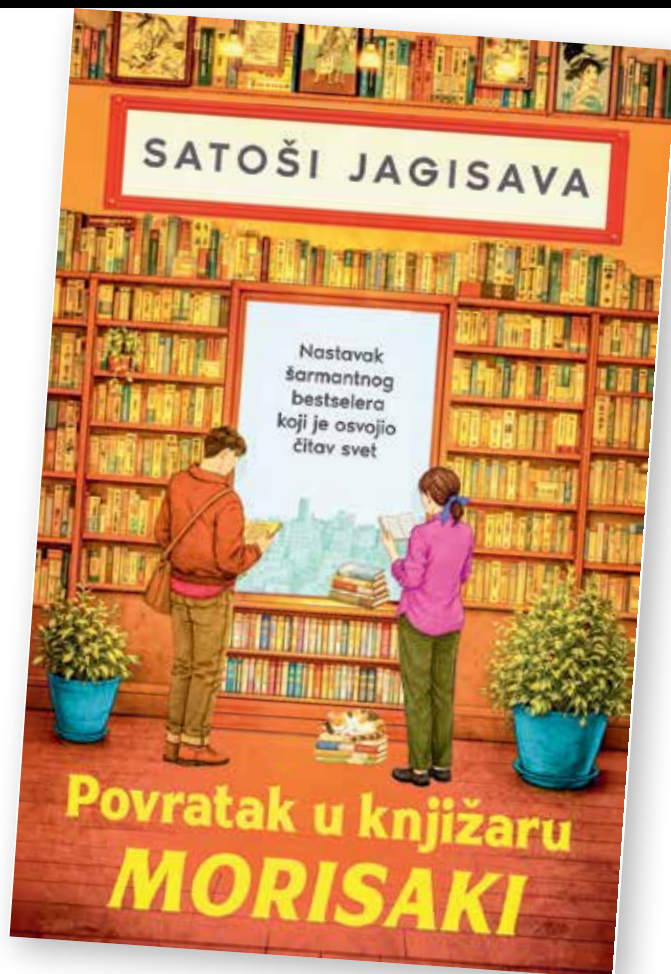
Specijalno za **Nedeljnik** piše književnica i književna kritičarka **Aleksandra Đuričić**

Čitaoci kojima se dopao prvi Jagisavin roman o doživljajima jednog knjižara u tokijskoj četvrti Dimbo-čo, verovatno će biti radoznali da pročitaju šta se dalje dešavalo sa simpatičnim ujkom knjižarom, njegovom sestričinom Takako i ujom koja se vratila svom neobičnom mužu da mu pomogne u vođenju radnje.

Sada je akcenat stavljen na stalne posetioce knjižare „Morisaki“ koji dolaze u redovnim vremenskim intervalima, ponekad samo da bi popričali, razgledali stare knjige ili napunili veliku papirnu kesu ulovom naslova koji ih čine srećnim. U tom tihom i pouzdanom svetu ljubitelja knjiga mlada Takako sreće i mladića sa kojim se dobro razume, potom nekoliko simpatičnih staraca koji svoju usamljenost leče čitanjem, i obnove jedno prijateljstvo iz studentskih dana.

Atmosfera savremene japanske popularne proze orijentisane na detalj, tišinu, estetiku minucioznog, smenu godišnjih doba, koji određuju i raspoređenje i svakodnevne sitnice od kojih se gradi i održava vreme što neumitno protiče, prisutna je i u ovom kratkom romanu koji predstavlja uspešan nastavak priče o malim ljudima kojima nimalo ne smeta to što su mali.

Zadovoljstvo jednostavnim životnim darovima ogleda se u kratkim dijalozima koji odslikavaju skoro uvek skromnost i zahvalnost. Tako je ujna Momoko srećna zato što se vratila mužu i knjižari, što je mogla da mu pomaže u poslu i bolje upozna njegovu sestričinu. Njoj sada može da poveri svoje tajne i strepnje, a devojka je počastvovana sve većom ulogom koju ima u porodičnom poslu ali i u životu rođaka. Bez velikih pretenzija, ovi kratki romani predstavljaju lek u bočici

TIHI SVET LJUBITELJA KNJIGA

U tom tihom i pouzdanom svetu ljubitelja knjiga mlada Takako sreće i mladića sa kojim se dobro razume, potom nekoliko simpatičnih staraca koji svoju usamljenost leče čitanjem, i obnove jedno prijateljstvo iz studentskih dana

od finog stakla, utehu u surovom tempu tokijske svakodnevice koju gutaju usamljenost i beskonačna potraga za smislom. Stoga je u pričama o sreći koja se krije u starim knjigama, šoljici kafe ili čokolade, druženju sa usvojenom macom, cvečari na uglu koju vodi neko ko je odlučio da izađe iz zahuktalog vagona Šinkansena, pohranjena zajednička ideja o odustajanju od trke za karijerom koja usisava čitavog čoveka.

Zbog čega ove romantizovane priče osvajaju publiku širom sveta, nije potrebno mnogo objašnjavati. Takako i njen ujak podržavaju svojim naporima ideju o povratku proverenim vrednostima, kontaktu među poznanicima, smirenosti umesto bespoštedne borbe za prestiž. Ta je atmosfera prisutna i u filmu Vima Vendersa „Savršeni dani“ o jednom zadovoljnom i smirenom čistaču u Tokiju koji najviše uživa da posmatra komorebi, sunčevu svetlost koja se probija kroz krošnje u parkovima. Iz istog razloga četvrt knjižara u Tokiju postaje oaza u prostoru i vremenu koje je zaboravilo na lepotu finih detalja. **N**

Maca na recept Šo Išida

Do bolnice Kokoro dolazi se isključivo na preporuku, a potrebno je i mnogo strpljenja da bi se pronašla ordinacija, skrivena u mračnoj uličici Kjota. Kada u nju dođe pacijent koji boluje od depresije, neuobičajeno veseli doktor mu ne prepisuje lek, već mačku. Knjiga koja dira pravo u srce i budi magiju čak i u najtežim trenucima. **N**

Mala cvečara u Tokiju Jukihisa Jamamoto

Kikuko Kimina ima dvadeset četrnaest godina, a već je iscrpljena izrabljivanjem na poslu i izgubljenom u sopstvenom životu. Nakon sukoba sa šefom u restoranu, upoznaje Ritu Todimu koja joj nudi privremeni posao u cvečari „Kavarazaki“. Tako za Kikuko počinje neočekivana avantura koja će joj oplemeniti život. Ovo je priča o tome kako je promena životnog puta, koja sa strane izgleda kao korak unazad, zapravo najvažniji korak unapred. **N**

Piše Hana Pišćević

Kukinja

Beograd me je kao i uvek dočekao raširenih ruku ali u svakoj ruci su po dve kese pune obaveza i briga koje su se nakupile tokom leta na moru. Dopuštam mu da me zagrlji i da ga zagrlim. Iako volim da kuvam, sada kada mi je slobodno vreme vidljivo samo pod mikroskopom, vučem se ka kuhinji poput depresivnog puža.

Zahvaljujući urođenoj nesposobnosti da stvari poredam po prioritetu, kao nepopravljivi ADHD-ovac svaki dan započinjem bar četiri posla u isto vreme od kojih je lutrija koji ću zapravo završiti. U skladu s tim donosim i kontradiktorne odluke, jedan dan rešena sam da mi dete u oktobru kreće u vrtić, drugog sam sigurna da sve postižem i sa njom kod kuće. Čas sam sebi legenda što žongliram svime i svačime, a čas očajavam što su one kese još uvek krcate.

I tako sada dok Eni spava, ja vagam da li je hitnije da napišem kolumnu ili da uradim ilustracije za svoju najstariju klijentkinju. Otvaram laptop u nadi da će mi ta radnja nekako olakšati odluku. Recimo, moglo bi da se desi da je jedno od dva već otvoreno – Illustrator ili Word, ali na ekranu se pojavljuje ono najgore, zlo iz prikrājka, Instagram. Kolutam očima dramatično kao da neko sedi prekoputa mene i u tom kolutanju, primećujem da me jedna povećana kartonska kutija netremice gleda. Ikeina kuhinjica koju je Eni dobila za drugi rođendan.

Pa dobro, kad mi se već ne dâ da radim, daj bar da detetu sklopim igračku. I kako to obično kod mene biva, najnebitnija stvar nezasluženo izbija na sam vrh spiska. Kao oni ljudi koji u marketu uvežbano pretrčavaju iz reda u kom su bili na samom kraju na kasu koja se tek otvorila. Zatvaram laptop, eksiram ostatak kafe i čitav pod odjednom je prekriven daskama, tiplovima i šrafovim. Trudim se da budem sistematična onako kako je to Reska bio kada je prethod-

ne nedelje sastavljao našu pravu, veliku kuhinju. Umalo da se dohvati i ove ali odlučno sam odbila pomoć.

Ovo je idealna prilika da ne postanem nesposobna samo zato što sam sa sposobnim muškarcem. Krećem samoureno i optimistično, odnosno brzopleto i već na trećem koraku pogrešim pa moram ponovo. Vrtim uputstvo i upoređujem šrafove ne bih li dokučila koji mi je od pet ponuđenih potreban. Eni se budi i čim ugleda repertoar na podu, odlučuje da svojom malom, debeljuškastom šakom lupi po dasci po kojoj sam poredala sitne delove. Šrafovi lete u vazduh i kao konfete padaju po podu. To nije bilo dovoljno zabavno, pa grabi ti-plove i baca ih uvis, a ubrzo zatim, jedna stranica iz uputstva biva iscepana, izgužvana i bačena u đubre. Nadam se da su mudri Švedani predvideli ove korake kada su dizajnirali svoje dečje proizvode. Dajem joj šrafciğer u ruke, izmišljam joj zadatak i dok joj to drži pažnju, skupljam i slažem razbacane delove. Ništa više nije sistematizovano ali taj red ionako nije ličio na mene.

Vezujem kosu, skidam majicu i spremno rešavam korake kao da je pitanje života i smrti. Čoveče, dobro bi mi sad došla koja reč podrške. Pohvale su gorivo da se izdrži do kraja. Kao da me je čula, moja vila čarobnica odnekud ushićeno viče: „Ku-kinja! Ku-kinja!“

Dobro je! Znači ovo konačno liči na nešto. Sat kasnije i s dva nikad pronađena tipla, kuhinja je gotova. Sa zadovoljstvom gužvam uputstvo, kesice i kartone a onda s uživanjem aranžiram metalne šerpice i tiganje, kutlače, kašikice, mekani filcovani paradajz, luk i pečurke i keramičke šoljice za čaj. Kad sve stavim na svoje mesto i u meni sve dođe na svoje mesto. Kakva lepa kuhinjica i kakva šteta što u njoj ne može stvarno da se kuva.

Šta? Jesam li ja to stvarno izgovorila? Hvala bogu da ne može stvarno da se kuva! **N**

CHARLI XCX

Remek-delo preispitivanja identiteta

Piše Branko Rosić

Prošlog petka, dok smo išli donjim Kalemegdanom na koncert Nika Kejva, moji prijatelji B. R. i S. V. su pričali o berlinskim koncertima Rolingstonsa i Pet-šop bojsa, i kad su već stigli do Berlina, spomenuli su da je tu živio junak večerašnjeg nastupa ali i Dejvid Bouvi. Ubacio sam se sa „Charli XCX je novi Dejvid Bouvi“.

To sam pomislio odmah nakon pre slušavanja njenog novog albuma „Music, Fashion, Film“ u izdanju Atlantic/Warner Music (Mascom). Kad vučem paralele s Bouvijem, mislim na praksu drastičnih promena žanra sa svakim novim albumom. I Charli XCX kao i „krhki vojvoda“ ima ista ili veća „muda“, jer odbija ziheraštvo, i da ne spušta gas sa uspešne trase kakav je bio prethodni album „Brat“, taj kako bi ga muzički analitičari titularili, „certified banger“.

U SERIJI RECENZIJA NOVOG ALBUMA „MUSIC, Fashion, Film“ najupečatljivija mi je ona iz *The Guardian* koja je dala najveću ocenu opisujući album kao „meta-remek-delo o nestabilnosti identiteta“. Ovo me je natrlo da razmislim i da se složim. Jer ovo je meni jasna ocena gde se bavljenje identitetom, (ne)sigurnostima prelijeva preko svih pesama, da li

je u pitanju pesma „I’m Afraid“ gde ona priča o svadbi, braku (uvek se setim nje kada idem pored opštine u londonskom Hakniju u kojoj se udala). Ali ona odmah uz preispitivanja braka priznaje da bi bez njega bila niko. Taj oslonac, njen divni muž koji iz senke daje puno toga u čitavom Charli saundtreku. Identitet jedinke u potrošačkoj stvarnosti je u pesmi „Card Declined“. Charli XCX se bavila nestabilnošću identiteta na novom albumu ali ona nema nestanak identiteta. On je jak. Trebalo je preživeti uspeh „Brata“ koji je postao popkulturni fenomen pa je čak Kamala Haris preuzela tu flu Brat zelenu za svoju kampanju. Ali dok je Charli na tim bojama stigla prva, kandidatkinja demokrate je shvatila da je pobedila naranđasta boja. „Brat summer“ fenomen je stavio Charli XCX na pijedestal pop kulture a kada je adrenalin spustio vodostaj, trebalo je raditi na novom materijalu u centrifugi nesigurnosti „Šta posle megauspešnog albuma?“. Očitavao sam njenu nestabilnost. Kada je izbacila saundtrek za film „Orkanski visovi“, rekla je da će njen sledeći album imati puno gudača. Kada je izašao pilot-singl „Rock Music“, rekla je „Dance floor je mrtav“ najavljujući da će novi album biti rok. Ubrzo se korigovala izjavom da „album neće biti rok“.

Iz svega toga video sam nesigurnost,

kolebanje, i plašio sam se pada koji je ona opravdala izjavom da će snimiti album koji se neće mnogima svideti. A onda... Evo, dok pišem ovo, gledam njen nastup na Lollapalooza festivalu, album se slegao, pesme su legle, te pesme su maestralne. Od „Brata“ koji je konceptualno zasnovan na poluilegalnoj londonskoj reju sceni, novi album je posvećen egzistencijalnim strahovima i jurnjavom za identitetima. Savršeno distorzirane gitare u podlogama nečeg što je uslovno dens ali toliko nešablonski i van pop matrice da joj se klanjam. Ili da citiram Eda Hauarda, kopredsednika kompanije Atlantic Records: „Charli XCX je izuzetna umetnica sa jedinstvenom sposobnošću da iznova menja kulturu i kreativnost. ‘Music, Fashion, Film’ predstavlja hrabro novo poglavlje – introspektivan i zvučno ambiciozan projekat koji istražuje slavu, kulturu i prolaznost sa izuzetnom jasnoćom.“

Toga sam bio svestan slušajući juče u kolima njenu pesmu „SS26“, imao sam utisak tog leta, klasja i svega gledajući kroz soferšajbnu fiata 500L letnju scenografiju a ne modnu pistu sa spota. A kada je iz zvučnika stigao glas slavnog režisera Dejvida Kronenberga na pesmi „No One Lasts Forever“, bio sam sasvim siguran da je ovo album godine. **N**

The Strokes

POZDRAV IZ KOSTARIKE

„REALITY AWAITS“ (CULT RECORDS/RCA RECORDS) NOVI je, sedmi po redu, studijski album za njujorški bend The Strokes. Album je snimljen u Kostariki, producent je Rick Rubin.

Naslovna strana albuma rad je umetnika Johanna Rashida i bazirana je na neimenovanoj fotografiji Richarda Princea. „Reality Awaits“ je prvi novi album benda nakon albuma „The New Abnormal“ (2020) koji je bio visoko ocenjen od kritike i publike.

Sa novog albuma do sada su skinuti singlovi: „Going Shopping“ i „Falling Out Of Love“, a na dan izlaska albuma, pojavio se i novi singl: „Lonely In The Future“. The Strokes su na svojoj festivalskoj turneji koja je počela na proleće, a trajaće sve do kraja oktobra, pri čemu će posle Amerike obići Japan i evropske gradove.

The Guardian je album „Reality Awaits“ ocenio kao „savršen spoj haosa i melodije“ i nazvao ga „najboljim album benda u poslednjih nekoliko godina“.

Album će se pojaviti na vinilu u tri različite boje: crna, vinil u boji trobojnog mermera i crni sjajni providni vinil. Prava poslastica za fanove biće veliki poster na kome su, pored fotografije egzotične plaže u Kostariki, odštampani svi tekstovi pesama. Inače, u subotu uveče na binu sa The Strokes izašla je junakinja sa stranice pored ove – Charli XCX bila je njihova gošća i dočekanja je frenetično. **N**

Ova bina je crkva

Znam čoveka koji se posle jednog Kejvovog obraćanja njemu na koncertu zamonašio, i znao sam ženu koja je preminula na koncertu Nika Kejva. Ali to ne znači da svi koji se nađu na njegovom nastupu drastično promene život ili ga čak i prekinu. Ali niko ne ode na talasu „Pa, video sam i to“.

Taj Kejvov odnos sa publikom je specifičan i ta doza uzajamnog „potpaljivanja“, interakcije na „užetu“ (pa i tuge) koja se pretvara u euforiju i katarzu je nesvakidašnja. Nekada sam mislio da ta srpska opčinjenost Kejvom potiče od naše sklonosti ka tužnoj lirici, ambijentu, da i naši kafanski mejnstejdžovi podrazumevaju razbijene čaše i ljudska srca, ali epidemija melanholije na hiljade duša je sveprisutna gde god on stigne sa svojim Bad Seeds.

Ali melanholija i tuga nisu vezane za „vodostanje“ bankovnih računa. Opijenost Kejvovom lirikom mogu imati i oni koji dolaze iz carstva trezora i visokog standarda.

Pored nas bračni par iz Švajcarske i lepša polovina koja otkida tokom koncerta. Došli su u Beograd samo zbog ovog koncerta i to me raduje jer eto i da i kod nas dolaze u toj koncertnoj epidemiji usled koje i mi odlazimo svuda po arenama i festivalima Evrope.

B. R. mi u jednom trenutku kaže: „Ova bina je crkva a on je propovednik.“ I zaista, kada siđe u publiku, i krene u šetnju po ramenima vidiš da to nije onaj stagediving iz koncertnih priručnika.

On hoda u mesijanskom kadru i ne znam koliko je njih tu da uzme dozu utehe od čoveka koji je premašio normu sopstvenog bola i nesreće. Iskreno, ima i onih kojima on ne treba kao iscelitelj već kao izvođač tajfunske kolekcije njegove već beletristike.

Pogledam i njegovog pajaša iz benda – Džordža Vješticu čiji je otac stigao sa nekom poraženom četničkom frakcijom u Englesku i ostavio zauvek Liku. Da li je čovek koji je verovao da se nikada neće vratiti u domovinu, jer je pripadao poraženoj vojnoj strani, zamišljao da će mu se sin vratiti u domovinu u društvu pesnika koji ne dozvoljava da poraženi od nesreće klonu i stanu?

Dok nam u ušima ostaje „Into My Arms“ iz finiša bise vraćamo se sa Kalemegdana prolazeći duž zida Zoološkog vrta i vidimo na zidu prizor nekoliko valjda rakuna u ponoćnom posmatranju tolike gužve.

Onako zarobljeni u kavezu kod svih prolaznika isprovocirali su sažaljenje i uzdah „koliko je tužno“. Rezervoari tuge su neograničeni i nisu se ispucali tokom dvoiposatnog nastupa Nika Kejva, ostalo je još dovoljno saosećanja i patnje za životinja – ma u malom stambenom prostoru, u zarobljeništvu, koji se u razvijenom svetu drastično promenio u korist životinja. **N**

Kako je AI uništio primorsko šetalište

Zašto svaki hamburger, palačinka i kugla sladoleda izgleda potpuno isto?

Svega je, do pre samo godinu dana, bilo na šetalištu u tom primorskom gradu. I veliki dušek u obliku jednoroga na kojem je pisalo „konj peder“ (okej, nije originalna fora, pa šta), i crna tabla na kojoj je neko dosta vešt nacrtao, u različitim bojama, tri kugle sladoleda, sve tri za tri evra, i različiti rukopisi koji su obećavali najbolje suvenire za svega pedeset centi, i kokteli, šareni i pitki, alkoholni i bez, za svega šest. Osam ako je *Moscow mule*...

A tek hrana! Fotografija pice na parče, pa rukom ispisani meni na kojem su i pljeskavica i hamburger, pa ti nađi razliku, pa ponuda dnevnog menija, s ribom i bez nje, s flašom vina i bez nje. Na tim malim magičnim tablama, za koje je i dalje trebalo kupovati krede – koliko su krede nekada bile bitne! – mogla se pročitati čitava ponuda, ma čitava povest jednog morskog mestašceta, mnogo više nego iz suvoparnih izveštaja o broju turista i noćenja, ili na-plati boravišne takse.

NISMO NI ZNALI DA JE LETO 2025. bilo poslednje u kojem će nas *turistički poslenici* mamiti na tako staromodan način; ako ste imali sreće da potrošite celu noć u gradu, možda ljubeći se na plaži, ujutru biste mamurni videli gazde kafića, brzih hrana i još brzih kioska kako strpljivo smišljaju meni za taj dan i mršte se na svaki pogrešan potez na tabli.

Ove godine, na istom tom šetalištu, sačekala vas je veštačka inteligencija. Ili, dobro, ono što prosečan potrošač AI agenata misli i veruje da je veštačka inteligencija.

Umesto duhovitih poruka, svaki, ali baš svaki mali biznis, ima reklame nastale pomoću AI-ja, koje su sve toliko različite da su sve potpuno iste. I obrnuto. Iste palačinke, iste kiflice, isto pileće belo rolovano, isti brod za noćni

izlet, isti font, isti raspored fotografija, svaki taj gazda je, da ne bi morao da angažuje dizajnera ili makar kumovog klinca koji jako dobro crta, u svoj ChatGPT uneo cenovnik, i ovaj mu je izbacio primamljive – ali samo na prvi pogled – vizuale koji će, bio je siguran, privući mnogo više mušterija.

AI je došao po vašu večeru, AI je preuzeo korzo, AI je postao roštilj-majstor i slatka prodavačica energetskih pića, AI vam prodaje litarsku flašu vode i izdaje vam apartmane.

Nije, naravno, ništa drugačije ni kada napravite izlet na društvene mreže: vaša omiljena mala firma, od uzgajivača borovnica preko menjačnice koja je i zalagaonica do rentakar agencije, posegla je za nekim agentom, ne bi li zajahala talas ili uštedela malo novca.

NE ŽELIMO DA BUDEMO PREVIŠE

GRUBI, jer i sami ponekad posegnemo za kakvim jezičkim modelom koji imitira menadžera, lektora ili grafičkog dizajnera, ali ima nečeg pretužnog kada vas AI slop – šta je tačno AI slop, odgovara AI: „termin za sadržaj generisan veštačkom inteligencijom koji je nizak kvalitetom, generički i često proizveden u masi bez ljudske kontrole ili urednog promišljanja – tekst, slike ili video koji tehnički ‘rade posao’ ali su prazni, neautentični i lako prepoznatljivi po svojim karakterističnim manama“ – dočeka dok u šlapama idete na večeru pokraj mora...

No dobro, da li to ljudima smeta? Pitali smo već o tome, i na ovom mestu, da ljudima ne smeta ni kada ChatGPT sastavi srceparajuće pismo o ostavljenim kućićima, raskidu veridbe ili o koncertu Nika Kejva, a čini se da još imaju beru brige zbog *niskog kvaliteta* vizuala koji mami na giros.

Pa ipak... Odavno neka tehnologija nije prihvaćena toliko brzo i toliko bezumno, i odavno nije imala toliko gla-

snu opoziciju. Ponegde potrošači uzimaju stvari, prilično doslovno, u svoje ruke: „Grind & Unwind“, novi restoran u San Francisku, išaran je uvredljivim grafitima nakon što su njihovi burgeri postali viralni iz pogrešnih razloga, na mrežama je organizovan ceo pokret *prozivanja* firmi koje se besramno reklamiraju uz pomoć AI-ja, a u Evropi, ali i Sjedinjenim Državama, otvaraju se pravna pitanja o tome da li sve ovo predstavlja lažno oglašavanje.

KAO I KOD SVAKE REVOLUCIJE, A

svaka ume da bude jako bolna dok je žive, i ovde će se mnogi podeliti: jedni neće ni razmišljati o tome da su sve slike i sva slova ista; mi drugi, (makar zasad) u debeloj manjini, pomislimo da jedan restoran koji ne može da uloži više od dvadesetak evra mesečno na marketing, garant ne ulaže mnogo više ni u kvalitet hrane ili *iskustva*. Smatraćemo – a nekada ćemo možda biti i u pravu – da ni proizvod nije dobar, da je *slopcina*, ako ga reklamira *slopcina*, i patićemo za običnim, kreativnim, nezgrapnim reklamama.

Pa zar nije stvarno lepše, iskrenije, analognije, onda i (ako to tako moramo reći) ljudskije videti običnu tablu, ili flajer ispisan i ukrašen rukom pa onda umnožen na dosta lošem kopir-aparatu, ma i onaj hamburger iz kojeg ispada luk jer luk stvarno ispada iz hamburgera, posebno kada ga uzmete nakon celodnevno plivanja?

Samo što dogodi se sigurno nećete naći takvo mesto: ni na moru, ni kad se vratite pa šetate svojim gradom, nigde. Sve će biti AI. Jer možda su prve žrtve AI-ja bili programeri, možda će drugo biti novinari i urednici, ali zabolelo je tek kada su na red došli proizvođači malih crnih tabli koje je trebalo ispisati kredom, i u čošak, tamo kod crteža ukljeve i čaše sa martinijem, staviti smajlija. **N**

probudi se

RADNIMA DANIMA U 7.00

Istraži svet

avantura je u tebi

**PUTNO ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE**

**Žudiš za nezaboravnim avanturama?
Odvaži se i istraži svet sa nama!**

Putno zdravstveno osiguranje pruža brzu, efikasnu i profesionalnu podršku u slučaju iznenadnih bolesti ili nesrećnog slučaja tokom putovanja i privremenog boravka u inostranstvu.

Osvajaj svet korak po korak.
Skeniraj QR kod i kreni u avanturu!